Nincs, ki húzza, nincs, ki járja,

MÁS A NÓTA,

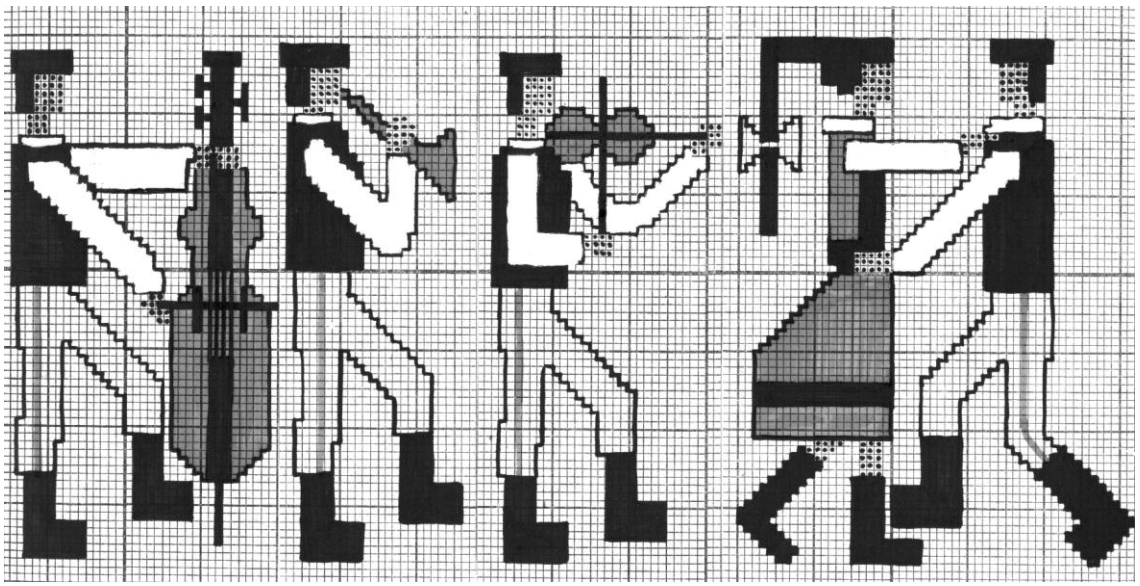

A világ is más azóta, más azóta.

BEREZVAI IMRÉNÉ (KISS HAJDÚ ESZTER),

JÓS JÓZSEFNÉ (GRÁNICZ TERÉZ)

és

KISS HAJDÚ TERÉZ

munkája

Bú-za-vi-rág de gyö-nyö-rű a te szí-med.
Bú-za-vi-rág ha-za-vin-ni ize-ret-né
Nem tép-ek le a me-zőt nem ron-tom,
Búzavirág, de gyönyörű a te színed,
Búzavirág, hazavinni szeretnélek...

„A többi nótádat is őrizgetem. Talán kötök egyszer a belőlük szedett kékibolyából, búzavirágból, rezgő nyárfa leveléből, akáclombból, …, csupa alföldi mezei virággal erre az emlékműre egy koszorút.”

(Kiss Hajdú Teréz: *Téntaceruzás történelemkönyv* című néprajzi pályamunka, 2002.)

SZÜLEINK, NAGYSZÜLEINK… EMLÉKÉRE

KÖSZÖNETTEL A NÓTÁKÉRT,

AMELYEK NÉLKÜL NAGYON ÜRES
LETT VOLNA AZ ÉLETÜNK

Berezvainé (K. H. Eszter), Jósné (G. Teréz), K. H. Teréz

Írta, szerkesztette, számítógépen feldolgozta és a borítókat tervezte:
Kiss Hajdú Teréz

A nótákat összegyűjtötte:
Berezvai Imréné (Kiss Hajdú Eszter)
és
Kiss Hajdú Teréz

Kottázta:
Jós Józsefné (Gránicz Teréz) szentesi citerás

Az első borítón egy erdélyi szőttesről
készített keresztszemes minta látható.
Ilyen összetételű banda fordult meg nálunk
leggyakrabban: **hegedű, klarinét és nagybőgő**

Eljegyzési mulatság az 1950-es évek elején.

A tanya udvarán készült kép jobb oldalán álló banda (balról jobbra):
Berényi Gergely (első hegedű),
Lénárt István (második hegedű vagy klarinét),
Szűcs János (nagybőgő).

Berezvai Imréné (Kiss Hajdú Eszter)**, Jós Józsefné** (Gránicz Teréz)
és
Kiss Hajdú Teréz:

Nincs, ki húzza, nincs, ki járja,
MÁS A NÓTA,
A világ is más azóta, más azóta.

Koszorút ígértem, Édesapám!

Szentesen és környékén bejártuk az összes rétet, rengeteg virágot találtunk. Pecóka a hangjával, Terike a citerájával csalogatta elő őket.

Akadt olyan, amelyiknek én már csak a színére, meg olyan is, amelyiknek csak az illatára emlékeztem. Ők ketten ennyiből is felismerték, hogy melyik virágra gondolok.

Pecóka néhány olyanra is emlékezett, amelyre én nem, de egyszeri éneklés után megtanultam a dallamát is, a szövegét is. Lehet, hogy nagyon mélyen mégis bennem is ott volt valahol.

Édesapám!
Elkészült egy koszorú!

KHT

SZENTES
(szülővárosunk)
2002

Tartalomjegyzék

	Ajánlás, tartalom	*1—4*
Első fejezet	*Bevezető gondolatok*	*5—10*
Második fejezet	*Hogyan mulattak apáink?*	*11—26*
Harmadik fejezet	*Nótába szúrt történelem*	*27—38*
Negyedik fejezet	*Búnak, bajnak orvossága*	*39—52*
Ötödik fejezet	*Tempóváltás*	*53—60*
Hatodik fejezet	*A jó mulatás titka*	*61—66*
Hetedik fejezet	*Egy szokatlan mulatási stílus*	*67—72*
Nyolcadik fejezet	*„…Nincs, ki húzza, nincs, ki járja…”*	*73—102*
Kilencedik fejezet	*Mellékletek*	*103—103*
	„szentesi” K. B. (70 éves) kedves nótáinak kezdő sorai	*104—106*
	„szentesi” K. Z. (42 éves) kedves nótáinak kezdő sorai	*107—107*
	„szentesi” Vörös Jancsi lakodalmas nótaszöveg repertoárja	*108—196*
	„szentesi” Kiss Hajdú Eszter nótaszöveg feljegyzései az 1950-es évek elejéről	*197—230*

A CD-melléklet hanganyagának jelzései:

♪ (C)……..	*Citerán megszólaltatja Jós Józsefné (Gránicz Teréz)*
♪ (E+C)…..…	*Berezvai Imréné énekel, Jós Józsefné citerázik*
♪ (C+Cs)…...	*Jós Józsefné citerázik, unokatestvéreim énekelnek*
♪ (E+M)……	*Berezvai Imréné és Pallagi Sándorné (Kiss Mária) énekelnek*
♪ (E)……..	*Berezvai Imréné (Kiss Hajdú Eszter) énekel*
♪ (B+L+Z)…	*K. Béla, Sz. László és K. Zoltán énekelnek*
♪ (B)……..	*Beszélgetés*

ELSŐ FEJEZET

Bevezető gondolatok

MÁS A NÓTA

Bevezető gondolatok

Elsős gimnazista koromban (Horváth Mihály Gimnázium, Szentes, 1956 ősze) a reggeli becsengetés előtt énekelnünk kellett a tanteremben. Talán egy osztályok közötti népdaléneklési verseny előkészülete volt ez, de az is lehet, hogy csupán felmérés. Az osztályoknak le kellett adni azoknak a daloknak a listáját, amelyeket ismernek, és el is tudnak énekelni a tanulók. Aztán eljött a napja, amikor Ráczné Magda néni vezetésével szúrópróbaszerűen ellenőrizték, hogy valós adatok kerültek-e a papírra.

Osztálytársnőm, Szánthó Anna (zongoratanárnő lett később, Veréb Imréné) egy könyvecskével (népdalgyűjtemény lehetett!) kiállt elénk reggelente, s rendre olvasta a kezdő sorokat. Nagyon kevés olyan volt, amelyet nem tudtam folytatni. Meg is kérdezte, honnan ismerem én ezt mind, az osztálykép ugyanis siralmas volt. Alig akadt néhány olyan dal, amelyet az osztálytöbbség ismert.

Ezen én is meglepődtem: Hogy lehet, hogy a többiek nem ismerik ezeket a nótákat? – gondoltam magamban.

Töprenghetnék most is az okon, gyanítok is magyarázatokat, de nem vagyok illetékes a témában. Annyit azért már akkor éreztem, hogy valami olyan kincset nem birtokolnak a többiek, amely nekem itthon az ölembe hullott. Most, hogy már a 300-at is hajazza (a korábban lejegyzett 59 katonanótán túl) az összegyűjtött nóták száma (népdal variáció, népies műdal, magyar nóta…), ismét rácsodálkozom a tényre. Nem mertem volna ekkora mennyiségűre becsülni családunk nótakincsét. S ez nem a teljes akkori lista, van, amit sajnos már elfelejtettünk. Nem is szólva azokról, amelyeknek egy-egy sorára már csak a nálunk is idősebb rokonok emlékeznek. Ebben az anyagban csak egy részét használom fel ezeknek a nótáknak, leginkább illusztrációs célzattal.

És ami még elgondolkodtatóbb: azt tapasztalom, hogy unokatestvéreimből is, és hasonló korú ismerőseimből is elemi erővel tör fel az igény, hogy újra hallják, de még inkább énekeljék szüleink, nagyszüleink … ránk hagyott nótáit. A bennünket követő generáció pedig idősödve ránk csodálkozik, s azt kell megállapítanom, hogy kicsit még irigykedik is. Manapság sem ritka kérdés: honnan ismerünk mi Eszterrel ennyi nótát?

A gyerekkorunkból! – ez az egyértelmű válasz.

Unokanővéreimmel többször beszélgetünk az utóbbi időben a régi nótázásokról. Most, hogy már nyugdíjasok vagyunk, erre is tudunk egyszer-egyszer időt szakítani. Mindnyájunknak hiányzik az a hangulat! Nem hinném, hogy idősödve a nosztalgiára való nagyobb hajlamról van csupán szó.
Amikor Pecókával (Kiss Hajdú Eszter) nótákat gyűjtünk, s egyeztetjük a címeket, soha nem mulasztja el feltenni a költői kérdést, hogy: Ugye, milyen jók is voltak azok a mulatságok?
Előfordult, hogy Pöcikénél (Berki Erzsébet) kazettáról ment valami olyanféle zene, ami ennek a hiányérzetnek csak a tüneti kezelésére lehet hivatott. Ahogyan a rádióban, a televízióban sugárzott nóta-kívánságműsorok is csak ilyen tüneti kezelést adhatnak. A hallgatói, nézői igény tartja fenn ezeket a műsorokat, a nélkül már régen igénytelen pénznyerő időtöltés foglalta volna el a helyüket.

Bevezető gondolatok

Nem tudom, mennyire képes megfelelni egy hajdani kedves nóta meghallgatása ilyen körülmények között. Meggyőződésem, hogy nagyobb benne a fájdalom, mint az öröm, nagyobb a várakozás, mint amit nyújtani képes egy röpke, néha a végén megcsonkított bejátszás. Nem több, mint a messziről küldött képeslapon egy virágcsokor képe: nincs illata!

Unokaöcsém (Berki Péter) azt mondta a minap: Tudjátok, legalább negyven kazettánk van itthon, de nem szeretem bekapcsolni a magnót, mert az nem ugyanaz. **Egyszer felfogadok egy bandát, kimulatjuk magunkat!** Poharazgatás közben ugyanis banda nélkül is elmondtunk néhány nótát.

Azt kérdeztem: Találnál **olyan** bandát?
Persze! – mondta.
Olyat is, amelyik erősítő nélkül, dobgép nélkül játszik? – kérdeztem tovább.
Halljátok, olyat nyilván nem találnék, – válaszolta.

Egy nótát hetek óta szinte soronként próbálunk rekonstruálni.
Egy volt diákommal is beszéltem erről, s megtudtam, hogy az édesapja rengeteg nótaszöveget őrizget. Azt mondtam, szeretném lemásolni azokat a szövegeket. A napokban felhívott telefonon a fiatalember, és azt kérdezte, mikor jöhet a nagybátyja, mert szeretné elénekelni kedves nótáit. Az édesapja telefonba dalolta nekem a keresett nóta szövegváltozatát, de mi még mindig azt a változatot keressük, amelyet Édesapám is nagyon szívesen énekelt. (*Molnárlegény koromba…*).
Végül is így állt össze:

♪ (C)

Molnárlegény koromba…

Giusto

Mol-nár-le-gény ko-rom-ba be-jár-tam a do-rozs-ma-i ma-lom-ba.

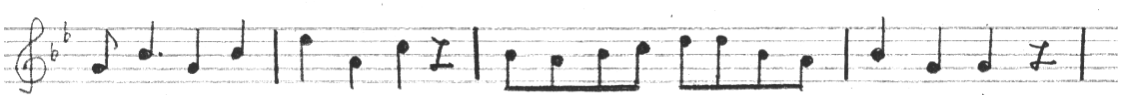

E-gész ál-ló hé-ten át ő-röl-tem a ti-szán-tú-li jó bú-zát.

MÁS A NÓTA

Bevezető gondolatok

Mint a pely-het, do-bál - tam a ne-héz lisz-tes-zsá-kot,

Ő – röl – tem a ku – ko – ri - cát, bú – zát meg a má - kot,

Az - tán jött a va – sár-nap, ö – lel-tem a gön-dör ha-jú ba-bá - mat.

Búzát hoztak szekéren, a búzáért lisztet adtam cserébe.
Megkértem a menyecskét, hogyan kéri: fehéren vagy feketén?
Még a gazda a lováról levette a hámot,
Addig én a menyecskéből kivettem a vámot,
(Mert) Jól esik a molnárnak, ha kicsit a más malmába darálhat.

Vannak lakodalmak manapság is, de azokon már másféle a zene. Hellyel-közzel egy-egy régi nóta is előkerül, de már az sem úgy szól, ahogyan apáink idejében.

Lejárt az ideje a késő őszi, téli, kora tavaszi nagy családi névnapozásoknak is. Apáink korosodtak, a megszokott banda tagjai is fokozatosan lecserélődtek.
Pedig:

—Édesanyám ugyanúgy sütkérezett ángyaim segítségével, mint korábban,
—Édesapámnak is megvolt a bora,
—a vendégek is jöttek, a köszöntő is a régi volt: **Engedje az Isten, hogy még sok Bálint-estét érjünk erőben, egészségben…**,
—banda is akadt, ha nem Gergély bátyámék, akkor mások…!
—a társaság egy része azonban már nem a nótára figyelt, hanem az óráját nézte, hogy véletlenül se szalassza el kedvenc TV-műsorát.

Bevezető gondolatok

A képen az egyik Bálint-nap néhány résztvevője. Nem nótáznak, de nem is egymásra figyelnek, hanem a másik sarokban lévő televízióra.

Gyerekkoromban a hosszú téli estéket rokonlátogatással ütöttük el. Számon tartatott, hogy ki hányszor járt nálunk azon a télen, s mi hányszor náluk. Illendő volt viszonozni a látogatást! Volt olyan tél, hogy háromszor is megfordultunk egy-egy családnál, s ez elég gyakori jövés-menést jelentett akkoriban, s jóízű beszélgetéseket.

Az álmos hazatérésekre emlékezve a fagyos hó csikorgását is hallom és érzem a cipőtalpam alatt… A televízió aztán „megkímélt” bennünket ezektől az éjszakai túráktól.

A jelesebb napokra azért még összejött a család, de nem az együttlét, hanem a „doboz” jelenléte lett egyre fontosabb.

Bevezető gondolatok

MÁSODIK FEJEZET

Hogyan mulattak apáink?

Hogyan mulattak apáink?

Hogy volt ez régen, apáink idejében?

Jött a banda, névnapokra csak barátságból, a lakodalmakra pedig felfogadták. Első esetben a vonóba húzott papírpénzek képezték a fizetséget, az utóbbi esetben meghatározott összegért vállalták a vendégek szórakoztatását, bár ez utóbbi esetben is „fellobogózta” a vonót az, aki a saját nótáját külön el akarta húzatni. Szólt erről nóta is:

♪ (C)

Százforintos bankó…

Giusto (mulatós)

Száz-fo-rin-tos ban – kó volt a laj-bi zseb - be.

Azt kér-di a ró-zsám, hol van, ho – vá tet - tem.

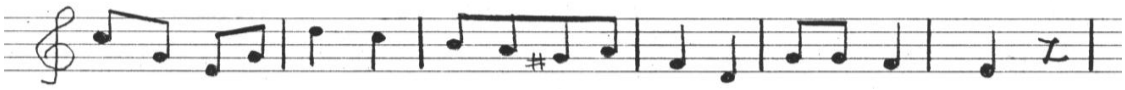

Nem ve – het-tem raj – ta se hat ök – röt ró-zsám, se nagy há - zat,

El-húz-ta a ban-da ér - te a nó - tá - mat.

Százforintos bankó nincs a lajbi zsebbe,
De a nóta itt cseng most is a fülembe.
Ne haragudj rózsám, eszem azt az édes pici szádat,
Hisz a banda ingyen mégse muzsikálhat.

Imre báttyám valóban a lajbi zsebben gyűjtögette a vonóba valót. Nem számolt el „asszonypajtásnak” (ez volt a szava járása) minden kiló krumpli árával, tartalékolt belőle a muzsikások számára. A vonóba húzott bankó volt a bandafoglaló. Hosszú éveken keresztül csak tízes, húszas címletek utaztak a lószőrbe fűzve, míg egyszer csak fapofával zsebbe gyűrte a muzsikás, hogy kitűzhesse más is a lobogóját.
Nem igyekeztek egymást túllicitálni a „tétekkel”, inkább ismételtek.

Emlékszem, amikor az első ötszázast vonóba húzták!

Hallhatóan felszisszent a társaság, kivagyiságnak tartották, mert amikor ez történt, százast is csak ritkán adtak egy nótáért. Olyan ember is tette! Kicsit megalázta vele azokat, akik utána kisebb címleteket húztak a vonóba, kis időre elrontotta a szájízüket. Az egyik lakodalomban — szintén ő — komoly összeget adott a muzsikásoknak azért, hogy fiákerbe ülve, sőt a menyasszonyt is kocsira ültetve a sarokig kísérjék a muzsikások a haza induló „elvtársurat”.
Szerencsére a banda nem tett különbséget, mindenkinek muzsikált. Aztán csak csurrant-cseppent hol innen, hol onnan.

A mulatásról

Arról a mulatásról szeretnék néhány gondolatot leírni, amelyet én gyerekkoromban olyannyira szerettem nézni is, hallgatni is.
A hozzá való viszonyulásomat nyilvánvalóan alapvetően befolyásolja az, hogy családtagként lehettem a szemlélője. Ilyen minőségben hallhattam az Édesapámat, a nagybátyáimat, a sógorságot — szóval kiterjedt famíliámat — mulatni. Ez volt az első zenei élményem, hiszen kezdetben még rádiónk sem volt!

A pillanat alakította a műsort,

nem valamilyen jól szerkesztett forgatókönyv alapján, egy színpadon zajlott az egész. Mindegyikük hozta a humorát, önmagát adta. Belefért ebbe a pajzánság is, néha még a durva megfogalmazás mód is, bár ez akkor még kevésbé volt jellemző, inkább körülírták a nóta durvább mondanivalóját.

A nagy pszichiáter, a muzsika,

a nótán keresztül karbantartotta az akkoriban még igencsak tabu témának számító libidót is. Különben nem szóltak volna róla, a nótán keresztül viszont kibeszélték magukból fűnek-fának.
Pl.:

Hogyan mulattak apáink?

♪ (C)

Sző́r a szitába…

Giusto

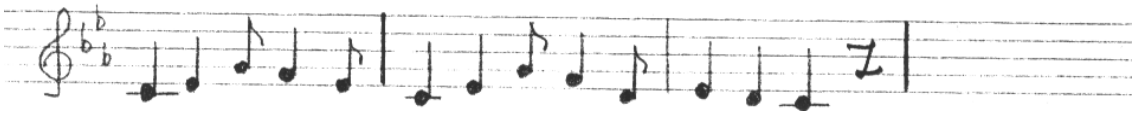

Sző́r a szi – tá - ba, kis-lány az ágy - ba, hosz-szá-ba.

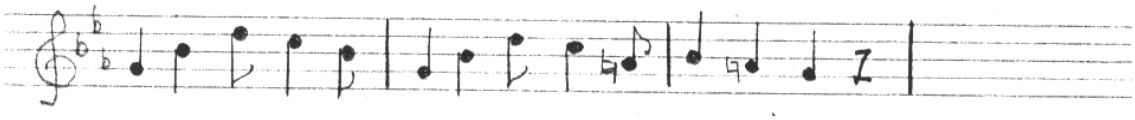

Sző́r a szi – tá - ba, kis-lány az ágy - ba, hosz-szá - ba.

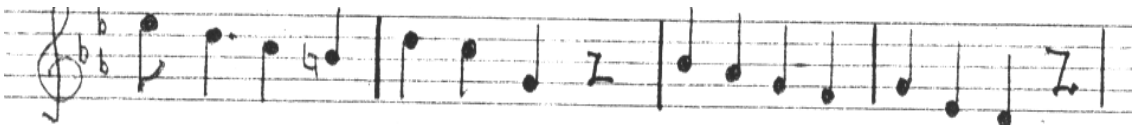

A - zért fek – szik hosz-szá - ba, (hogy) job-ban fér-jek hoz-zá - ja,

Sző́r a szi – tá - ba, kis-lány az ágy-ba, hosz-szá - ba.

Sző́r a szitába, kislány az ágyba, hosszába.
Sző́r a szitába, kislány az ágyba, hosszába.
Sző́rös talpú kismacska, hol jártál az éjszaka,
Este kimentél, reggel bejöttél suttyomba.

Vagy például a „Túl a Tiszán faragnak az ácsok” kezdetű ismert nótához toldottak egy harmadik versszakot:

♪ (C)

Túl a Tiszán faragnak az ácsok

Giusto

Túl a Ti – szán fa – rag – nak az á - csok.

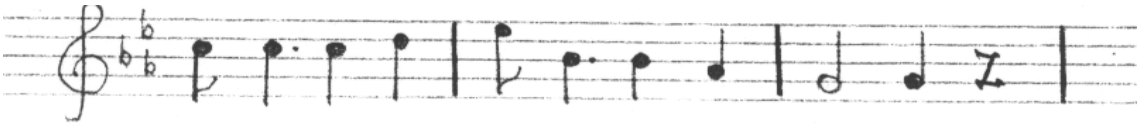

I - de – hal – lik a ko - pá - cso - lá - suk.

E – riggy lá - nyom, kér - dezd meg az á - csot,

Ád - e csó-kért egy kö - tény for - gá - csot.

Édesanyám, huncutok az ácsok,
Méreg drágán adják a forgácsot,
Kilenc csókot adtam neki érte,
Tizediket ráadásul kérte.

A toldalék versszak:

Egye meg a fene azt az ácsot,
Lábam közé dugta a forgácsot.
Édes lányom, add ide a zsákot,
Ezután majd én hozok forgácsot.

Hogyan mulattak apáink?

Azt írtam az előbb, hogy nem a durva megfogalmazás volt a jellemző, amikor módosítottak a nóták eredeti szövegén. A durva szövegátírást kezdő tanár koromban hallottam egy pedagógus családból származó kollégám szájából. Még most is kínosan érzem magam, ha eszembe jut, mert az eredeti nótát ismerem.

♪ (C)

Kukorékol a kis kakas, …

Giusto

Ku-ko – ré – kol a kis ka - kas, haj – nal a - kar len - ni.

Ha–ran-goz nak a temp-lom-ba, be kel – le – ne men - ni.

Ég-nek a gyer-tyák az ol - tár e - lőtt, csak én – re-ám vár - nak.

El – vesz-tet-tem a le-gény-é-le – te-met, majd' meg-öl a bá - nat.

Az átköltés így kezdődött:

Kukorékol már a kakas, hajnal akar lenni.
Zingi-zongoráznak a kipi-kuplerájban, be kellene menni…

A következő sorra még emlékszem, de nem vagyok hajlandó ideírni. Minden második szavát ki kellene pontozni!
Itthon csak olyan átköltést hallottam, amelyben a „elvesztettem" szót „elb…..m" szóval helyettesítették, amikor már nem működött az önkontrol, de ez a ki nem írt szó is leginkább így hagyta el a szájukat: **„elbakalásztam"**.
Édesapám akkor használta ezt a szót a mindennapi életben, ha valamit elrontott, ha valami — az igyekezete ellenére — nem az elképzelése szerint sikeredett.

Egyéni koreográfiája volt a mulató embernek.

Az Imre báttyámé a guggolástól az asztal tetején való táncolásig minden fázist végigjárt. A prímás csak a dallamot szolgáltatta.

A ritmust az diktálta, akinek a nótáját húzták.

Tudatosan lassítva énekelte a nóta számára fontos sorát, így biztosan hangsúlyt kapott az, amiért éppen azt a nótát danolta.

♪ (C)

Utcára nyílik a kocsmaajtó

Giusto

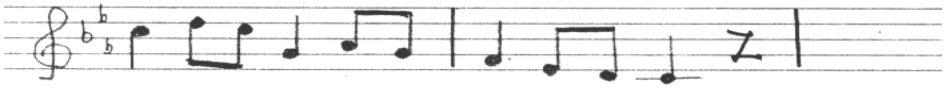

Ut-cá – ra nyí – lik a kocs-ma – aj – tó.

Ki – hal-lat-szik be-lő – le a szép mu – zsi – ka-szó.

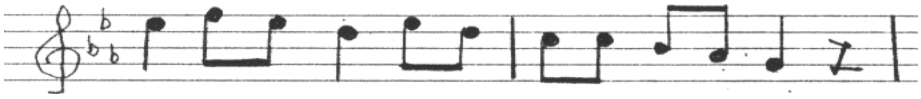

Sört i – de, bort i - de szép pin – cér-le – ány,

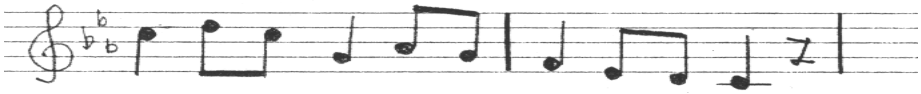

Hagy mu – la - tom ki ma - gam i - ga - zán.

A harmadik sor cifrázva:

Sört i – de, bort i - de szép pin – cér-le – ány, (az a – nyád!)

Hogyan mulattak apáink?

Mához egy hétre már nem leszek itt.
Elvisz a gyorsvonat engemet is.
Gyorsvonat, sebesvonat valahol megáll, (h a m e g á l l !)
Nyújtom a jobb kezem, szerbusz babám.

Szeretni, szeretni, szerettelek,
Feleségül elvenni mégse mertelek.
Menyasszonyi fátyol a fejedre kerül, (h a k e r ü l !)
Szívem a bánatba belemerül.

Eredendően a zárójeles beszúrások nem tartoztak a nótához.

~

Nagy élvezettel énekelték a férfiak a következő kuplét:

♪ (C)

Nem házasodok meg soha

Giusto

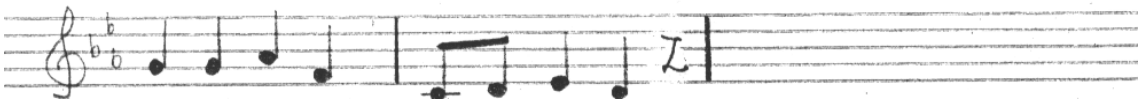

Nem há – za – so - dok meg so - ha,

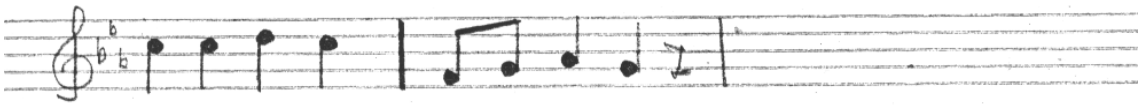

Nem le - szek asz - szony bo–lond-ja:

Hogy en - gem egy asz-szony eg – re–cé – roz-tas-son,

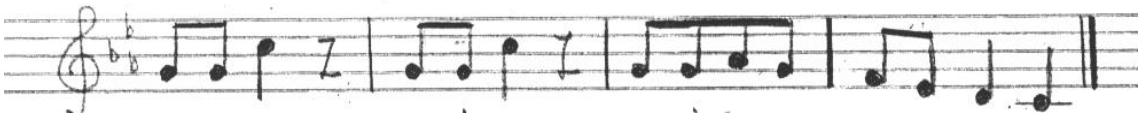

O-lyan nincs, nem is volt, nem is lesz a si – fo – nér-ba.

Az utolsó sorhoz már a zene is felesleges volt, mert a „nincs”, meg a „volt” után kiszámíthatatlan hosszúságú hatásszünetet tartottak, miközben nagyot csaptak öklükkel a levegőbe. Valahogyan úgy, ahogyan a karmester leinti a zenekart. Erőteljes függőleges mozdulat indult a magasból (*olyan nincs…!*). A szünetet addig tartotta a muzsikás, míg az adott kéz felől szélesen oldalirányba nem lendült a kar (*nem is volt…!*). De ezzel ki is fáradt a lendület, s a végszót már csak csuklólazító mozdulatok kísérték, az alsó kart behajlítva, éppen csak vállmagasságig emelve az öklüket (*nem is lesz a sifonérba!*). Az arcukra közben hamiskás mosoly ült, cinkos szemvillanással hozták egymás tudomására, hogy náluk ki viseli otthon a kalapot.

Akinek éppen a nótáját húzták, az állt a kör közepére, a többiek ekkor tágítottak kicsit a körön. Kisebb-nagyobb csoport verődött össze a banda körül, — zömében férfiak, de a jó hangú nők is csatlakoztak hozzájuk, — kezüket egymás távolabbi vállára rakva, vagy szomszédjuk derekát átfogva úgy fonódtak össze a karok, mint kas oldalán a vesszőszálak.

Ezen a képen Pöcike férje, Török László húzatja valamelyik nótáját, talán éppen a „Réten, réten, sej, a gyöngyvirágos réten” kezdetűt.

Hogyan mulattak apáink?

♪ (C)

Réten, réten, sej, a gyöngyvirágos réten

Giusto (csárdás)

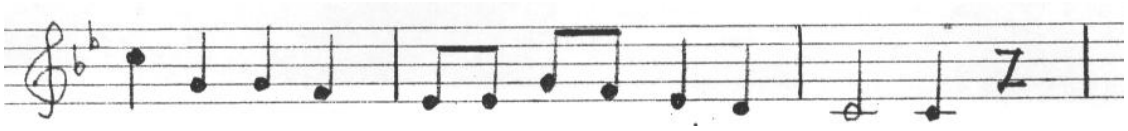

Ré - ten, ré - ten, sej a gyöngy-vi – rá - gos ré - ten,

El-vesz – tet - tem a zseb – be va - ló ké - sem,

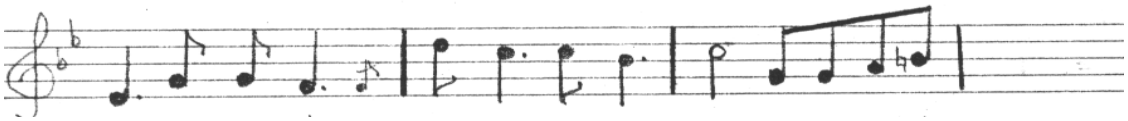

Ké – sem u - tán (a) ka – ri – ka - gyű - rű - met, ga-lam-bom,

Azt saj-ná - lom, nem a ré – gi sze-re - tő - met.

Este, este, sej este akar lenni.
Ez a kislány haza akar menni.
Haza menne, de nincs kísérője, galambom,
Elkísérem, leszek én a szeretője.

Pöcike húga, Julianna mesélte, hogy Laci akkor is erre mulatott, amikor Virágos Julianna lakodalmában koszorús legénye volt Pöcikének. Akkor, ott ismerte meg leendő feleségét.

Minden férfinak volt saját nótája.

Nem is egy! A nők nótái kevésbé ismertek. Azokéra emlékszünk, akik koruknál fogva tekintélyt szereztek hozzá, illetve a nagyon jó hangúakéra, mert ők mertek versenyt énekelni a férfiakkal. Amikor eszembe jut valamelyik nóta, nagyon sok esetben személyhez kötődik. Ezért nem csak a szépségük, a huncutságuk, a vidámságuk, a mélabújuk,… teszi őket kedvessé, hanem ez a kapcsolódás is.

Ezen a képen pedig Földvári Nagy Sándor húzatja valamelyik nótát. A Berkiek a *„Molnárlegény koromban…”* kezdetűt az ő nótájaként tartják számon.

Ha senki nem lobogózta fel a vonót, akkor a nóták rendjét a prímás határozta meg. Nyilván úgy, hogy hangulatilag nem törte meg a „műsort”.

Előfordult, hogy Gergély bátyám csak úgy tudta elérni a nótaváltást, hogy miközben dallamot váltott, maga is énekelni kezdte a szöveget, de csak addig, amíg a társaság át nem vette tőle, mert a „*Bazsa Mári libájá”*-ra estétől reggelig képesek lettek volna mulatni!

Hogyan mulattak apáink?

♪ (C)

Bazsa Mári libája

Giusto

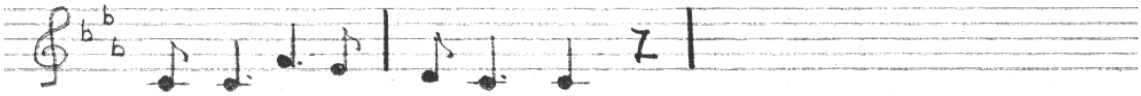

Ba - zsa Má – ri li - bá - ja,

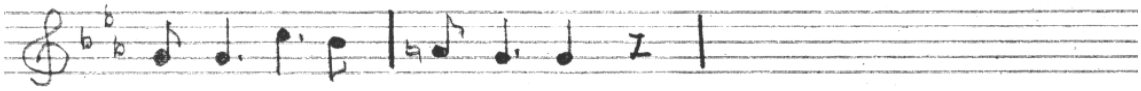

Be – ú - szott a Ti – szá - ba.

Ket – tőt lé – pett u - tá - na,

Sá-ros lett a Ba - zsa Má - ri fe-hér al - só szok-nyá-ja.

Ez a gúnár de hangos,
Bazsa Mári de gangos,
Mit ér a gangossága,
Ha a bálba' leesett a fehér alsó szoknyája.

Aszongyák, hogy aszongyák,
Úgy mongyák, hogy aszongyák.
Megmonták, hogy úgy monták,
Megmonták, hogy aszongyák, hogy aszongyák, hogy aszongyák:

Aztán újra elölről:

(hogy) Bazsa Mári libája,
Beúszott a Tiszába.
Kettőt lépett utána,
Sáros lett a Bazsa Mári fehér alsó szoknyája.

S így tovább, akár a végtelenségig… **Csak a muzsika meg ne szűnjön!**

A nóták mondanivalóját

(velejét) leggyakrabban az életükből vett hétköznapi képekkel vezették be.

Pl.:
♪ (C) , ♪ (E)

Kérges a tenyerem, a tenyerem

Giusto

Kér - ges a te – nye - rem, a te - nye - rem,

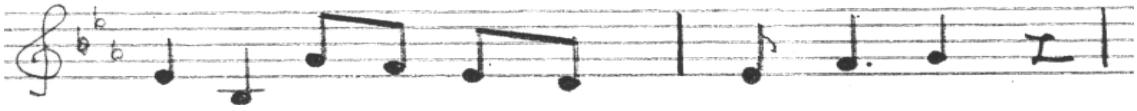

Av - val ke – re - sem a ke - nye - rem.

Av - val ke - re - sem a té - li - re va - lót,

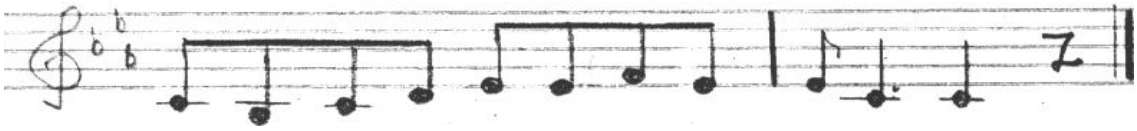

Ba - bám - nak a se - lyem – ru – há - ra va - lót.

Csalfa szeme van a babámnak,
Olyan, mint a fecskemadárnak.
Ha rám veti a ragyogó két szemét,
Elfelejti a régi szeretőjét.

Holtig átkozom az anyámat,
Mért nem adott az én babámnak.
Annak adott, kit sohase szerettem,
Kire még a szemem rá se vetettem.

Hogyan mulattak apáink?

Vagy:

♪ (C)

Két hold földje, de két hold földje…

Giusto

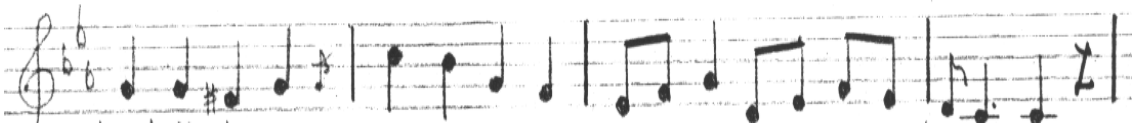

Két hold föld - je, (de) két hold föld – je van az én é - des-ked-ves a-pám-nak.

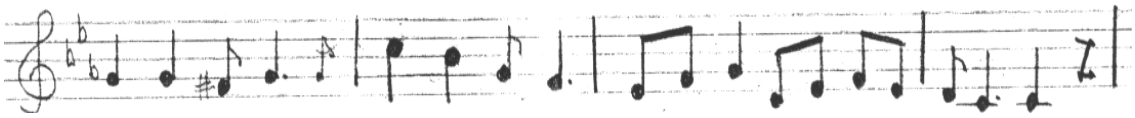

Két szép sze - me, (de) csil – lag sze-me van az én é - des-ked-ves ba-bám-nak.

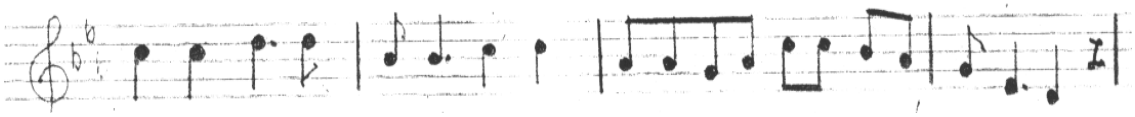

Meg-mond-tam az a-pám - nak, hogy tart-sa meg a két hold föl-det ma-gá - nak,

(mert) Két szép sze-me, (de) csil – lag sze – me van az én é - des-ked-ves ba-bám-nak.

Vagy:
♪ (C), ♪ (E)

A szërszám közt a legelső a kapa

Giusto

A szër-szám közt a leg – el - ső a ka - pa,

Mer az em - bërt a főd - be bë - ta - kar-ja.

I - gaz, a sírt a sír - á - só ás - sa mëg,

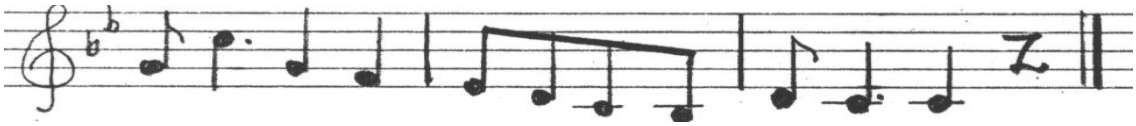

De a tem - pót csak a ka - pa të - szi mëg.

Kapás voltam, az is leszek, még élek.
Ha mëghalok, Isten tudja, mi lëszëk.
Túl a síron van ëgy szép Paradicsom,
Ott is mindig kapálok, és bort iszok.

Mikor engem keresztelni akartak,
A nevemet nem találta meg a pap.
Édesanyám azt üzente a papnak,
(hogy) Kereszteljen kislánycsalogatónak.

Józanságra nagy bennem az akarat.
Néha mégis jól leiszom magamat.
Nézd el rózsám ezt a csekély hibámat,
(hisz) Néha még a Balaton is kiárad.

Hogyan mulattak apáink?

HARMADIK FEJEZET

Nótába szúrt történelem

Az természetes, hogy a katonanóták a „történetírás” szerepét is betöltötték, de helyett kapott a mindennapi történelem más nótákban is.

Lássunk néhány példát mindkettőre!

Az egyik katonanóta eredetileg így szólt:

Húzd rá cigány, szakadjon el a húrod!
Már énnékem úgy sem sokáig húzod,
Majd húzza azt Ferenc Jóska rezes bandája, b a n d á j a ,
Siralmas lesz annak a hallgatása.
(Lásd: Tctk.)

Egyszer Imre báttyám így énekelte a harmadik sort:

*Majd húzza azt **Sztalin Jóska** rezes bandája, b a n d á j a ,*

A többiek nem győzték csitítgatni Imre báttyámat. Akkor olyan idők jártak, hogy akár egy rosszindulatú járókelő is ügyet csinálhatott volna „Sztálin elvtárs” ilyen fajta megidézéséből.

~

1946 táján nóta utal a **pengőt váltó forint** megjelenésére is.

♪ (C)

Elment Cilinéni a vásárba, csuhajla

Giusto (csárdás tempó)

El - ment Ci-li - né - ni a vá - sár - ba, csu – haj - la

Ba – tyut kö - tött a há - tá - ra, csu – haj - la.

Ba – tyut kö - tött a há - tá - ra,

(Oszt) Úgy ment Ci – li - né-ni a vá - sár - ba, csu – haj - la.

Tartozom én a kocsmába, csuhajla,
Három liter bor árával, csuhajla.
Én Istenem, hogy adjam meg,
Hogy a feleségem ne tudja meg, csuhajla.

Adtam néked három pengőt, csuhajla,
Vegyél rajta szoknyát, rezgőt, csuhajla.
Nem lett szoknya, nem lett rezgő,
Add vissza a három pengőt, csuhajla.

Aztán egyszer csak így énekelték a harmadik strófa negyedik sorát:

Add vissza a három pengőt, **forintba.**

Megjött cilinéni a vásárból, csuhajla,
Tököt sütött vacsorára. csuhajla
Alig várja, hogy este legyen,
Hogy a töknek szára legyen, csuhajla.

Csongorádi bíró lánya, Mariska,
Tököt főzött vacsorára, csuhajla.
Alig várja, hogy este legyen,
Hogy a töknek szára legyen, csuhajla.

~

♪ (C), ♪ (E)

Ez a tábla kukorica de sárga

Giusto (mulatós)

Ez a táb - la ku - ko - ri - ca de sár - ga.

Ta – lán bi - zony e - ső - be volt ka - pál - va?

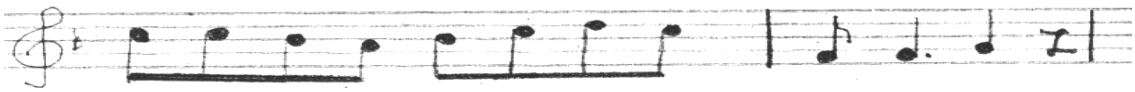

E - ső se volt, még – is meg - nőtt ma - gas - ra,

Most va - gyok a sze - re - tőm-mel ha – rag - ba.

Nótába szúrt történelem

Sárgadinnye nem egyez a göröggel,
Nem egyez az én szívem a tieddel,
Mert a tied csalfasággal van tele,
Megcsalná az enyémet, ha lehetne.

Sárgarépát nem jó dombra ültetni.
Özvegyasszony lányát nem jó szeretni,
Mert az özvegy maga is legényt szeret,
Szegény lánya szenved is az eleget.

Az **adózás**t régen sem kedvelték, erre utaló, sokat sejtető versszakokkal egészült ki ez a nóta is:

A mi kutyánk elmënt ëgyszër napszámba,
Mer sok adót róttak ki a nyakára,
Pedig néki fődje sincsen, së háza,
Csak ëgy kolonc lóg a kutya nyakába.

A mi kutyánk elmënt ëgyszër sétálni.
Elkezdëtt a szamárral figurázni:
Jó tënékëd szamár pajtás, nem fizetsz adót,
Talán bizony komád a végrehajtó.

A rövid, néhány szóra, egy sorra terjedő átköltéseket szerintem a pillanat szülte.

A hozzá írások azonban valami mást sugallnak. Úgy képzelem, hogy a monoton munkák közben dudorászva születhettek egyik másik parasztember agyában, vagy éppen a muzsikás Berényi Gergélyében. De mindenképpen Berényi Gergély által váltak azokban a társaságokban ismertté, amelyeknél előfordult a bandájával.
Azért azt se tartom elképzelhetetlennek, hogy az *„A szërszám közt a legelső a kapa”* kezdetű két versszakos beszúrás az Imre báttyám agyában született meg, hiszen 1944 őszén nagyon sok orosz katona koporsójára is földet húzott valamelyik szentesi temetőben. („Édesapámnak mennie kellett az elesett orosz katonákat temetni, sokszor éjszaka dörömböltek fel bennünket.” – mesélte unokanővérem, Eszter. (Tctk))
Egyszer egy másik közismert szentesi banda nem tudta a szöveg alapján azonosítani ezt a nótát, csak amikor felismerte benne a „Józanságra nagy bennem az akarat” dallamát. Nem tudom, hogy mi az igazság a szöveg eredetét illetően, de akikkel nem jártunk egy társaságba a nagy mulatságok idején, azok nem ismerik a kapa méltatásáról szóló két versszakot. Széles famíliánkban viszont nem múlhatott el mulatság nélküle.
Az ebadót csúfoló versek Berényi Gergély-gyanúsak, bár a citerásunk nem tőlünk hallotta először ezeket a strófákat.
Az hiszem, hogy Berényi Gergelyben is volt ilyen „költési” hajlam.
Megragadt bennem egy furcsa, sírfeliratszerű mondóka, amelyet életemben egyetlenegyszer hallottam Gergély bátyám előadásában egy Bálint-estén. Éppen kisebb pangás állt be a mulatásban, már mindenkin a fáradtság kezdett úrrá lenni: Ki eszegetett, ki iszogatott, már nem cícelték egymást, nem nevettek nagyokat. Ekkor Gergély bátyám egy szál hegedűje kísérete mellett ezt adta elő:

♪ (C)

Gumiarábikum…

Mondóka

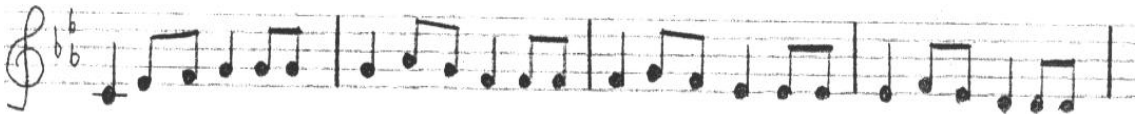

Gu-mi-a – rá – bi-kum, rá – bi-kum a gu - mi, itt nyug-szik va-la - ki, jól tu-dott fin-ga-ni.

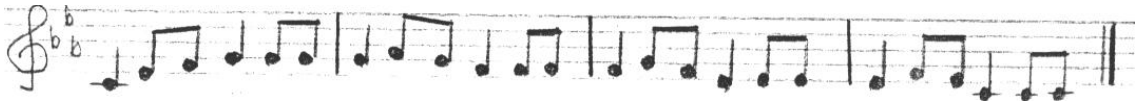

Fin - gott is e – le - get, hi – de-get, me-le-get, de itt a föld a – latt fin-ga-ni nem sza-bad.

Feltehetően a társaság felrázása, mulatásra hangolása volt ezzel a célja. (Mégse mehetett el a banda kocsmanyitás előtt, hiszen ott osztották el a „keresetet”! Viszont a Szalai kocsma csak reggel felé nyitott!)
Tehát, egyszer hallottam a fenti mondókát, és ezt nem is próbálta a társaságban senki utánozni. Az én gyerek fejemben viszont azonnal megragadt. Azt mondta Eszter, amikor ezt elmeséltem neki: Igen, Gergély csinált ilyeneket, hogy csak úgy cincogott a hegedűvel és mondogatott mellé valamit. Erre a mondókára viszont Eszter nem emlékezett. Valószínűleg így tanított meg nótaszövegeket is Berényi Gergely, illetve vitte a változatokat egyik mulatságból a másikba.

Furcsaságok 1945 után

A következő három nóta számomra azt sugallja, hogy az új gondolatokat ismerős dallamok segítségével igyekeztek a parasztemberek fejébe csempészni.
Bár, ki tudja, hogy kellett-e hozzá ilyen felülről jövő gondolat, vagy elég volt csak az akkori levegőbe beleszippantani.
Egy-egy szó vagy mondat cseréje a megváltozott viszonyok hordozójává alakította a nótát. A rádió meg ekkor már szinte minden házban ott volt, szétkürtölte azt. Az biztos, hogy én a rádióban hallottam, arra nem emlékszem, hogy családunk mulatságain valaha is énekelték volna.
Az egyiket Eszter az 1950-es évek elején jegyezte le. Az egyik versszak a parasztok munkájáról, a másik a munkásokéról szól. Emlékszem, hogy a rádióban hallottam, a szövege ismerős, de nem volt hosszú életű. Ha az Eszter füzete nem őrizte volna meg, biztosan nem jutott volna eszünkbe. Az is kétséges, hogy a dallamát fel tudjuk-e majd idézni, bár Eszter énekelte is annak idején, amikor a Lengyelék kertészetében többedmagával dolgozott. Voltak közöttük olyan lányok is, akik tsz-ben is dolgoztak, ahol gyapotot szedtek. Ha Eszternek mégis eszébe jutna a dallam, nem csodálkoznék, ha ismert nóta húzódna meg mögötte.
Hát, ez is eszébe jutott! Az első két sor dallama nagyon ismerős volt a fülemnek.
Íme:

♪ (C)

Megérett a gyapot…

Giusto (csárdás)

Megérett a gyapot, szedjük a kosárba,
Ne tartsunk haragot a világ csúfjára.
Kedves rózsám ne menj el, ej, hát szomorú szívemmel,
Szeress engem inkább igaz szerelemmel.

A - mott az én ró - zsám csí - kos ha - ris - nyá - ja,

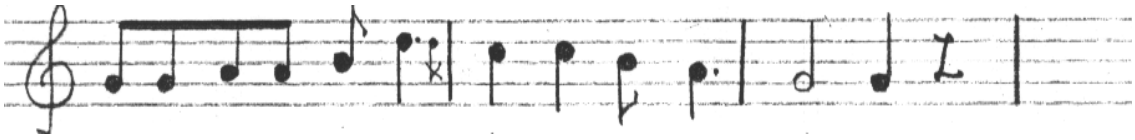

Ma - gam fes – te–ge-tem az ó - bu – da - i gyár - ba.

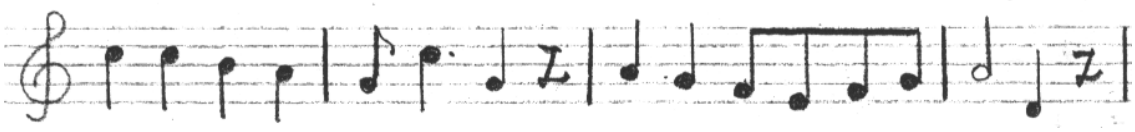

Si-mulj hoz-zám vi – rá - gom, úgy is te le – szel a pá - rom,

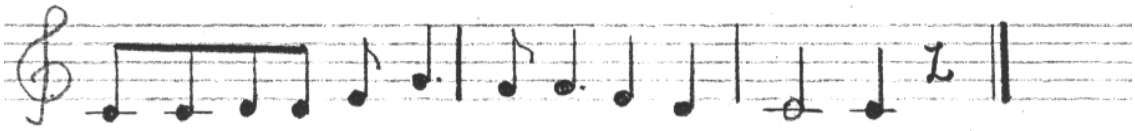

Adj egy csó - kot ba - bám, szí – vem-ből kí - vá - nom.

Erről jutott eszembe két másik, szintén a rádióban hallott nóta, ezeknek a dallamát is ismerem, csak a szövegük módosult kicsit:

♪ (C)

Villás farkú fecske

Giusto

Vil - lás far - kú fecs - ke,

Szép bar - na me - nyecs - ke,

Hon - nan jöt - tél, hon – nan ván – do - rol - tál,

Sej, er - re az i - de - gen föld - re.

Nem jöttem én gyalog,
A gőz kocsi hozott.
Csalfa volt a kisangyalom szeme,
Sej, azzal csalogatott ide.

Így szólt az ismert nóta.
Aztán így hallottam a második versszakát a rádióban:

Nem egyedül jöttem,
Vonat hozott erre.
Rákosinak búzakoszorúkat
Hoztunk, sej, ide Budapestre.

Nótába szúrt történelem

Amiben egészen biztos vagyok, az a harmadik sor és a negyedik eleje: „**Rákosinak búzakoszorúkat hoztunk”**. A szövegkörnyezete, bevallom, kicsit képlékeny. Ennek ellenére nem akartam kihagyni, mert a korra jellemzőnek tartom. Azóta már napvilágot látott, hogy milyen értelmetlen ajándékokkal „lepték” meg elvtárs/pajtást.

A másik átköltött nóta így szólt a rádióban:

Kocsiút, gyalogút…

Kocsiút, gyalogút, Komáromba visz az út.
Le is út, fel is út, úgy szép a lány, ha nem rút.
Az én babám szép is, jó is, a sok legény hiába is kacsint rá,
A gyöngypártát a hajára, Romba, Romba, Komáromba teszik rá.

Sör is lesz, bor is lesz, Komáromban lagzi lesz.
Ez is lesz, az is lesz, a széplányból asszony lesz.
Három napig tart a lakodalom, cigány húzza, szakad a húr, ihajlá,
Én meg az én édes párom, Romba, Romba, Komáromba iszunk rá.

Kicsit módosítva pedig így:

♪ (C)

Giusto

Ko – csi-út, gya-log-út, Ko-má-rom-ba visz az út.

Le is út, fel is út, úgy szép a lány, ha nem rút.

Az én ba - bám szép is, jó is**, hat-van fo-rint mun-ka-egy-ség e - sik rá,**

A gyöngy-pár-tát a ha já ra Rom-ba, Rom-ba, Ko-má-rom-ba te-szik rá.

A következő nótához írt kiegészítő versszak igen durva. Attól az embertől hallottam, aki az első ötszázast a vonóba fűzte. A hatalom oldalán állt, élhetett is vele. Csak 1956-ban cidrizett, nem is kicsit.

♪ (C)

Leégett a juhásznak a nádfedeles háza

Giusto (csárdás és mulatós)

Le – é - gett a ju – hász-nak a nád – fe-de-les há - za.

Ben-ne é-gett a ju – hász-nak a gön-dör su - bá - ja.

Ne bú-sulj, te ju - hász, lesz még né-ked su-bád, gön-dör sző-rű su-ba a-latt jól-e-sik az al-vás,

Le – é - gett a ju-hász-nak a nád-fe - de-les há - za.

Leégett a juhásznak a nádfedeles háza.
Benne égett a juhásznak a tajtékpipája.
Ne búsúlj, te juhász, lesz még neked pipád, tajtékpipa füstje nélkül nem kerek a világ,
Leégett a juhásznak a nádfedeles háza.

Leégett a juhásznak a nádfedeles háza.
Benne égett a juhásznak a pulikutyája.
Ne búsúlj, te juhász, lesz még neked kutyád, suba, pipa, kutya nélkül csak kerek a világ,
Leégett a juhásznak a nádfedeles gunyhója.

Leégett a kuláknak az új cserepes tanyája,
Benne égett a kuláknak a kukoricája.
Ne búsulj te kulák, lesz még kukoricád, a szentesi magtár előtt rúgom szét a p…d, (feneked)
Leégett a kuláknak az új cserepes tanyája.

Nótába szúrt történelem

Mi szegények voltunk, a szüleim fiatal korukban cselédek voltak. Gazdák parancsoltak nekik. Egyik gazda ilyen volt, másik olyan. Bizony akadt, akit nagyon nem szerettek. Azt azonban, amit a kuláklistára vett emberekkel művelt az akkori rendszer, egyiknek sem kívánták. Nagyanyám hozta a szomszédoktól a lesöpört padlásokról, kilakoltatásokról, kisemmizésekről szóló történeteket. Ismertem egy családot, akik a Kurca partján laktak, jártam a tanyájukban, még a kocsijukon is ültem. A hozzánk hasonló emberek nagyon rendeseknek tartották őket. Naponta eljártam a ház előtt, ahová a tanyából hazajöttek, amikor munkába mentem. Minden nap eszembe jutott, hogy kikutyáztatták őket a tanyájukból.
Édesapámék a komisz gazdákon csak úgy vettek elégtételt, hogy amikor félrehúzódtak az úton, mert az „atyafitagadón” közeledett a gazda és felesége, akkor megemelték a sapkát, de nem jó napot kívántak nekik, amit a kocsi zörgése miatt úgysem értettek volna, hanem azt kérdezték: „Kell egy kalap szar?” Az elégtétel az volt, hogy erre „Adjon a jó Isten”-nel felelt a gazda.
(Az atyfitagadó kétszemélyes, kétkerekű lovas kocsi volt, amelyen a jó ismerősöknek sem tudtak volna helyet szorítani. Édesapámék szerint éppen erre találták ki!)

Az is történelmi tényt rögzít, ahogyan a *Ki tanyája ez a nyárfás* kezdetű nóta első strófáját átköltve, harmadik versszakként, a végéhez toldották. Ez a szöveg már nem csak tényt rögzített, hanem summázta is a kívülállóknak az elvtársakról való véleményét.

♪ (C)

Ki tanyája ez a nyárfás

Parlando-Rubato

Ki ta - nyá - ja ez a nyár - fás,

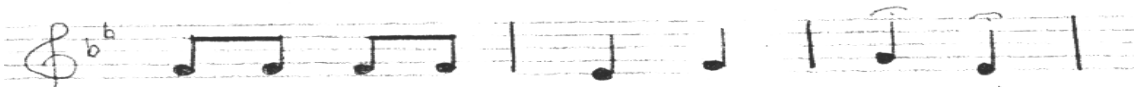

Nem hal - lik be a kur - jan - tás.

Vagy a - lusz - nak, vagy nem hall - ják,

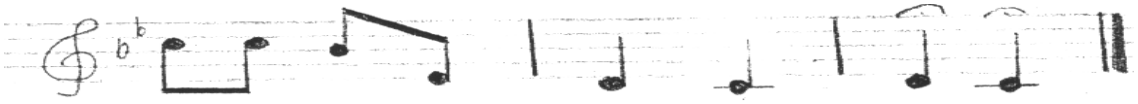

Vagy ta - lán nem is a - kar - ják.

Nótába szúrt történelem

Egy kis leány meghallotta,
Az anyjának mindjárt mondta:
Kelj fel, kelj fel, édesanyám,
Búcsúzni jött az én rózsám.

Ki tanyája ez a nyárfás,
Enyim vagy a tied, elvtárs?
Ha visszagyün a gazdája,
Mëhetünk a bús p…..a. (fenékbe)

Nótába szúrt történelem

NEGYEDIK FEJEZET

Búnak, bajnak orvossága

Búnak, bajnak orvossága

Családunkban a mulatás szerves része volt az életnek.

Nem hangoztatták, nem harangozták be előre, hogy no, majd a lányom, a keresztfiam… lakodalmában jól kimulatom magam, de várták! Várták az alkalmat, amikor a két mulatság között felgyülemlett feszültséget kitombolhatták magukból.

Pirulák helyett mulattak egy jót, így oldották fel a feszítő örömöt meg a szorongató bút.

De meggyógyult attól néha még a fájó derék is. Egy alkalommal az Imre báttyámét — úgy igaz —, hogy kikúrálta a lakodalom. Már nem is emlékszem rá, hogy kinek a lakodalmába készülődtünk, Imre báttyám azonban igen fájlalta a derekát, napok óta nyűglődött, kedvetlen volt, úgy állt a helyzet, hogy talán el sem jönnek. Gyerekként én is sajnáltam, mert nagyon egyedi színfolt volt a mulatók között.
Tiszteletből mégiscsak eljöttek. A hatalmas sátorban „U" alakú asztalsor várta a vendégeket. Feleségével, Eszter ángyommal, behúzódtak a belső oldal legbelső zugába. Imre báttyám evett egy pár falatot, leöblítette egy kis borral. Nem is lett volna probléma, ha a muzsika nem szólt volna. A bor, meg a zene együttes hatására egyszer csak, mint egy szöcske, felpattant az asztal tetejére, alig győzték a közelben ülők elkapkodni körüle a tányérokat, poharakat, mert ott az asztal tetején ropta a táncot. Aztán pedig nem a helyére ült vissza, hanem a banda felé vette az irányt. Reggelig mulatott, amikor is az ivó- és mozgáskúra hatására gyógyultan távozott.
Mikor másnap felébredt, megkérdezte tőle a felesége: Hogy van a derekad, apja?
Milyen derekam? — kérdezett vissza Imre báttyám.

Már a lakodalmas házba való bevonulásuk is sokat sejtető volt.

A szemük villanásán látni lehetett, hogy amikor a muzsikaszót meghallották, bizseregni kezdett a talpuk. Benne volt a várakozás a mosolyukban, amikor a bandára pillantottak. Valami nagy-nagy békesség látszódott mindegyikük arcán, jóban voltak a világgal, de legalábbis messze volt tőlük az a világ, amelyikkel naponta össze kellet mérni az erejüket.

Egyéni mulatási stílusuk az önmegvalósítást jelentette számukra.

Tiszteletben tartották egymás szereplését. Engedték, hogy a „saját" nótáját éneklőnek az egyénisége jöjjön elő abból az előadásból.

A banda pedig kiszolgálta a mulató embert.

A prímásnak kellett alkalmazkodnia a mulató ember ritmusához, alkalmasint feltartott vonóval meg kellett várnia, amíg a nyomatéknak szánt beszúrások után visszaértek az eredeti nótához.
De volt olyan nóta is, amelyik eleve kínálta ezt a szabadosságot:
Pl.:

♪ (C)

Majd, ha egyszer légy esik a boromba

Rubato

Majd, ha egy-szer légy e - sik a bo – rom - ba,

Meg - i - szom én, nem le – szek én go – rom - ba.

Le – ment már itt hat ö – kör - ár meg egy ház - sor,

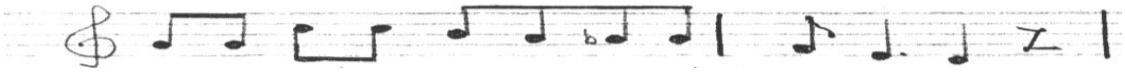

Ak – kor ez a ki – csi – ke légy mit árt - son!

A jó Is - ten tart – sa meg a szo – ká - som.

Eresz alatt fészket rakott a fecske,
Szeretőnek mindig jobb a menyecske,
Mert, ha egyszer baj történik,
Gólya repül a házra,
Mosolyog és ráfogja az urára.

Az első versszak negyedik sorát így is hallottam tőlük (azt gondolom, hogy éppen Péter sógortól):

Ak - kor ez a kis légy, mi - nek árt - son?

Búnak, bajnak orvossága

És így is:

Ak - kor ez a légy se árt – son!

Leginkább ezt az utolsó változatot énekelték, a másik kettő számított „kilengésnek”. Ebbe a sorba aztán bele lehetett énekelni, hogy: fütyülök a világra; hogy: a világ úgy forog körülöttem, ahogyan én akarom; hogy: **mit nekem az ártó szándék, hiszen ma éjszaka nem foghat rajtam…! Majd hónaptul mëghunnyászkodok …!**

Tehát nagyon fontos szerepe volt a mulatásnak.

Ha jól rakom sorba az emlékeimet, akkor az első visszalépést az jelentette, amikor a banda valamelyik tagja nemcsak játszott, hanem énekelt is. Ez egyszer-egyszer még elment volna, főleg, ha új nótát „tanított” meg ezzel, de az már megbocsáthatatlan volt, hogy az egész mulatságon ugyanazt a hangot kellett hallgatni, ráadásul erősítve. **Mintha egy koncert részese lett volna a vendég, passzív elviselője a történéseknek.**

Benne rekedtek a nóták: az öröm, a bánat meg a derékfájás.

A rádió térhódításával tetten érhető volt, hogy a „Jó ebédhez szól a nóta”, vagy a „Nótaszó” című műsorok (lehet, hogy nem pontosan ezen a címen futottak akkor!) repertoárját játszotta végig a banda, tudni lehetett, hogy melyik nóta után melyik másik következik. Ha tánc alá játszottak, ez még megfelelt a célnak**, amíg a dobgép nem erőltette rá az emberre a kényszermozgást, a kényszeréneklést**, ha a hangerő mellett egyáltalán kedvet kapott rá.

A gépzene lehetetlenné teszi az igazi mulatást, mert szikrányi alázat sincs benne a mulatni akaró ember iránt!

A rezesbanda, az más volt! Nem hangerő tekintetében, hanem más volt a funkciója, pontosabban: annak **funkciója volt**!

Kint a szabadban messze elhallatszott a hangja, ezzel hírül adta, hogy lakodalom van az utcában, ki is állt a kapuba minden öregasszony, gyerek, ráérős felnőtt.
♪ (C+Cs)

♪ (C)

Lakodalom van a mi utcánkba

Giusto

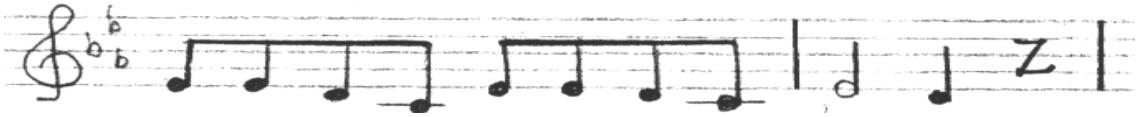

La - ko - da lom van a mi út - cánk - ba,

I - de - hal - lik csen - gő mu – zsi - ká - ja,

Hi - va - ta - los va - gyok o - da én is,

Nem men - nék el, ha száz - szor ü - zen - nék is.

Vége van már a lakodalomnak,
Nagy bánata van az újasszonynak,
Forgatja a karikagyűrűjét,
Sajnálja a régi szeretőjét.

Este viszik a menyasszony ágyát,
Elvesztették a nyoszolya lábát.
Addig asszony nem fekszel az ágyra,
Még meg nem lesz a nyoszolya négy lába.

Megvan már a nyoszolya négy lába,
Most már asszony felfekhetsz az ágyra,
Tedd a lábad vébetű formába,
Hagy recsegjen a nyoszolya négy lába.

Ez a nóta két versszakból állt. Aztán fokozatosan eldurvult. Az apáinkat követő generáció egyik tagjától hallottam először a negyedik versszakot. (Kb. annyival volt idősebb nálam, amennyivel Édesapámnál fiatalabb.)

Búnak, bajnak orvossága

A maga korában igen kedvelt szentesi rezesbanda látható a következő két fotón
(az 1950-es évektől az 1980-as évekig)

Id. Sülyös Antal (helikon)
Ifj. Sülyös Antal (Sz trombita)
Sülyös Imre (piszton)
Tési Vass Gergely (bariton)
Dvorák Sándor (szaxofon)
Maczik Sándor (klarinét)

Látható: **Maczik Sándor** **Dvorák Sándor** **Tési Vass Gergely**

Zárt térben így módosult a hangszeres felállás: Id. Sülyös A. nagybőgő, ifj. Sülyös A. hegedű, Sülyös I. piszton, Dvorák S. brácsa, Maczik S. klarinét, Tési Vass G. tangóharmonika. (A hangszeres összetételről Sülyös Imre tájékoztatott.)

Az előbbi képek Gere Anna és Argyelán Zoltán esküvője napján 1971-ben készültek az esküvőre indulás előtti pillanatokban a lányos ház előtt. Ugyanide várták vissza a vendégeket a lakodalomba, mert a vőlegény és családja hódmezővásárhelyi lakos volt.

Rezesbandával mentek a lányt kikérni. A régi időkben végig kísérte a banda a **gyalogos lakodalmas menet**et a templomig, onnan meg rendszerint a legényes házhoz, vagyis a lakodalom helyszínére.

Pl. a szüleim esküvőjén 1939-ben.
Keresztanyám, Mészáros Anna (Édesanyám húga) koszorúslány volt ebben a lakodalomban. Ezt tudtam meg tőle:
A Zolnay Károly utcai nagyszülői házból indultunk gyalog a református nagytemplomba, ott volt Édesanyádék esküvője. Nagyapánk, Szabó Bálint, idős korában ott volt harangozó. Lehettünk olyan 50-60-an. A menetet öttagú rezesbanda kísérte. A lakodalom az Édesapádék házánál volt a Deák utcában. Sose felejtem el, Péter sógor végigtáncolta a Rákóczi utcát. De az olyan pofa (*jópofa*) volt! Minden öregasszonyt megforgatott, aki az utcára kiállt. Ahol senki sem állt kint, ott egyedül járta fél lábon végig az útpadkán. Azt sem tudom, hogy bírt rajta megmaradni. De az úgy mulatott! *(olyan nagyon mulatott)*— mesélte Keresztanyám.

Keresztapám, Mészáros Sándor (Édesanyám öccse) így emlékezett erre a napra:
Olyan 13 éves forma voltam, amikor az Édesanyádék esküvője volt. Végig az árokparton szaladtam, egy kicsit a menet előtt, hogy mindent lássak. Úgy mulatni embereket, ahogy Berki sógor, meg a felesége, Bözsike néni, na meg Virágosné Juliska néni mulattak, azelőtt soha nem láttam. Én azt annyira élveztem!

C
B F
A D E
H I J
G K

Búnak, bajnak orvossága

A: Hajdu Kis Bálint (Édesapám unokatestvére) B: Kánvási …..?…..
C: Kiss Hajdu Bálint (Édesapám) D: Kiss Hajdu Sándor(Édesapám öccse)
E: Horváth Imre (kis Horvát) F: Szabó János
G: Kiss Erzsébet (Édesapám unokatestvére) H: Mészáros Anna (Édesanyám húga)
I: Mészáros Terézia (Édesanyám) J: Mészáros Mária (?)
K: ?

1939-ben természetesen én még sehol sem voltam, legidősebb unokanővérem esküvőjére, Berki Erzsébetére (Pöcike) viszont emlékszem. Hosszú **fiákersor vitte a násznépet** az esküvőre. Az egyiken magam is ott kuporogtam, éppen Juliska néniékkel egy fiákerben. **Stráfkocsin ülő banda kísérte a menetet**. Hát, persze hogy kiállt a kapuba, aki csak tehette, akkora volt a zenebona. A Bercsényi-Szalai kereszteződésből indultunk, s éppen befordult a menet a Boros Sámuel utcára, amikor Virágos Sándorné, Juliska néni, felállt a fiákeren és elkurjantotta magát:

Aki kiáll a kapuba,
Forrjon be a seggeluka!
Hijju-ju-ju-ju-ju-ju!

Ebben vagy egy másik lakodalomban pedig Virágos sógor táncoltatott valakit, miközben így kurjongatott:

Hapacupa-cupa-cupa,
Füstös a táncosom luka!
Hijju-ju-ju-ju-ju-ju!

♪ (B)

Legidősebb unokanővérem lakodalma azért volt furcsa, mert két helyszínen zajlott. Külön tartottak lakodalmat a lányos háznál és külön a fiú szüleinél. A lány részéről népes lakodalmas vendégseregre lehetett számítani, ezért ragaszkodtak a szülők ahhoz, hogy náluk legyen az esküvőt követő lakodalom. Férjének az anyai nagyszülői pedig, a konvenciókhoz ragaszkodva, arra biztatták a szülőket, hogy egyetlen fiuk lakodalma mégiscsak a legényes háznál legyen. **Így lett megosztott a lakodalom.** Ez egy kicsit körülményessé tette a ceremóniát.

A hajdani menyasszony, Berki Erzsébet mesélte a következőket:

A polgári esküvő délelőtt volt, mindkét háznál ebéddel vendégelték meg a közvetlen rokonságot, akik egyben a segítők is voltak.

A polgári esküvőről a lányos házhoz jöttünk vissza. Lacinak a szüleihez kellett menni ebédre, vagyis ahhoz a rokonsághoz. Nem nagyon volt kedve elmenni, de mi is azt mondtuk neki, hogy ezt nem teheti meg a szüleivel.

Csak a templomi esküvő előtt jöttek értem. A felsőpárti református templomban volt az esküvőnk. A templomi esküvőt követte a Fridrich-féle műteremben a fényképezés. Ennek végeztével a Laciék házához tartott a menet. Az Árpád utca végén kocsin ülő rezesbanda várakozott, s az utca közepe táján lévő házig kísérte a fiákersort. Ott a mi famíliánkból már csak a násznagyom és felesége maradt. A többiek a lányos házhoz mentek.

Éjfélkor átöltöztünk, amit az újasszony tánc követett.
Szita volt vagy szakajtó? – kérdeztem unokanővéremtől.
Egyik se, mert azt is kikötöttem, hogy én pénzért senkivel nem táncolok. Anyósoméknak én nem szóltam, de Lacinak megmondtam, hogy még vele se táncolok, ha gyűjtögetnek.
A tánc után végig kínáltuk a vendégeket: Én süteménnyel, Laci borral. Közben megérkeztek a kárlátós vendégek a mi családunkból, hogy „átvigyenek" bennünket amabba a lakodalomba.
Ott menyasszony nélkül is javában mulatott a társaság! A legényes háznál kicsit búvalb…...k (béleltek!) voltak a vendégek. Az a család nem volt olyan mulatósfajta, mint az Annyáék famíliája. Lacinak is mindjárt jobb kedve lett.
Reggel feloszlott a társaság, mindenki ment az állatokat ellátni, esetleg kicsit ledőlni, mi is elmentünk akkori lakásunkba, a Rákóczi utcába, az óvoda melletti házba. Dél körül visszamentünk Annyáékhoz ebédelni, ahol jóízűen mulató társaságot találtunk. A „romeltakarítás" lett volna a dolguk, de mindenkinek táncot járt a keze is, a lába is. Hajdú keresztapám (Imre báttyám) egy pad tetején ropta. De ott volt Bálint báttya is, Sadi báttyám is. Terített asztalok mindenütt, mint előző nap, mert a másnapi ebédre is bőven maradt ennivaló. Apja befogta a lovat, de csak nagy nehezen, este felé sikerült visszaszállítani a kölcsön kért padokat, asztalokat…

~

Az **autós esküvő**kön a banda a lakodalmas háznál várakozott, s az ott maradó vendégeket szórakoztatta. Lesték, hogy mikor fordul be a sarkon a menet, s akkor az utcán fogadták az ifjú párt, természetesen fúvós hangszerekkel. Amikor pedig az autókból mindenki kikászálódott, bekísérték őket a sátorba vagy terembe, s akkor járattak velük egy jóízű csárdást.

Teremben próbára tette ugyan az ember fülét egy öt-hat tagú rezesbanda játéka, de a nagy lábujja körme hegyétől a feje búbján lévő hajszál végéig beleremegett a teste, a lelkén pedig valamiféle megmagyarázhatatlan emelkedettség lett úrrá. Nem ritkán még a könny is kicsordult a szeméből. Persze a meghatottságot az is kiválthatta, hogy **általában valamilyen ünnepélyes fordulat jelzésére vették elő a muzsikások a rézhangszert** a lakodalmakban: Például, amikor felkontyolták az újasszonyt.
Rezesbanda kísérte ki a távozó vendégeket, ez minden vendégnek dukált. (A kimuzsikálásról lásd még később!)

Tisztelettel jelentem mindenkinek, aki a lakodalmas zenére azt mondja:
Fuj! Nem ugyanarra a muzsikára gondolunk ám!

Nem egyszer hallottam a kollégáimtól ezt a „fuj"-t, s láttam mellé sokat mondó szájvonogatásukat. Mindig rosszul esett, mert úgy éreztem, hogy a hozzánk hasonló családokat nézik le ezzel.
Egyszer, egy tantestületi vacsora alkalmával egyik kollégám a „Felsőpárton esik a dará"-t énekelte nekem (felsőpárti vagyok) olyan stílusban, mintha egy asszonykórusból lépett volna elő, — ráadásul erősen eltúlozva. (Néhány pillanattal előtte még amerikai zenére táncolt!) Azóta se tudta meg, hogy megbántott vele, mert tudom, hogy nem állt

szándékában. Nagyon nagy szakadékot éreztem kettőnk világa között. A mintegy húszévnyi korkülönbség mellett csak mélyítette ezt a szakadékot az a tény, hogy nem azonos „miliőből” elindulva lettünk mindketten tanárok. Egyébként kölcsönösen tiszteltük(jük) egymást, jókat beszélgettünk, más dolgokról.

♪ (C)

Fëlsőpárton esik a dara

Giusto (csárdás tempó)

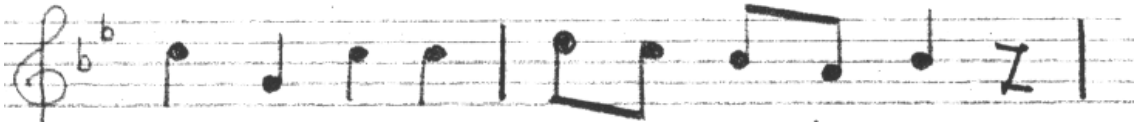

Fël - ső - pár - ton e - sik a da - ra,

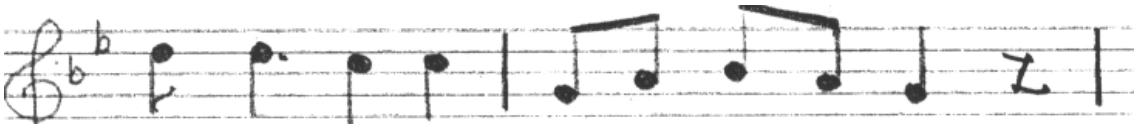

Në mënj ar - ra Gu - bë - ra Vë - ra,

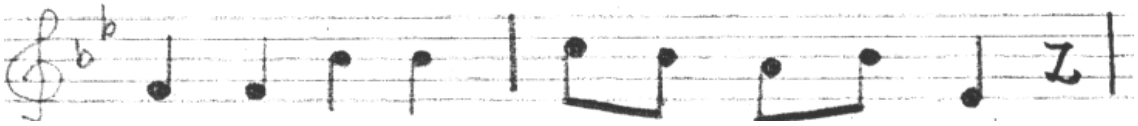

Sá - ros lësz a csip - kés ro - ko - lyád,

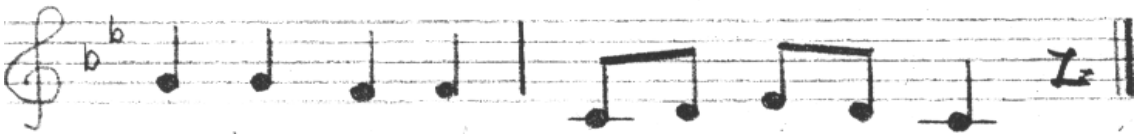

Ha ha - za mégy, mëg - ver az a - nyád.

Felsőpárton van a mi házunk,
Nem eladó még a mi lányunk,
Esztendőre lesz az eladó,
Rajta is van már a foglaló.

De hiszen ezt Édesapám is számtalanszor danolta! — S z é p e n ! Jóízűen!

Egy 30 év körüli fiatalemberrel beszéltem néhány szót a kották számítógépes feldolgozása kapcsán a magyar nótákról. Azt mondta, hasonló korúakból álló baráti körében megfogalmazódott, hogy szégyen, de talán egyetlen magyar dalt sem tudnának végigénekelni.
Magam is sajnálatosnak gondolom, de nem kívánok semmi továbbit hozzáfűzni.

~

Nem bömböltetem a rádiót, ha nótaműsor szól, de másféle zenei számot is csak mérsékelt hangerő mellett hallgatok.

Nekem valahol belül van a muzsikám.

Valamikor a gyerekkoromban lopódzkodott oda. Időnként előbújik, leginkább a kertben matatva dudorászás, énekelgetés formájában. Nincs jó hangom, néha keresgélnem kell a dallamot, de mindenféle hangulatra találok magamban nótát.

Tud tetszeni a többszólamú, tiszta hangon csengő karének is, de nem az én világom. Nem a mi világunk, nyugodtan írhatnám akár sokszoros többes számban is, ha ilyen létezne.

Szerencsére, amíg Édesapámnak mulatni volt kedve, mindig akadt banda is, amelyik elhúzta a nótáját.

Jelesebb alkalom a lakodalom, a férfiak névnapja, a disznótor, a házi bál volt. A két utóbbiról nekem nincsenek emlékképeim. Eszmélésem idejére ezek már kimentek a divatból. Kár! Édesapámnak ugyanis az volt a véleménye, hogy többet ér egy jó disznótor, mint egy lakodalom. A miértemre azt válaszolta, hogy a disznótorra nem kell ajándékot vinni. Nem sajnálta ajándékra kiadni a pénzt, de gond volt kitalálni, hogy milyen hasznos dolgot vigyenek. (Már akinél ez volt a szempont. Egyszer egy rokon asszony azt mondta a lányának, mikor annak nem volt ötlete: Nézd meg, hogy mennyit írtak a kanta fenekére. Arról a kantáról volt szó, amelyet néhány évvel korábban a lánya kapott nászajándékba attól a családtól, ahová lakodalomba készültek. Akkoriban ugyanis a zománccal együtt az edényre égették az árát is, hiszen hosszú éveken át nem változott.)

Egyszer-egyszer azért más alkalom is előcsalta az emberből a nótát, de mindig **kivételes alkalom** kellett hozzá, bizonyos körülmények akár véletlenszerű összejátszása. Imre báttyámnak egyszer elég volt egy kiöregedett almafa **kivétele** a Kiss Bálinték udvarában. A sógor elhívta őt, hogy segítsen kiásni a haszontalanná vált almafát. Egyszer aztán Édesapámért üzentek, hogy menjen segíteni, mert nem bírnak ketten az almafával. Édesapámnak gyanús volt a dolog, mégis elindult Marikával (Kiss Bálint lánya) a Jókai utca felé. Mintha muzsikaszó hallatszott volna, de ez még semmit sem jelentett, hiszen Kanfi Pista a közelben lakott, s csak úgy magának is elfújhatott egy-két nótát.
Mikor a kapun beléptek, az almafa töve már ég felé fordult, Imre báttyám pedig a

sárgaföld kupac tetején trónolva rendelte a nótákat, a klárnétos meg teljesítette a kívánságait. Édesapám még legény volt, Imre báttyámnak azonban már parancsolt az asszony. El is küldte Eszter ángyom Pecókát az apjáért. Nagy keservesen el is indultak. Rövidebb lett volna az út a Damjanich utcán, mégis a Szalai utca felé vették az irányt. Ezzel Kanfi Pista hazafelé haladt, de mégse ment be a kapun, hanem hazakísérte Imre báttyámat a Széchenyi utcába (most Dózsa György utca).

Kanfi Pista (bácsi) játékára tekerős cimborájának (Virágos Sándor) a lánya, Virágos Julianna (Földvári Nagy Sándorné) mulat.

Legénykorukban a névnapokon, lakodalmakon, disznótorokon túl csak ilyen zenei élményekre tehettek szert Édesapámék. Nagyanyám még mozira se adott pénzt a gyerekeinek. Sajnálta még azt a pár fillért is, — mondta egyszer Édesapám. Vasárnap délutánonként átmentek Vasmarinénihez a szomszédba (ő volt Nagyanyám egyik barátnője). Szabó — nagy kegyesen — adott nekik egy kancsó bort. Egyszer aztán hazáig hallatszott, amint a legények jóízűen nótáztak. (Átment oda akár tíz liter bor is, ha házi bált rendeztek Vasmarinéninél, — mondta egyszer Pöcike Nagyanyámra hivatkozva.)

Lehet, hogy erre utal a következő nóta, amely elmaradhatatlan volt a későbbi mulatságokon is:

♪ (C), ♪ (E)

Sarkon van a Mari néni kocsmája

Giusto (mulatós)

Sar - kon van a Ma - ri né - ni kocs – má - ja.

De sok be - tyár be - köt az ud - va - rá - ba.

Én is be - kö - töm a kis pej lo - va - mat,

Még az éj - jel ki - mu – la - tom ma – ga - mat.

Gyertek ide faluvégi cigányok,
A fülembe ezt a nótát húzzátok:
Se ruhám, se cipőm, rongy a harisnyakötőm,
Elhagyott a csinos barna szeretőm.

Csipkés levele van az eperfának,
De szép felesége van a komámnak.
Leszedem az eperfa csipkés levelét,
/oszt) Elszeretem a komám feleségét.

Nem is állta meg szó nélkül Szabó: Hallod, milyen jól érzik magukat a gyerekek attól a kancsó bortól, — kérdezte Nagyanyámtól. Látod, nem szabad nekik többet adni, mert megártana, ennyitől is milyen jókedvük van.

Búnak, bajnak orvossága

Na hász! — gondolta Nagyanyám, de lehet, hogy dohogott is mellé, csak magyarázatot nem fűzött hozzá, mert azt még asszonylétére is sejtette, hogy egy kancsó bortól öt-hat legénynek (három Hajdú, három Szabó, ha Szabó Imre élt még akkor) aligha kerekedhet ekkora jókedve. Nagyanyám, a Szabó tudta nélkül, másolatot csináltatott a kamrakulcsról, így a fiúk jó előre átmentették Vasmarinénihez az innivalót. A Szabó kegyes ajándéka már csak ráadás volt! Megcsapolták a pálinkás demizsont is, aztán mikor Szabó gyanakodni kezdett, vízzel pótolták a hiányt. Megszürkült a pálinka. Meg is kérdezte Szabó Nagyanyámat, hogy mitől fordulhatott fel a pálinka, de Nagyanyám csak annyit vakkantott erre, hogy: Maga tudja, magának van kulcsa! Szabó ugyanis mindig magánál tartotta az egyetlennek hitt kulcsot.
Ekkor tanultak meg együtt mulatni a legények.

(Pöcike mesélte el ezt a kulcs dolgot, amin nagyon meglepődtem. Nem néztem volna ki Nagyanyámból ezt a cinkosságot, bár, ha meggondolom, hogy Szabó Sándort soha nem hallottam tőle sem a teljes nevén, sem csak a keresztnevén említeni, nem gondolhatok túl nagy harmóniára. Édesapám is csak Szabónak titulálta mostohaapját, amikor szóba került. Sokat gondolkodtam azon a 15 évre szóló „összeköltözésen", amit csak Szabó életének utolsó néhány hónapjára váltottak házasságra. Félmondatokból úgy rakom össze a képet, hogy két özvegyen maradt, megkeseredett ember kötött szövetséget nyolc gyerek felnevelésére azzal az „összekerüléssel". Egyikük sem választotta volna társul a másikat, a sors lökte őket egymás mellé.)

ÖTÖDIK FEJEZET

Tempóváltás

Tempóváltás

Most térek vissza ahhoz a ponthoz, ahol ennek a szórakozási stílusnak a hanyatlásáról kezdtem elmélkedni.

Semmiféle zenei képzettségem nincs, így csak azt írhatom le, milyen mozzanatokra emlékszem, — a korábban már említetten túl — , amelyek az én szememben a „romlás" jeleit hordozták magukon.

A **„vakpalis" kimuzsikálás** (Rákóczi-induló), illetve az „Isten véle házigazda mi már elmegyünk…" kezdetű búcsúztató nóta helyett egyszer Imre báttyám, amikor a mulatság végén a társaság felkerekedett, azt kezdte énekelni, hogy: „Véget ért a Csinn-bumm-cirkusz gyerekek, gyerekek." Belém hasított ez a nem oda való dallam és szöveg. Nem tudtam elfogadni. (Ekkoriban ment a rádióban az azonos című gyerekműsor vasárnap délelőttönként.)

Egyik keresztfiam 36 esztendős felesége (Dombóváron született) nem értette a nekem természetes „vakpalis" jelzőt. Ez általános szóhasználat volt itthon, a Rákóczi-induló dallamához is szöveget társítottak ugyanis, legalábbis az elejéhez, illetve én csak erre a két sorra emlékszem. Így:

♪ (C)

Vak Pa - li, Vak Pa - li min - dent lát,

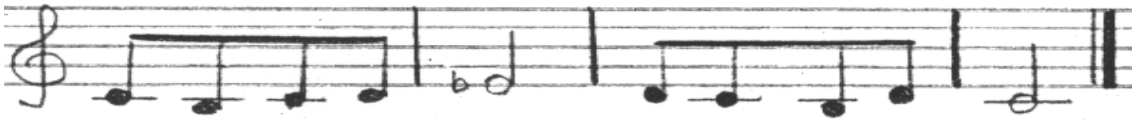

Szem – ü - ve - gen át né - zi a ha - tárt…

De jó, hogy Ildikó értetlenkedett! Így már biztosan nem felejtem ki annak a leírását, hogy a szöveg mennyire fontos jelentőséggel bírt. **Mondanivalójuk volt a nótáknak!** S ez a közlendő tán fontosabb volt, mint maga a dallam. A zene „csak" gördülékenyebbé tette a „beszédet", színesebbé a kifejezésmódot, emelkedettebbé vált tőle a hétköznapi mondanivaló is.

A fenti suta szöveget nem gondolnám a Rákóczi induló elutasításának, inkább az egyszerű embereknek azt a felfogását sejtem mögötte, hogy: Ha már szól a zene, akkor a mellé danolni is kell, mert honnan lehet különben tudni, hogy mit üzen az a muzsika.

Ildikó számára az „Isten véle házigazda…" kezdetű elköszönő nóta is ismeretlen volt. Nos, akkor jöjjön az is:

♪ (C)

Isten véle házigazda…

Menetelő tempó

Is - ten vé - le há - zi - gaz - da, mi már el - me - gyünk,

I - gaz, hogy az e - gész éj - jel jól ki - tolt ve - lünk!

De mi már ezt el - fe - led - jük és ha - za - me - gyünk,

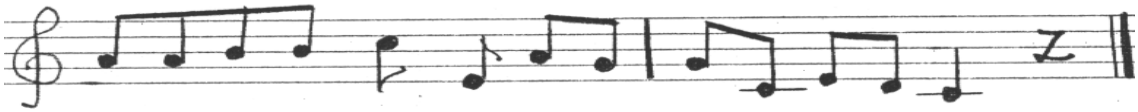

Is - ten vé - le há - zi - gaz - da, mi már el – me - gyünk.

Miért tolt ki velük? — kérdezte Ildikó.
Mert „leitatta” és kifáradásig „megtáncoltatta” őket. — válaszoltam.

Úttörőnóta is íródott erre a dallamra:

Árnyas erdőben szeretnék élni nyáron át,
Nékem a zöld árnyas erdő vidám kedvet ád,
Lomb a fán, virág az ágon, mintha intene,
Árnyaimban megpihenni jöjj, ó, jöjj ide.

Ez Eszternek jutott eszébe, amikor kottázáshoz felénekelte.
Mit mondott erre a citerásunk? — Erkel Ferenc: *Hunyadi László*

Tempóváltás

A szedelőzködés persze mindig keserves volt: Menni kellett, de maradni is jó lett volna. Erre a bizonytalan állapotra is voltak nóták:

♪ (C)

Nem, nem, nem!...

Giusto

Nem, nem, nem! Nem, nem, nem! Nem me-gyünk mi in - nen el,

Még a gaz - da, há – zi – gaz da bun-kós bot-tal ki nem ver.

Ha nem tet-szik a gaz – dá - nak, hogy mi it - ten mu – la - tunk,

Szed – je fel a sá – tor-fá - ját, de mi it – ten ma - ra - dunk!

♪ (C+Cs)

Esteledik a faluba…

Esteledik a faluba, haza kéne menni.
Attól félek a legények meg akarnak verni.
Ne bántsatok jó pajtások, nem vagyok az oka,
Szeretek egy barna kislányt, nem hagyom el soha.

Barna kislány ablakába, jó estét, jó estét.
Szállást kérni jöttem hozzád, ha beeresztenél.
Mindenféle csavargónak szállást nem adhatok,
Nincs itthon az édesanyám, csak egyedül vagyok

De azért a szép szavadért mégis beeresztlek.
Violaszín nyoszolyámra szépen lefektetlek.
Csipkés szélű paplanommal szépen betakarlak,
Két karommal átölellek, reggelig csókollak.

Mint fentebb már írtam, a kimuzsikálás mindenkinek járt. A házigazda dolga volt a távozni akaró vendégre felhívni a banda figyelmét. Akadtak persze, akik külön kérték, hogy ne csináljanak csinnadrattát a távozásukkor. Vagy azért, mert olyan gondjaik voltak, hogy visszafogottan illett viselkedniük, vagy egyszerűen csak nem voltak mulatós fajták. Az ilyen vendégek rendszerint „idő előtt" távoztak, így szerencsés is volt, hogy a társaság megbontását nem jelezték zenebonával.
Öcsém lakodalmában Báttyát (Mészáros András, öcsém keresztapja) kikísérte a banda az alsó kapun, ott még el kellett énekelni a „Fekete gőzös"-t (Tctk), meg más nótákat, mert ilyenkor a társaság egy része is a kísérethez szegődött. Édesapám gondoskodott róla, hogy pohár meg teli üveg is legyen kéznél, ha kiszáradna a torkuk. Egyszer aztán Báttya elindult hazafelé, leginkább a feleség nógatására, a banda meg visszament a sátorba a még mindig népes vendégsereget szórakoztatni. Nem sok idő múlva Báttya újra belépett a sátorba, ugyanis visszajött a felső kapun. S ezt a mutatványt több alkalommal megismételte akkor hajnalban.

Helyhez kötött hangszerrel, erősítőkkel, hangfalakkal nem lehet kimuzsikálni a vendéget, hogy a kapuban figurázzon még egyet haza indulás előtt.

Megszűnt a csárdás egyeduralma.

Édesanyám öccsei, utánuk az unokanővéreim is tánciskolába jártak már, így egy-egy kis időre nekik játszott talpalávalót a banda, bár a derékhadat még apáink alkották. Akkoriban még a tánciskolában is tanították a csárdást. Édesanyámnak különösen tetszett, ahogyan Jancsi öccse az ott tanult rezgőcsárdást járta: Fekete göndör hajának minden tincse külön táncolt.

Megmaradt bennem egy dal, amelyre Keresztapámat láttam táncolni:
Még most is magam előtt látom, ahogyan valamelyik unokanővéremmel azt az újfajta táncot járja a konyhánk kövén. Az is szép volt, de már más volt.
♪ (C)

Ó, édes kis Boris…

Giusto

Ó, é – des kis Bo-ris, to-tóz-zon ma-ga is, to – tóz-zon, ha a szí-ve fáj.

Ó, é - des kis Bo-ris, to-tóz-zon ma-ga is, to – tóz-zon, ha a szí-ve fáj.

Tempóváltás

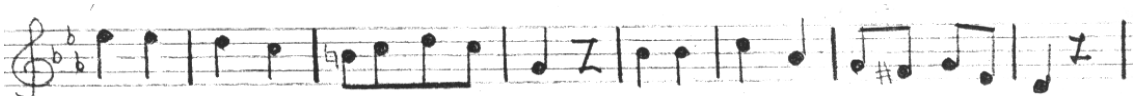

A sze – ren-cse min-den-ki-nek áll, hogy-ha ját-szik, ma-ga is ta - lál.

Ó, é - des kis Bo-ris, to-tóz-zon ma-ga is, meg-lát-ja, ma-ga is ta - lál.

A táncról még néhány szó

Ahogyan Péter sógor mulatott, arról nekem is van, — persze későbbi — emlékem. Valóban fél lábon járta, a másik lábával meg a levegőben figurázott boszorkányos ügyességgel, s közben csapkodta a csizmája szárát. Minden ilyen összejövetelen annyira vártam ezt a jelenetet. Senki nem is próbálta utánozni!

Ha táncra állt is Berki Péter idős korában, már csak egy helyben toporgott, lehetett bármilyen fergeteges a zene. Hagyta, hogy a partnere körbetáncolja.

A felvétel egyik unokája lakodalmában készült 1979-ben.

Az ő tempóváltása volt az első jel, ami előre vetítette, hogy fokozatosan mindegyikük (az ő generációja!) kilép majd a táncból.

A **négyes**

Amikor a ritmus szinte a végletekig fokozódott, akkor két pár körré zárult, és a férfiak összehangolt irányításával szédítő pörgésbe kezdett. Néha három, sőt több pár is beállt a körbe „négyesezni”, ha elég nagy tér állt a rendelkezésükre. A férfiak szorosan összekulcsolták kezüket a lányok, asszonyok derekánál, mert bizony a szédületes tempónál könnyen baleset történhetett volna, ha nem zár jól a gyűrű. Ez jól látható a következő fényképen. Így is előfordult, hogy valamelyik asszony felkapta mindkét lábát, ha már nem tudta lépéssel követni az iramot. Egyszer-egyszer még a cipőjük is elrepült. Akkor a férfiak összehangoltan lassítani kezdték lépéseiket, — talán még jobban a földbe döngetve a csizmasarkakat. Aztán a párok kibontakoztak a körből.

Ezen a képen hatan „négyeseznek” (1979)

Jancsi unokaöcsém lakodalmában (1977) egy hatalmas terem közepén ropta a táncot egységesen szinte az egész vendégsereg fiatalja, öregje. Már csak a fül érzékelte a ritmus fokozódását, a mozdulatok összefolytak a szem előtt. Fazekas Lajos bandája szolgáltatta a muzsikát.

Harmonikájával felpattant egy asztal tetejére a táncoló boly közepén, hogy mozdulatait ne akadályozza a zötykölődő tömeg. Valószerűtlenül hosszan tartott már a fergeteges tombolás, fokozhatatlan volt a tempó…

Tempóváltás

Ekkor egy kibic Fazekas Lajos zsebébe nyomott egy bankót!

A harmonikás fáradtságának mértékét egy igen cifra, kacskaringós káromkodás jelezte, de bírnia kellett még egy ideig.

(Egyszerre vetülnek elém ezek a képek a „Körhinta” című film Törőcsik Mari-Soós Imre által járt forgatós táncjelenetével.)

A képen Fazekas Lajos harmonikázik
Tigyi Margit — Debreczeni Kiss Lajos lakodalmában (1978/79)

HATODIK FEJEZET

A jó mulatás titka

A jó mulatás titka

A jó mulatás titka

A mulató ember nem hallgatni, hanem énekelni akar, de jobban esik az éneklés, ha rásegít a muzsika, tehát **a zenének kíséret szerepe van**.

Eszter mesélte egyszer, hogy a gépállomáson (férje munkahelye volt) vacsorával egybekötött mulatságokat rendeztek alkalmanként. Egy ilyen mulatságra meghívtak két neves nótaénekest: Vörös Sárit és Dóri Józsefet. Az énekesek zenekar nélkül érkeztek, a szervezők azonban felfogadták a Sülyösék-féle szentesi bandát a vendégek szórakoztatására. Ők látták el a két énekes kíséretét is anélkül, hogy alkalmuk lett volna előre összehangolni a műsort. A banda megkapta a nóták listáját, ennyi volt az előzetes szervezés. Gond nélkül, az énekesek megelégedésére látták el feladatukat. Eszter férje megkérdezte a prímást (ismerősök lévén), hogy nehéz volt-e az énekesekhez hangolódni. Ifj. Sülyös Antal erre csak azt válaszolta, hogy **nagyon kellett figyelni a szájukat**.
Tudod, ha ismételni akartak, akkor azt kézmozdulattal jelezték a prímásnak, — mondta Eszter.
Hát,

valahogyan így kellene ennek lennie akkor is, ha nem képzett énekes áll a kör közepén! Apáink idejében így is volt! A szóban forgó banda esetében is.

Jós Józsefnét, szentesi citerásunkat is a jó mulatás/mulattatás titkáról faggattam.
A mások szórakoztatása neki magának is szórakozás még ma is. Hozzánőtt a hangszeréhez. Amit a füle hall, az áttevődik a kezeibe. **Elég a mulató emberre figyelnie, s máris teljes az összhang.** Fiatal lányként házi bálokon citerázott.
Következzen itt néhány emléke:

„1945/46-os években, tehát a háború után az egyik szomszéd tanyában sűrűn volt házi bál, mert az asszonynak eladó lánya volt, annak az udvarlója volt az egyik citerás. Maga az asszony is mindig köztünk ült és font, sőt énekelt is hozzá. Nagyon szép hangja volt, betöltötte az egész termet. Azon nevettünk, hogy amikor a tánc gyorsult, a rokkája is gyorsabban pörgött, aztán a fonál itt-ott görcsösebbre sikeredett. Mikorra vége lett a mulatságnak, addigra a vízzel feláztatott, pévával beszórt helyiséget szép simára letáncolták. Aztán közbe-közbe játszottak is. Zálogosdit, mert ezeken a bálokon inkább csak fiatalok vettek részt. Cuhárénak is mondták ezeket az összejöveteleket. „Húzd meg — ereszd meg” játékot játszottak: Egy kendőt körbeálltak, a szélét mindenki megfogta. Egyikük azt mondogatta, hol egyikre, hol másikra mutatva, hogy „húzd meg” vagy „ereszd meg”, s éppen az ellenkezőjét kellett tennie az érintett személynek. Aki tévesztett, az zálogot adott, s azt egy sapkában gyűjtötték. Később a zálogot ki kellett váltani. Különböző marhaságokat találtak ki, amivel a zálogot visszaszerezhette a gazdája. „Mit érdemel az a bűnös, akinek a zálogja a kezemben van”, - kérdezte a „bíró”, persze az nem látszott, hogy kinek a zálogja van éppen a kezében. A büntetések: Csókolja meg ezt vagy azt, menjenek ki csillagot számolni…Maca nénémnek az ágy alatt egy edényben lekvárja volt. Az egyik azt a büntetést kapta, hogy ugassa körül az ágy lábát, az meg belenyúlt a kezével a lekvárba, aztán nem tudta elképzelni, hogy mi az.”

A jó mulatás titka

Már asszony volt, amikor létrehozta a szentesi citerazenekart, amellyel felléptek munkahelyi rendezvényeken is. Műsoruk után a vendégek mulattatását is ők látták el.
Ő maga így emlékszik erre:
„Akinek jó hangulata volt, az kitartott a műsor után is. Kisteleken a pékeknek adtunk műsort, a vége nagy mulatás lett. Egy szitát tettek a terem közepére, azt teledobálták nekünk pénzzel. Olyan is volt, aki a citera alá tette (Vonóba húzni nem lehetett!), de én nem szerettem, mert úgy éreztem, hogy akkor le van kötelezve az ember, én meg mindenkinek akartam játszani. Nekem az volt a szórakozás, hogy nekik játszhattam. Akkor éreztem jól magam, ha láttam, hogy tetszik nekik a zene, hogy jól érzik magukat."

Milyen nótákra mulattak ezeken a rendezvényeken? — kérdeztem. Így válaszolt:
„Nagyon változatos volt. Akik mulatni szerettek, azok odagyűltek körénk, s aztán egyik nótáról a másik jutott az eszükbe. Mi meg azt játszottuk, amit ők énekeltek!
Ha az énekes valahol kedvére nyújtotta valamelyik szövegrészt, addig én tremolóztam."

Volt meghatározott, előre összeállított műsor is? — faggatóztam tovább.
„A rendezvénytől függött. Színpadon csak népdalokból állhatott. Nem volt éppen tiltva, hogy másféle nóta is bele kerüljön, de az volt az elv, hogy a citera népi hangszer, azon csak a népdalok szólalhatnak meg hitelesen." — válaszolta Terike.

Erre alaposan rácáfoltál a CD-del! – vetettem közbe. Ugyanis Terike egy 74 perces időtartamú, igen változatos összeállítású CD-vel lepte meg a családját, közeli barátait: Népdal, népies műdal, magyar nóta, operett slágerek, operarészlet, sőt a magyar himnuszt is belevette egy régi hangkazettáról, amelyet annakidején citerás gyerekcsapatával megtanított.
Éppen azt kívánta rögzíteni, hogy mennyi minden „kijátszható" egy citerán. Erre a következőképpen reagált:
„Nem válogatja azt az ember, hogy népdal vagy nem népdal. Jó nóta legyen, az a lényeg. Például a cserebökényi juhászversenyekre is elhívtak bennünket. Lement néhány népdalcsokor, aztán jött a mulatás. A sógornőm (Gránicz Lajosné) volt az énekesünk, őt körülvették, s leginkább neki mondták, hogy mi következzen, mert ugye én az asztalon belül védettebb helyen voltam. Volt olyan tizenöt körüli jó mulatósfajta a juhászok között, azok mindig a végéig kitartottak. Ezek már idősebb emberek voltak.
Nem volt a mozdulataiknak tánc jellege. Egyre emlékszem, ő fogta a kezében a kampót, azzal verte a ritmust a lába mellett. Elképzeltük, hogy mi lenne, ha a lába ujjára csapna vele. Szóval nagyon egyéni mozdulatok kísérték a nótázásukat. Nincs koreográfiája a mulatásnak, ki milyen mozdulattal tudja kifejezni jobban magát. Volt egy mindszenti ember, mikor az belépett az ajtón, odanézett felénk, már tudtuk, hogy nagyot fog mulatni.
Nyugdíjas találkozók voltak még, amelyeken szerepeltünk, pl. a Termál TSz-nél, de ezek már olyan nagy méretűek voltak, hogy egységes mulatás nem jöhetett létre. Egy-egy csoport odaállt körénk, de így nem lehetett ekkora társaságot összefogni. Nagy helyiségben ki kell hangosítani a zenét, s akkor már nincs meg az a kontaktus a közönséggel. Nem tud családias jellegű lenni. A nyugdíjas találkozók szinte mind ilyen nagy méretűek voltak, kivétel talán csak a nyugdíjas TSz elnökök találkozója volt. Ott nem kellett erősíteni, mert nem voltak olyan sokan.

A jó mulatás titka

Egyik alkalommal egy nagy teremben kellett játszanunk, de nem oldották meg az erősítést. Az első sor még hallott valamit a játékból, a többi azonban nem. Ez nekünk is rossz volt, mert láttuk, hogy nem is figyelnek ránk, aztán olyan megjegyzés is elhangzott, hogy: Játsszák el még egyszer hangosabban, mert nem hallottuk."

Aztán ezt kérdeztem: És, amikor névestéken citeráztál?
„Névestéken nem annyira játszottam, mert az a fiatalabb éveimre esett. Később meg megváltozott a helyzet, a névesték kimentek a divatból."

Akkor csak mi voltunk olyan rendkívüli család, hogy nagyon hosszú időn keresztül tartották magukat a névnapi mulatságok? — kérdeztem. Nálunk sokszor nagyobbra sikeredett egy névestei mulatás, mint egyik-másik lakodalomban.
„Akadt azért másik család is. — válaszolta. Fiatalasszony koromban Balázs Ferencéknél voltak olyan nagy mulatások, mert ők is kiterjedt család voltak, s nagyon összetartóak is. Szinte mi is jobban húztunk hozzájuk, mint a saját családunkhoz, karácsonykor összejártunk kártyázni is. Olyan 20-30 fős mulatságok voltak náluk."

És mekkora szerepet kaptak a nők ebben a mulatásban?
„Nem sokat, inkább a férfiak nótáztak." — mondta.

És milyen névnapokat ültek meg? — kérdeztem tovább.
„Ferenc napot, Juliannát."

Erre voltam kíváncsi, — vetettem közbe, hogy a női névnapok számításba jöttek-e egyáltalán, mert a mi famíliánkban ilyen formában csak a férfiak névnapját tartották számon. Igaz, egyszer Eszter ángyomat eljött megköszönteni a banda, de nem voltak vendégek.(Még ángyom sem volt otthon, mert Édesanyámmal együtt légótanfolyamon voltak a Rákóczi-Szalai utcák kereszteződésénél lévő pártházban. Onnan hívatta haza Imre báttyám a két asszonyt. — Pecóka mesélte el az esetet) Mi a szomszédban laktunk, a szüleimet hívták át, hogy ne csak magukban iszogassanak, nótázzanak. Igaz, Eszter-nap május végén van, s az már dologidő a parasztemberek számára. Berkiéknél a Péter-napot is január végén tartották, nem nyáron. Szüleink lakodalmai is a tél közepére estek.

„Abban a családban a Julianna-napot ugyanolyan súllyal tartották, mint a Ferenc-napot. — mondta erre Terike. De ott csak egyedül citeráztam."

Elég volt egy citera hangereje? — csodálkoztam.
„Elég, mert van nekem egy egyszemélyes erősítőm, azt betettem az asztal alá, észre se vette senki."

Nem torzított? — érdeklődtem tovább.
„Nem! Különben egy citera hangja olyan 3-4 emberi hangerősséghez felel meg."

~

Távoli rokonaink ezüstlakodalmába voltunk egyszer hivatalosak. A férfi juhász volt, s jól játszott furulyán. Erre az alkalomra azonban bandát fogadtak. A fiatalokból álló banda prímása egy tangóharmonikán játszó fiatalember volt. Amíg a vacsora tartott, addig nem is volt gond a muzsikával, amikor azonban egy-egy vendégnek mulatni támadt kedve, nem működött a dolog. A harmonikásnak nem volt gyakorlata abban, hogy a mulató emberre figyeljen, talán túl nagy energiáját kötötte le a dallamra való összpontosítás, nem volt még annyira az ujjaiban a nóta, hogy a danoló ember rögtönzéseit kövesse. Kiesett a dallamból. Nem is ismert minden nótát. Előfordult ez az utóbbi más bandával is, de egyszeri eléneklés után a prímás megtanulta a dallamot, az összhanggal pedig a nagy rutin következtében nem lehetett gond.
Édesapám így emlékezett erre a mulatságra: Amikor a házigazda elkezdett furulyázni, attól kezdve ért valamit a mulatság.
Nagyon sajnálták, hogy a nagy készülődés, a finom vacsora után nem következhetett fergeteges nagy mulatás, mert a ráhangolódás az megvolt. Kicsit kárba veszettnek érezték a háziak nagy igyekezetét.

Mások milyen nótákra mulattak/mulatnak Szentesen?

Egyik ismerősöm — K. B. — a közelmúltban ünnepelte 70. születésnapját. Kibérelt egy csárdát, ott látta vendégül rokonait, barátait. Ebben a csárdában egy hegedűs és egy cimbalmos játszik esténként. Az ünnepelt már otthon papírra jegyezte csaknem másfélszáz nóta kezdő sorát, azzal érkezett vendégei fogadására. A fia csak a kezdő sort mondta be édesapjának, aki hegedűkísérettel végigénekelte az egész listát. A végén már egy szék tetején állva dalolt. Sógorának a fia mesélte el a történetet.

A fia, K. Z. is szívesen nótázik, akár egy kártyacsatával összekötött poharazgatás közben is, pedig ő még igazán nem az idős korosztályhoz tartozik (42 év). Volt honnan örökölnie a magyar dalok szeretetét.
Neki is van címlistája, ő is kölcsönözte. A mellékletekben ez is megtalálható.

Néhány hónapja alkalmam adódott egy tanyai pörköltfőzésen találkozni Z.-nal, az édesapjával (K. B.) és az édesanyja öccsével (Sz. L.). Az alapozónak szánt kupicányi ital, majd néhány pohár bor hatására nem maradt el a nóta sem. Zenei kíséret nélkül is összehangoltan, igen szépen énekelt a három férfi. Magam válogattam a listájukról, s leginkább a K. Z. listáján találtam olyan nótákat, amelyeket nálunk nem énekeltek a mulatságokon.

Pl.

♪ (B+L+Z) ***Eladom a fehér gulyám…***

Paraszt volt az én Nagyapám…
Ütött, kopott öreg csárda…
Szép vagy, gyönyörű vagy Magyarország…
Erdélyországban van az én hazám…

♪ (B+L+Z) ***Nincsen pénzem, se dohányom…***

A jó mulatás titka

A hazafias dalokat Z. a Nagyapjától tanulta, mert Édesanyja korai halála után anyai nagyszülei nevelték. Ezért az ő ízlésvilága alapvetően a nagyapjáét tükrözi, illetve saját bevallása szerint erősen hatott rá a Hajdúságban élő kertészmérnök barát, hajdani egyetemi hallgató társ nótakincse. Pl. a „Paraszt volt az én nagyapám…" kezdetű nótát tőle tanulta még egyetemista korában a borászati tanulmányi kirándulásokon.

Amikor az apa (K. B.) listáján végigolvastam a kezdősorokat, azonnal az volt a benyomásom, hogy ezeket én jobbára nem az itthoni mulatságokon hallottam, hanem a rádióból ismerem. A listával együtt kölcsön kaptam tőle a „szól a nóta" című nótafüzetek néhány számát és még néhány dalgyűjteményt. A mellékletben található listán zárójelben szerepel, hogy melyik nótát melyik kiadványban találtam meg. (D. Album = Dankó Pista; B. Á. Album = Balázs Árpád) Hiszem, hogy a hiányzó kötetekben még jó néhányra ráakadtam volna. 1960 körüli kiadványok ezek.
Ezek további kutatása helyett fontosabbnak érzem azt a véleményemet leírni, hogy ezek a nóták érzelgősebbek, mint amire a mi apáink (Kiss Hajdúk) a névestéken, lakodalmakban mulattak. Ezt a listát a rádióban hallott és az akkor felkapott bandák által átvett számok uralják. Édesapámék inkább a szájhagyomány útján fennmaradó nótákra mulattak. Egymástól tanulták, adták tovább a nótákat azon egyszerű oknál fogva, hogy az ő legénykorukban még nyoma sem volt kiterjedt családunkban a rádiónak. Ők a rádió térhódítása után is azokra a nótákra mulattak szívesen, amit akkor, a fiatalságuk idején tanultak meg. Én pedig azokat a dalokat érzem magamhoz leginkább közelállónak, amelyeket tőlük hallottam először.

Meglepett, hogy amikor az én szövegeimet megmutattam a fentebb említett összejövetelen, nem ismerték pl. az **„Ez a tábla kukorica de sárga"** kezdetű nótát, s több hasonló tartalmú dalt. Pl. a **„Kérges a tenyerem, a tenyerem…"** kezdetűt sem, pedig ezek **az én famíliám ízlésvilágát alapvetően meghatározó nóták.**

Sz. L. kölcsönkapta egy szentesi muzsikás kézzel írott nótaszövegeit, fénymásoltatta, én ezt a másolatot kaptam kölcsön, amelyet szkenneltem, s a mellékletekben olvasható a **Vörös Jancsi-féle** nóták teljes szövege kicsinyítve. Egy-egy oszlop eredetileg egy-egy A4-es oldalt foglalt el. (Lásd a gyűjtemény 3. oldalát!) A betűrendes mutató sorai előtt a gyűjteménybeli sorszámok olvashatók. Vörös János már idős muzsikás, a listán az Édesapámék nótáiból is számtalan megtalálható, de rajta vannak a rádió műsoraiból ismert magyar nóták is. Azt, hogy mi került a listára, a lakodalmas vendégsereg igénye határozta meg, az az igény, amelyet már a rádió, illetve a TV is befolyásolt. Ismerősöktől hallottam, hogy manapság leginkább a vendégek között járkálva, mikrofonnal a kezében énekel. Sajnos!

Az 1950-es évek elején unokanővérem, Kiss Hajdú Eszter egy kockás irkába leírta több mint száz nóta szövegét. Szkennelt változatuk a mellékletek között található. Kiegészítettem ezt is egy betűrendes mutatóval. Az irka első lapja hiányzott, így nincs a listán 1-es és 2-es sorszámú nóta.

HETEDIK FEJEZET

Egy szokatlan mulatási stílus

Egy szokatlan mulatási stílus

A mulatási stílus

Amikor a famíliám nótázott, akkor egyik nótáról a másikra gyújtottak, amikor táncolt, a banda biztosította a folyamatosságot. Peregtek az események mindkét esetben.
Sándor báttyám második házasságával egy-egy mulatságon jelen volt egy csongrádi illetőségű „sógor” (Maca ángyom titulálta így, különben Lekrincki vagy Reklincki névre hallgatott, de hogy pontosan hogyan írta a nevét, nem tudom, talán lényegtelen is), aki egy szokatlan stílust hozott magával.
Valahogyan így zajlott a produkciója: Jobb keze kicsit görbén tartott mutatóujjával monoton ritmust diktálva a prímásnak, minden nóta előtt a következő szöveget kántálva bevezette az elénekelendő nótát, s akkor egy hirtelen váltással, egy nóta erejéig, mulattak. Így:
♪ (C)

Krisztus urunk mikor a földön járt

Recitativo

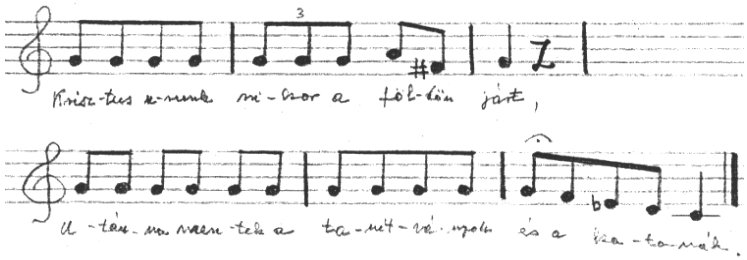

Krisztus urunk betért egy **erdőbe**,
Utána ment Szent Péter, s kérdi tőle:
Uram, mit csinálsz?

Ezt a kerek **erdő**t járom én,
Ezt a barna kislányt várom én.
Ez a barna kislány viola,
Én vagyok a vigasztalója.
~
Krisztus urunk mikor a földön járt,
Utána mentek a tanítványok és a katonák.
Krisztus urunk betért egy **pékségbe**,
Utána ment Szent Péter, s kérdi tőle:
Uram, mit csinálsz?

Kerek ez a zsemle,
Nem fér a zsebembe,
Kétfelé kell vágni, úgy kell megpróbálni,
Hátha, hátha, hátha, hátha beleférne.
~
Krisztus urunk mikor a földön járt,
Utána mentek a tanítványok és a katonák.
Krisztus urunk betért egy **kocsmába**,
Utána ment Szent Péter, s kérdi tőle:
Uram, mit csinálsz?

Piros kancsó, piros bor.
Ritkán kerül rád a sor.
Eladom a feleségem szoknyáját,
Még az éjjel mind megiszom az árát.

♪ (C)

Ezt a kerek erdőt járom én

Csárdás (frisses)

Ezt a ke - rek **er - dőt** já - rom én,

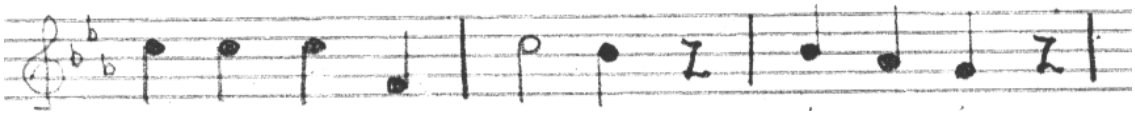

Ezt a bar - na kis – lányt vá - rom én.

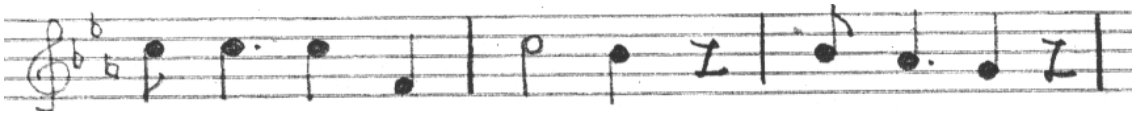

Ez a bar - na kis - lány vi - o - la,

Én va – gyok a vi - gasz - ta - ló - ja.

Elvágtam az ujjam, jaj, de fáj.
Fügefalevelet raktam rá,
Fügefa levele gyógyítsd meg,
Édes kisangyalom, csókolj meg.

Erre gyere rózsám, nincsen sár.
Nincsen az ajtómon semmi zár.
Kinyílik az ajtóm magától,
A szeretőm gyenge karjától.

Mikorra a társaság belelendült a nótázásba, akkor megint kántálás következett, csak utána a nóta!:

Egy szokatlan mulatási stílus

♪ (C)

Kerek ez a zsemle

Giusto

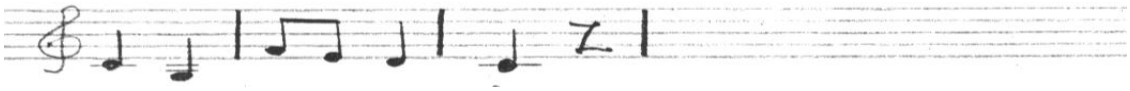

Ke - rek ez a zsem - le,

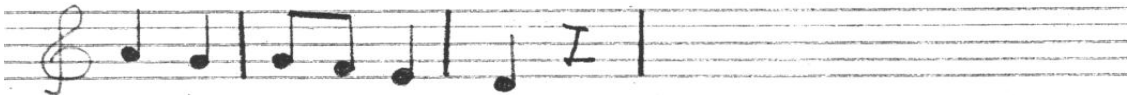

Nem fér a zse – bem - be.

Két – fe – lé kell vág - ni, úgy kell meg – pró - bál - ni,

Hát - ha, hát - ha, hát - ha, hát - ha be - le – fér - ne.

Jó bor, jó egészség.
Szépasszony feleség.
Szépasszonynak, jónak, jó járású lónak,
Kár meg, kár meg, kár meg, kár megöregedni.

Jó bor, ugye sógor?
Sógor, ugye jó bor?
Jó bor, egye sógor, sógor, ugye jó bor,
Jó bor, ugye sógor?

Mit ér, hogyha szép vagy,
Ha mindig beteg vagy.
Pénteken beteg vagy, szombaton jobban vagy,
Vasárnap cifra vagy.

A második versszak harmadik sorát így is mondták:

Szépasszonynak, jónak, szeretőtartónak,

♪ (C)

Piros kancsó, piros bor

Giusto (csárdás)

Pi - ros kan - csó, pi - ros bor.

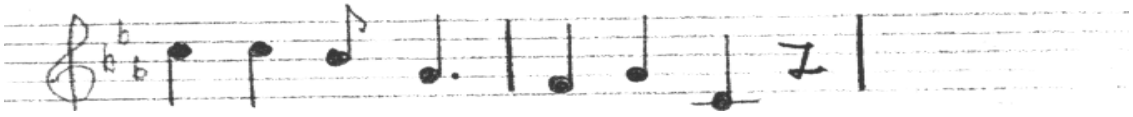

Rit - kán ke - ül rád a sor.

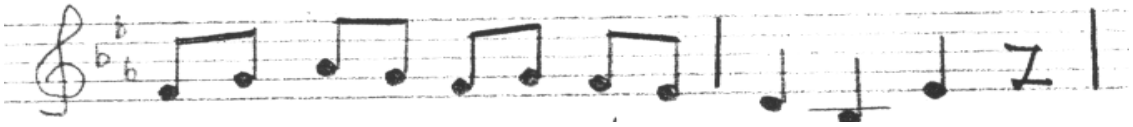

El - a - dom a fe - le - sé – gem szok – nyá - ját,

Még az éj - jel mind meg – i - szom az á - rát.

Fehér kancsó, fehér bor,
Mindjárt rád kerül a sor.
Ölelem és csókolom a babámat,
Hogy ne tartson más szeretőt magának.

Egy szokatlan mulatási stílus

Máskor meg a „kocsma-jelenetnél” ezt a nótát kezdte énekelni:

♪ (C)

Piros, piros, piros, háromszor is piros

Giusto (csárdás)

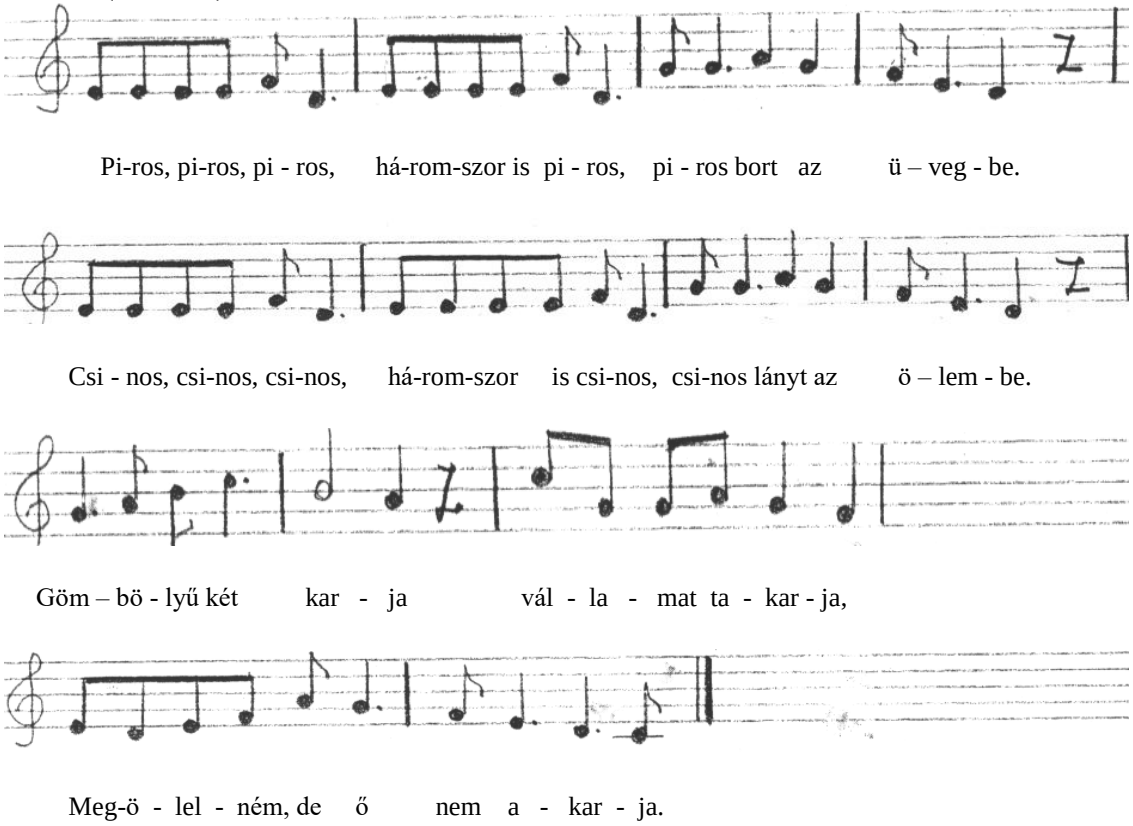

Tilos, tilos, tilos, háromszor is tilos nagypénteken bort inni.
Tilos, tilos, tilos, háromszor is tilos más asszonyát szeretni,
Mert a menyecskének ura van szegénynek,
Megölelni tilos a legénynek.

Ez a **szaggatott** mulatás nem felelt meg a mi famíliánk temperamentumának, de tudomásul vették, mint furcsaságot, úgy néztek a sógorra, mint egy csudabogárra. Kivételt csak Berki Péter képezett. Neki megvolt a maga véleménye, s ha megvolt, akkor már nem is tartotta magában, hiába csitítgatta a felesége, hogy hallgasson.
Menjen innen, menjen innen, menjen a büdös apja f…..a (farkára) a tanítványokkal meg Krisztus urunkkal! Ha nem tudja rendesen mondani azt a nótát, akkor ne danoljon!
Nem vert gyökeret nálunk ez a stílus.

NYOLCADIK FEJEZET

„…Nincs, ki húzza, nincs, ki járja,…”

„Nincs, ki húzza,

Apáink kétféle nótára mulattak: **Hallgató nóta** és **csárdás.**

Ezekből idéztem fel egy köteget, csak azokat véve számba, amelyeket az itthoni családi mulatságokon is hallottunk, tehát „szentesi” nótákat. A célom az volt, hogy megörökítsem családunk mulatási stílusát, a kiválasztott nótacsokor ennek szemléltetésére szolgál.

Mint fentebb már utaltam rá, amikor valamelyik családtagunk emléke felidéződik bennem, követi azt a nótája is és fordítva.
Álljon itt erre néhány példa:

Mészáros-Nagyapámra gondolok, amikor a következő nótákat hallom:

♪ (C)

Csongorádi gulyajárás

Giusto (andalgó)

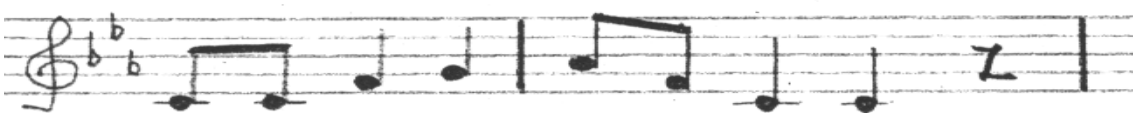

Cson - go - rá - di gu - lya - já - rás,

Jaj, de ne - héz a ka - szá - lás.

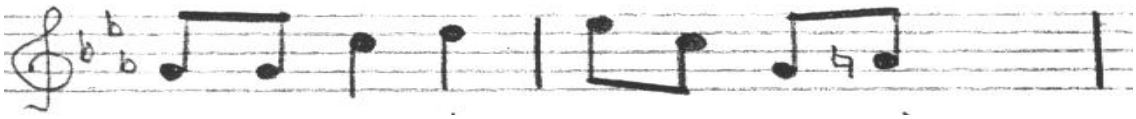

Köny-nyebb egy lányt meg - ö - lel - ni,

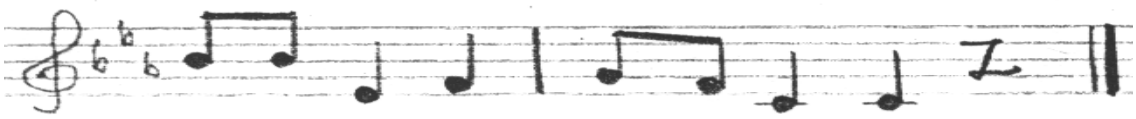

Mint ott sű - rű ren - det vág - ni.

nincs, ki járja,…”

Csongorádi gulyás legény,
Gulyakútba esett szegény,
Szomjan legel a gulyája,
Itassa meg a babája.

Megitatnám, de nem merem.
Nagy a vödör, nem emelem,
Mert ha én azt megemelem,
Megöl engem a szerelem.

Vagy:
♪ (C)

Fábiánba két úton kell bemenni

Én felettem hiába dörög az ég,
Az én búzám úgyse veri el a jég,
Mer én biztosítottam, házam, fődem eladtam,
Az árát a kiskocsmába megittam.

Fá - bi - án - ba két ú - ton kell be - men - ni.

De sze - re – nék a ró - zsám-mal be - szél - ni.

In - kább í - rok le - ve - let, fel - te - szem a pos-tá - ra,

Vá – laszt vá - rok va - sár - nap dél - u - tán - ra.

„Nincs, ki húzza,

Ablakomba három bokor muskátli,
Könnyeimmel szoktam én azt locsolni,
Megártott a tövinek, a gyenge leveleinek,
Kisangyalom, sose leszek a tied.

Vagy:
♪ (C)

Beterelték a ménest a karámba

Giusto

Be - te - rel – ték a mé - nest a ka - rám - ba.

E - gyet – len - egy cso - ze sincs a ha - tár - ba'.

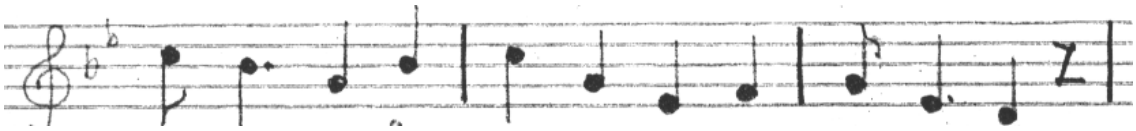

Sö - tét fel - hők tor - nyo - sul - nak az ég - re,

Hogy me - gyek el a ba - bám-hoz es - té - re.

Rám terítem göndör szőrű subámat.
Abba' vágok neki a nagyvilágnak.
Irhás subám göndör szőre hagy ázzon,
Csak a babám gyenge szíve ne fájjon.

Nagyapám foglalkozása (Hékéden volt csordás), a fábiáni tanyához való kötődése (Hékéd előtt ott laktak) kapott hangot ezekben a nótákban. Muzsikaszó mellett kellett elmondani, akkor is, ha mindenki ismerte a tényeket. Szebb lett tőle az a fábiáni tanya, könnyebb lett a gulyakút vödre.

nincs, ki járja,…”

♪ (C), ♪(E+M)

Kék a búzavirág, kék az egész világ

Giusto

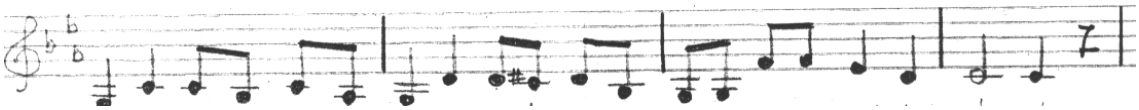

Kék a bú – za – vi-rág, kék az e-gész vi-lág, mi-kor a sze-med - be né - zek.

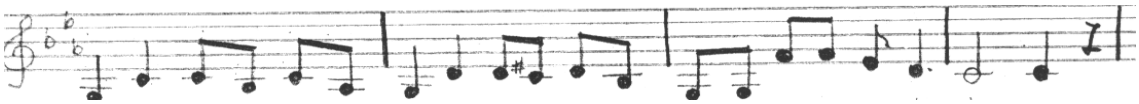

Mondd meg az a – nyád-nak, mondd meg az a-pád-nak, nem vá-runk mi az új év - re.

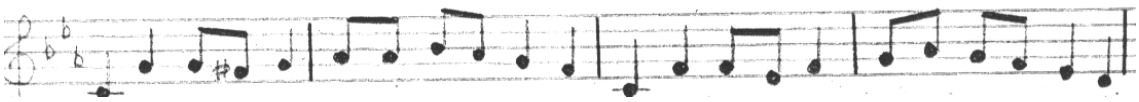

Hogy-ha jön a nyár, nyí – lik a sok ró - zsa, ér – ted el – jö - vök, visz-lek a ka-rom-ba,

Kék a bú – za – vi-rág, kék az e - gész vi - lág, mi - kor a sze – med-be né - zek.

Ez a nóta **Sándor báttyám**at idézi, főleg mióta idősebb rokonaim elmesélték, hogy amikor a lakodalmas menet megérkezett a lányos házhoz, odaállt a lányszoba ablaka elé a bandával, s ezt énekelte kékszemű menyasszonyának.

Sándor báttyám katona korában egyik levelében nótából vett idézettel fejezte ki mondanivalóját:

Kelt 1939 Április 7 én
Tudatom édes anyám hogy egésége*s* vagyok nincsen semi bajom csa*k* várjuk már most hogy mikor megyünk haza fele szeretük vol*na* a husvétot oda haza el tölteni de már most nem tölthesük cs*ak* ere a fel videken de ese baj mert jo helyünk van most ha el nem meg*yünk* inen most jötünk ide tárkányba nyárádbol ot rosz helyünk volt Kelemes Húsvéti ünepeket kivánok az összes családnak Miaz ujság othon talán nem kapták meg a leveleket hogy még nem irtak küldeni ne küldjenek semitse levélen *kí*vül mert ugy se tudjuk hogy medig *le*szünk it nincsen semire szűksé*gem* Tisztelek mindenkit oda haza *majd* haza megyek mire lehul az akác fa fehér fütösvirágja
Oda haza van e Bálint és Imre Bálint ha othon van helyetesitsen a locsolkodásba majd haza megyek mire lesz egy kis jó bor irják meg hogy vanak Megyünk haza fele vagonérozunk Perbenyikbe szombat vasárnap othon leszünk Maradok tiszteletel Sándor

„Nincs, ki húzza,

Erről a nótáról volt szó:
♪ (E+C)

Tavasz elmúlt, lehullott már…

Parlando (Hallgató nóta)

Ta-vasz el-múlt, le-hul-lott már az a – kác-fa fe - hér für-tös vi – rá - ga.

A – lat-ta egy bar-na le-gény most in-dul a nagy-vi-lá - gi út-já - ra.

Fel-fel-só-hajt, bú-csúz-ni jött, Is-ten vé-led fa-lu leg-szebb le-á-nya,

Visz - sza-jö-vök, mi-re le - hull az a-kác-fa fe-hér für-tös vi – rá-ga.

Ötvenszer is lehullott már az akácfa fehér fürtös virága.
Alatta egy ősz ember áll, aki már a nagyvilágot bejárta.
Fel-felsóhajt, múltra gondol, meg arra a piros barna kislányra,
Hazajöttem, mire lehullt az akácfa fehérfürtös virága.

Amikor Eszter elénekelte nekem ezt a nótát, annyira beleélte magát, hogy nem tudta palástolni a meghatottságát: Nekem szegezett egy kérdést: Érted? **Ötvenszer is…!**

nincs, ki járja,…”

♪ (C)

Asszony mellett jó a pipa…

Giusto

Asz-szony mel-lett jó a pi-pa, kü-lö-nö - sen, ha jól sze-lel a szá - ra.

Hogy-ha na-gyon u-nat–ko-zom, rá-gyúj-tok a hosz-szú-szá-rú pi-pám-ra.

Ma-gam is jó - pi-pa va-gyok, nem is csu-da, hogy a pi-pát sze-re - tem,

Is-ten-ucs-cse, ha fi - am lesz, azt is i-lyen jó pi – pás-nak ne-ve - lem.

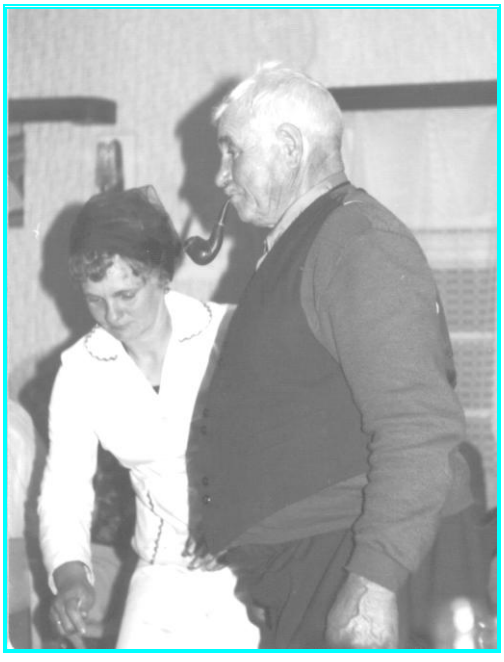

Berki Péter – szájában az elmaradhatatlan pipával

MÁS A NÓTA

„Nincs, ki húzza,

Ez a nóta csakis a Péter sógoré lehetett, hiszen ő volt az egyedüli a családban, akinek állandóan lógott a szájából a rövid szárú pipa, lefittyesztve hol egyik, hol másik szájvégét. No, meg a „Majd, ha egyszer légy esik a boromba…” kezdetű nóta is, mert fuvarosként gyakran kellett leöblítenie a torkát valamelyik útba eső kocsmában.

Keresztapám így emlékezett Péter sógorra:
Édesanyádék esküvője után mi még Fábiánban laktunk egy pár évig. Oda jöttek ki Imre napot köszönteni Édesapádék, Berkiék, …, meg a többiek. (Anyai Nagyapám Mészáros **Imre** Mihály volt, 1942. szeptemberének végén, Szent Mihány-napkor költözött Hékédre a család) Hogy az a Kanfi Pista bácsi, meg Virágos Sanyi bácsi milyen csuda jó hangulatot tudtak csinálni! (Kanfi István klarinéton, Virágos Sándor tekerőn játszott) Csak reggel ment haza a társaság. A zenészek már a kocsin ültek, de Berki sógor még mindig járta a kocsi mellett. ***(Mert, ha egyszer valakinek az ördög a botjába bújik, az nem tud parancsolni a lábának!)***. Öntött a poharába a kancsóból, aztán megkínálta a kocsi elé fogott lovat is a pohárból: Igyál te is, mondta neki, s közben azt danolta: Ördög bújt a botomba…
No, ez az a nóta, amelynek évek óta keresem a „fülét-farkát”, de nem akadok a nyomára. A családban mindenki a Berki Péter nótájaként tartja számon, amióta Ő befejezte a nótázást, senki nem danolta. Az itt következő két sor élt bennünk, ilyen dallammal:

♪ (C)

Ördög bújt a botomba,…

Giusto

Ör-dög bújt a- bo-tom-ba, szá-zas a ka – la-pom-ba, de csu-haj-la.

Bo-tom tö-röm há-rom-fe-lé, szól a ze-ne min-den-fe-lé, csu-haj-la.

Mindenki ennyit ismert belőle. Nem tudok felidézni egyetlen pillanatot sem, amikor Berki Péter ezt énekelte. A fiát is faggattam róla, ő sem tudott semmit hozzátenni. Kihagyni viszont nem akartam, mert igazán különlegességnek tartottam

Ez év tavaszán (2002) borozgatás közben Berki Péter fia mégis hozzáénekelt két sort ugyanerre a dallamra. Ha valóban hozzáénekelt volna, akkor megoldódott volna a gondom, de inkább az a jó kifejezés, hogy mellé énekelt még két sort.

Voltam én már gazdag is, ha most szegény vagyok is, de csuhajla.
Leszegényített a kocsma, kocsmárosné barna lánya, csuhajla.

nincs, ki járja,…”

Először ugyanis azt gondoltam, hogy ezzel megkerült az egész nóta. Nem került meg, de már nem is tartottam valószínűnek, hogy megtaláljuk. Ha ugyanis a két fenti kétsorost megpróbálom egybeforrasztani, törést érzek közöttük. Önálló versszakokként tekintve sem igazán nóták. De léteztek, és azokban a társaságokban, amelyekben jelen volt a családunk, **csak Berki Péter által léteztek.**

Amikor ismét meglátogattuk Eszterrel Petiéket, megint nótázás lett a vége. Újra előkerült a fenti nóta, „Apja” nótája is. Váratlanul Peti a második két sorral kezdte az éneklést: *„Voltam én már gazdag is…”*
A másik két sort pedig kicsit módosított szöveggel és dallammal énekelte hozzá.

Így állt össze id. Berki Péter nótája:

♪ (C)

Voltam én már gazdag is,…

Giusto (Mulatós)

Vol-tam én már gaz-dag is, ha most sze-gény va-gyok is, de csu - haj - la.

Le-sze-gé-nyí-tett a kocs-ma, kocs-má-ros-né bar-na lá-nya, ---csu-haj - la.

Ör-dög búj-jék bo-tom-ba, szá-zas a ka – la-pom-ba, de csu-haj-la.

Bo-tom vá-gom há-rom-fe-lé, szól a ze-ne min-den-fe-lé, csu-haj - la.

„Nincs, ki húzza,

A pajzán nóták mindig **Édesapám**ra emlékeztetnek. Pl.: *„Még azt mondják, az egér, kisangyalom…”* kezdetű versszaka az ismert *„A szentesi híd alatt, kisangyalom…”* című nótának. Még azt is elképzelhetőnek tartom, hogy ez a versszak családi költés.
♪ (C)

A szentesi híd alatt, kisangyalom

Giusto

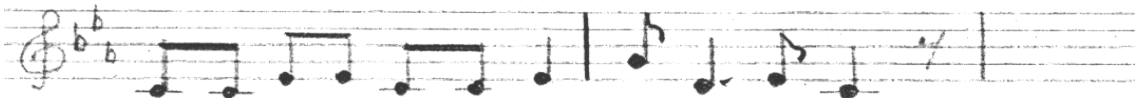

A szen – te – si híd a - latt, kis - an - gya - lom,

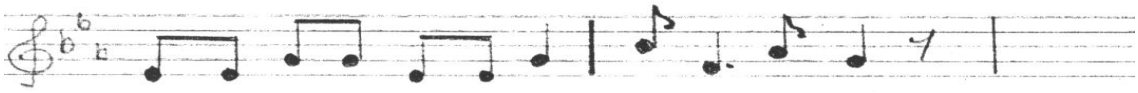

Lá - nyok sü - tik a ha - lat, kis – an – gya - lom.

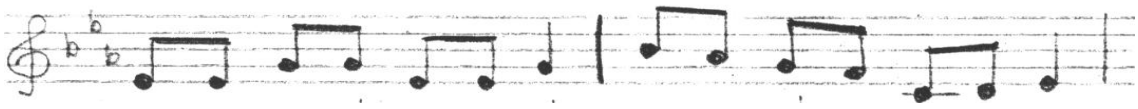

Fe - hér tá – nyér - ra rak-ják, a le - gény-nek úgy ad - ják,

Kis - an - gya - lom.

Három bokor saláta, kisangyalom.
Három kislány kapálja, kisangyalom.
Nem kell nékem saláta, csak az aki kapálja,
Kisangyalom.

Három bokor ribizli, kisangyalom.
Három kislány szemeli, kisangyalom.
Nem kell nékem ribizli, csak az aki szemeli,
Kisangyalom.

Még azt mondják az egér, kisangyalom,
Hogy az egér nem izél, kisangyalom,
(de), Ha az egér nem izél, miből lesz a kisegér,
Kisangyalom.

nincs, ki járja,…”

Édesapámnál maradva, gyakran felidéződik bennem egy pillanat: A banda a konyhánkban játszott, Édesapám a prímás előtt állt, és a „Lekaszálták már a rétet,…” kezdetű nótát énekelte ilyen szöveggel:

♪ (C)

Lekaszálták már a rétet,…

Parlando

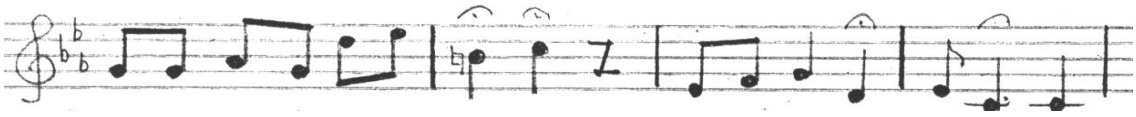

Le–ka – szál-ták már a ré - tet, nem te - rem több vi – rá - got.

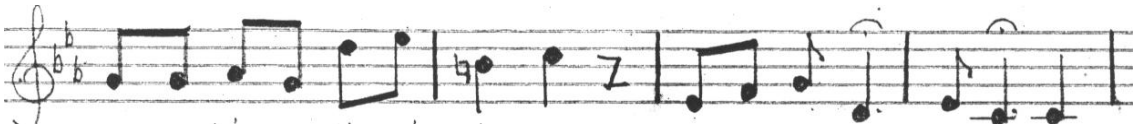

Meg-u – tál–ta-tták már vé – lem ezt az e - gész vi – lá - got!

O – lyan va-gyok, mint az ősz-szel el – sár – gu – ló fa – le - vél,

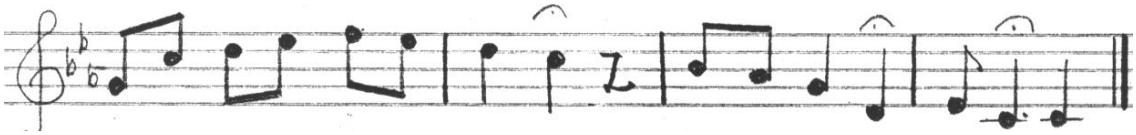

Be – teg az én szí – vem tá - ja, több ta - vaszt már nem re-mél.

Amikor a második sort énekelte Édesapám, arcán keserű kifejezéssé rendeződtek a barázdák, szájvégénél legörbültek. A szeme furcsán csillogott, s kezével lemondóan legyintett nyomatékként. Pedig még ereje teljében volt, évek voltak előtte, még Édesanyámat se terítette le a betegség.
Már nem tudom megkérdezni tőle, milyen fájdalmat próbált enyhíteni abban a pillanatban.

A második sor egyébként így volt ismert:

Eltiltották már éntőlem ezt az egész világot.

„Nincs, ki húzza,

Elég sok nótában esik szó fakó lóról. Édesapám ezt is „átírta”, mert a lovának **Makó** volt a neve.

♪ (C)

Szánom-bánom, amit cselekedtem

Giusto (csárdás)

Szá – nom – bá - nom, a - mit cse - le - ked - tem,

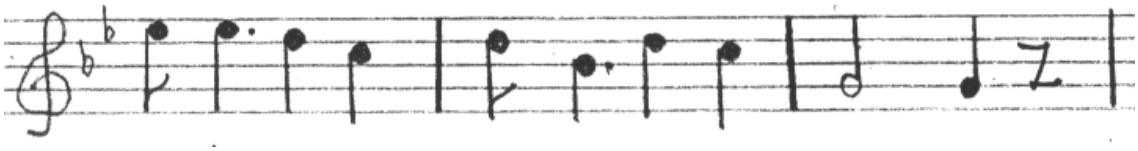

Hogy én vé - led sze - re - lem - be es - tem.

Sze – re - lem - be nem es - tem, csak szó - ba,

Saj – ná - lom, de nem te - he - tek ró - la.

Makó lovam fel van kantározva.
El is megyek a rózsámhoz rajta.
Repülj **Makó**, szikrázzék a patkó,
Ez a kislány de kedvemre való

Sarkon van az özvegyasszony háza.
Benne van a két eladó lánya.
Benne van a selyem ágytakaró,
Ez a kislány de kedvemre való.

nincs, ki járja,…”

Imre báttyám nagyon kedvelte a mélabús hallgatónótákat.
Pl.:

♪ (C), ♪(E)

Édesanyám, kössön kendőt, selymet a fejére

Parlando (Hallgató nóta)

É – des – a - nyám, kös-sön ken-dőt, sely – met a fe - jé - re.

Men – jen el a leg-szebb lány-hoz a fa - lu vé - gé - re,

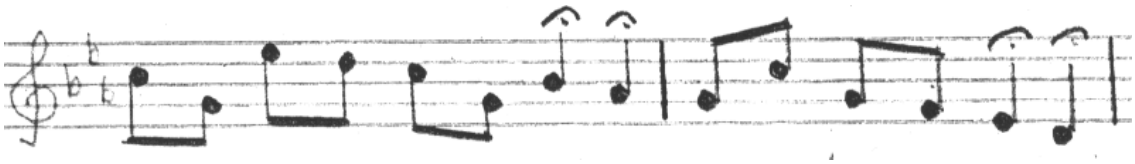

Mond-ja meg a leg-szebb lány-nak, el a - ka - rom ven - ni,

Kér-dez - ze meg, a - kar - e a fe - le - sé – gem len - ni.

Édes fiam, azt a kislányt verd ki a fejedből,
Nem érdemli meg, hogy szeresd tiszta igaz szívből,
Azt üzente, szebb legény is, gazdagabb is kérte,
(De) Fáj a szívem, édesanyám, majd meghasad érte.

„Nincs, ki húzza,

A *„Kit sirat a fecskemadár…”* kezdetű nótára így emlékezett vissza unokaöcsém, Berki Péter: Hej, halljátok! Mikor hajnal felé Hajdú keresztapám (Imre báttyám) el-elbóbiskolt az asztal mellett, kicsit fejébe szállt már a bor, akkor húzatta azt a fecskés nótát, tudjátok melyiket…! Imre báttyám lánya (Eszter) tudta, el is énekelte édesapja szomorú nótáját: **♪(E)**

♪ (C)

Kit sirat a fecskemadár,…

Parlando (hallgató nóta)

Kit si - rat a fecs-ke – ma-dár, mért csi – cse-reg o - lyan bú-san az á - gon?

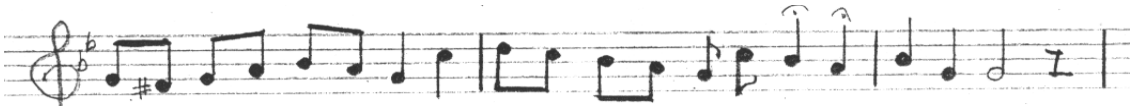

En - gem si - rat, en - gem gyá-szol, én va - gyok a leg-ár - vább a vi – lá - gon.

Gön-dör ha - jú, szép ked – ve - sem el – ra – bol - tak én – tő - lem,

Si-rass- si-rass fecs-ke – ma - dár, Is-ten tud-ja, mi lesz most már be –l ő - lem.

Azt is Petitől tudtuk meg (Eszter is!), hogy mikorra leszerelt Imre báttyám, valóban „elrabolták őtőle”.

Már első alkalommal mondta Eszter, hogy második versszaka is volt ennek a nótának, de akkor egy szó sem jutott eszébe belőle. Később soronként kezdett összeállni valami:

Nagy a világ elbujdosok, régi babám, hírt se hallasz felőlem.
…….. párja vesztett kis galamb lesz belőlem.
Gyöngyvirágos ablakodnál fogsz majd engem siratni,
……., mért csaltad meg az én árva szívemet.

nincs, ki járja,…”

Kezdett összeállni a második versszak, mert Eszter annyira szereti a nótát, hogy szőlőkapálás közben is csak ez járt a fejében. Én meg állandóan teszteltem őt. Amikor meglátogattuk egymást (gyakran!), mindig elénekeltettem vele elejétől ezt a nótát, hátha beugrik neki a második versszak teljes, „hiteles” szövege, mert én még mindig nem voltam elégedett az eredménnyel. Hol a második sor egészült ki, a negyedik pedig nyitott maradt, hol fordítva. Unokatestvéreink, a Berkiek (Erzsébet, Julianna, Péter) sem tudtak ebben segíteni.

Aztán egyszer csak megállapodott Eszter az alábbi változatnál:

Nagy a világ elbujdosok, úgy elmegyek, hírt se hallasz felőlem.
Megöl engem a szerelem, párja vesztett kis galamb lesz belőlem.
Gyöngyvirágos ablakodnál fogsz majd engem siratni,
Azt dalolod éjjel-nappal, mért csaltad meg az én árva szívemet.

Nem értettem, hogy ki beszél kihez, ki kit sirat! Azt azonban most sem vonom kétségbe, hogy Imre báttyám ilyen szöveggel énekelte. Ezek a sorok a homályos értelmükkel is kifejezik azt, hogy valakinek majd’ megszakad a szíve bánatában. Nem felejtendő el ugyanis, hogy az italtól kissé elpilledten tört csak fel Imre báttyámból ez a nóta, hiszen olyan mélyre zárta magában a fájdalmat, hogy még a lánya sem ismerte múltjának ezt a szeletét! Mindegy volt, hogy milyen mondatok hozták belőle felszínre a fájdalmat, hiszen a lényeg: az *„elbujdosom”*, a *„párja vesztett”* és a *„mért csaltad meg az én árva szívemet”* benne voltak a szövegben, s tulajdonképpen ez volt mondandójának a lényege, az összekötő szöveg pedig mintha közömbös lett volna. Nem tudok okosabb magyarázatot a fenti — számomra nem egészen érthető — szövegre.

~

Elmentünk Eszterrel a citerásunkhoz a hobby-tanyájára. Általában nem kommunikáltunk a citerásunkkal a szövegeket illetően, mert ő sosem játszott családunk mulatságain. Tudomásul vette az általunk rekonstruált szövegeket, az Eszter által énekelt dallamokkal, én meg tudatosan nem firtattam a dolgot, mert legfontosabb alapelvem az volt, hogy családunk nóta-változatai kerüljenek elő. A fenti nótára azonban ez alkalommal mégis rákérdeztem:

Nagy a világ elbujdosok, úgy elmegyek, hírt se hallasz felőlem.
Vadvirágos erdőszélen párja vesztett kis madár lesz belőlem.
Gyöngyvirágos ablakodnál tűrd meg az én fészkemet,
Azt dalolom éjjel-nappal, mért csaltad meg az én árva szívemet.

Aztán, ki tudja, hogy is szólt ez a második versszak a hajnali kábulatban ötven évvel ezelőtt!

Néhány hete Eszter így szólt: „Eszembe jutott édesapámnak még egy nótája. Mán nem is tudom micsináltam, amikor hirtelen a fejembe vágódott. Most mondd meg, mennyi ideje gyűjtögetjük a nótákat (legalább 3 éve) s csak most jutott eszembe, pedig édesapám annyiszor énekelte!”
Én csak a legutolsó sorra emlékeztem határozottan.
A mondanivalója jól illeszkedik Imre báttyám előző két nótájának mondanivalójához.

„Nincs, ki húzza,

♪ (E)

Falu végén kurtakocsma, jaj, de hangos

Faluvégén kurtakocsma, jaj, de hangos.
Betyárnótát játszik benne a cimbalmos.
A nagy asztal csak úgy görnyed a jó bortól,
Mulatozó betyár gyerek könnye csordul.

Kocsmárosné, van-e még bor a pincébe?
Hozza ide, hagy igyam meg mind egyszerre.
Ha berúgok, öleljen a két karjába,
Fektessen a tornyos végű nyoszolyára.

Mit kérditek, minek iszom, úgyse mondom.
Most esketik a galambom a templomban.
Megesketik, ráadják az úr áldását,
Annak iszom a keserű áldomását.

*

Édesapám
(Kiss Hajdú Bálint)

*

*

Sándor báttyám
(Kiss Hajdú Sándor)

*

*

Imre báttyám
(Kiss Hajdú Imre)

(A kép Kis-Hajdú Erzsébet—Berki Péter ezüstlakodalma alkalmával készült, kiemelt jelzéssel a három testvér, a három Hajdú látható.)

nincs, ki járja,…”

Egy sorából varázsoltuk elő a következő strófát. Hát, persze, hogy Eszternek jutott eszébe a teljes szöveg:

♪ (C)

Pici piros muskátlinak…

Giusto

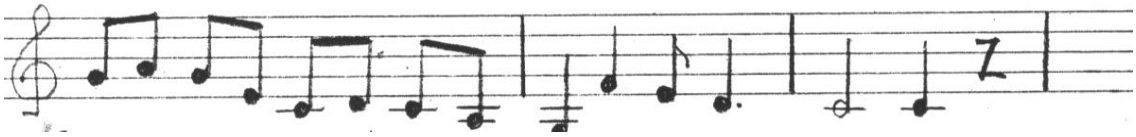

Pi-ci pi-ros mus-kát – li – nak csip-kés a le - ve - le.

Mi - ért nin-csen a lá–nyok-nak i - gaz szí-vű sze – re - tő - je?

Mer a le - gé - nyek-nek ka-csint a me – nyecs-ke,

A - zért nin-csen min-den lány-nak i - gaz szí-vű sze – re - tő - je.

Amikor nagy örömmel lekörmöltem a már teljes versszakot, akkor kiderült, hogy Eszter ismeri ennek a nótának egy másik versszakát is. Sőt, így szólt: Tudod, mikor már elálmosodott hol egyik, hol másik ember, akkor előfordult, hogy a félig szítt cigërëtta kicsúszott a szájából vagy az ujjai közül. Akkor énekelte neki a többi, hogy:

Kiesëtt a, kiesëtt a cigërëtta a kezembül.
Kitagadott, kitagadott az én rózsám a szívébül.
Hogyha kitagadott, mégis ő az árva,
Jaj, de szépen muzsikálnak odabënn a kávéházba.

„Nincs, ki húzza,

Nem tudom, hogy a 6×9-es méretű fotóterméken kinek a fényképét foglalták szívbe, azok a rokonok sem ismerik, akiktől a képet kölcsönöztem.

Nem is ez a lényeg:
A ráírt szöveg magyar nótából származó (pontatlan) idézet.

♪ (C)

A ti utcátokban…

Parlando (Hallgató nóta)

A ti utcátokban minden ablak tárva,
Csak a te ablakod áll előttem zárva.
Nem vár ott rám senki, mégis odajárok,
Szebbek ott az esték, szebbek a virágok.

nincs, ki járja,…”

Gyerekkoromban volt a családtagokon kívül még egy lakója a házunknak (a Nagyanyám házának!): Lidanéni.

Lidanéni (özv. Kovács Jánosné, Keresztes Nagy Lídia, 1863-1953) városi segélyezettként a Nagyanyám pártfogoltja volt, távoli idős rokonok kérték meg rá Nagyanyámat, hogy a haláluk után adjon a feje fölé fedelet. Amikor szüleink kint dolgoztak a földeken, gyakran a felügyeletére bíztak bennünket, Esztert és testvérét is. Eszter mesélte, hogy a Bálint-estéken őket kérte meg, szóljanak az édesapjuknak (Imre báttyámnak), hogy húzassa el a nótáit. Különben nem volt szavazati joga ebben a házban, nagyon visszahúzódva kellett élnie. Istenem, mekkora adag szomorúság halmozódott fel abban a kis hajlott öregasszonyban! Gyönyörű szépek voltak a nótái! Egyetlen fia Budapesten élt, soha nem látogatta meg az anyját. Csak a temetésére jött haza a feleségével. Akkor 12 éves voltam.
Mindenki **Lidanéni**nek írta a nevét és így szólították. Amikor Édesapámék katonák voltak, nem érkezett olyan levél, amelyben ne említették volna meg őt is így: *„Tisztelem Lidanénit”*.
Eszter úgy emlékszik, hogy **Lida néni** kedves nótái az alábbi nóták voltak.

♪ (C)

Lement a Nap a maga járásán.

Parlando

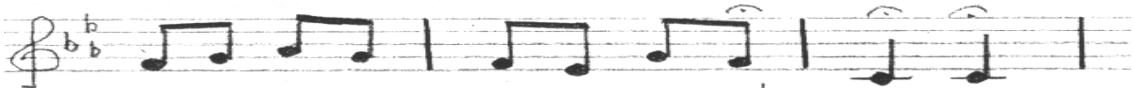

Le - ment a Nap a ma - ga já - rá - sán.

Sár - ga - ri - gó szól a Ti - sza part - ján,

Sár - ga - ri - gó meg a fü - le - mü - le,

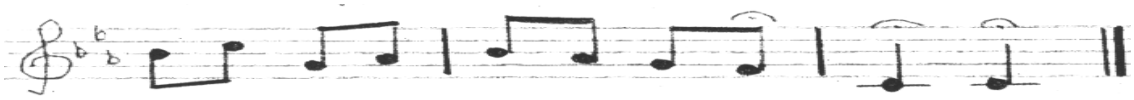

Szép a ró - zsám, hogy vál - jak el tő - le.

Ha meghalok, temetőbe visznek,
A síromra fakeresztet tesznek.
Jöjj ki hozzám holdvilágos este,
Boruljál rá a sírkeresztemre.

„Nincs, ki húzza,

♪ (C)

Most van a Nap lemenőben,…

Parlando (Hallgató nóta)

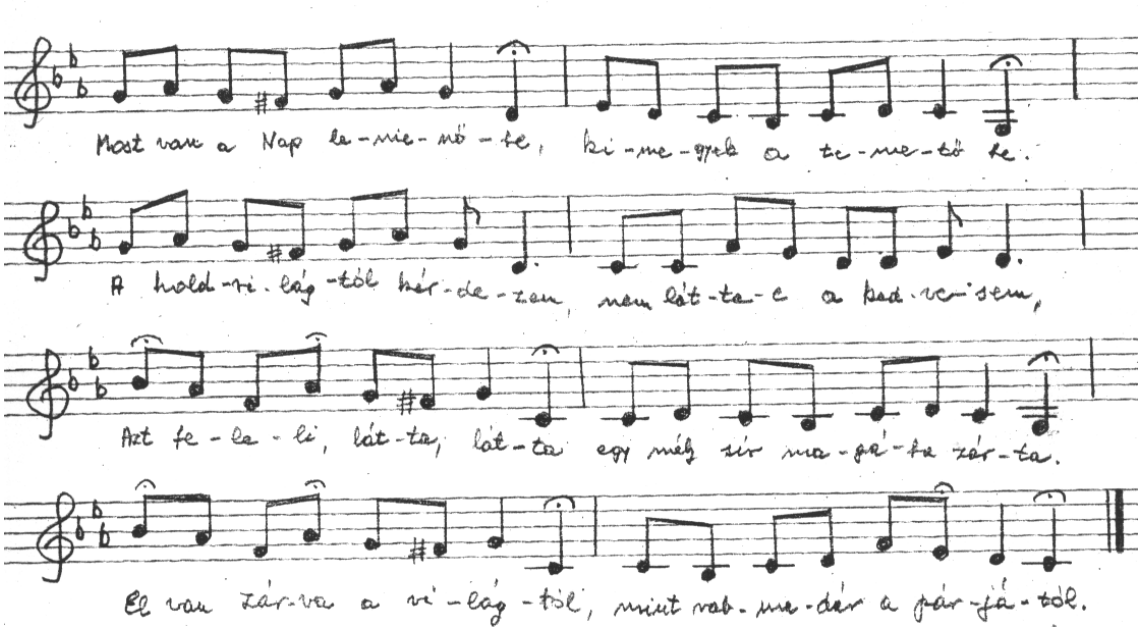

Kellj fel, kellj fel én kedvesem, földről elszállt szerelmesem.
Beteg az én szívem tája, nincs gyógyító levél rája.
Sárgult levél, hulló levél, vigyen szerte széjjel a szél,
Mondd el, kinn a temetőben, most van a Nap lemenőben.

Nagyanyánknak (**Székely Erzsébet**) több nótájáról is tudok. Álljon itt kettő, amelyeket mindig könnyezve hallgatott végig, mert ő nem énekelt, fiaira bízta az előadást. Emlékszem egy alkalomra, amikor Gergély bátyám nem volt hajlandó elhúzni az első nótát. Nem értettem, sőt igazából máig nem tudtam megfejteni a szituációt. Ezt ne kívánjátok tőlem, - mondta Gergély bátyám elutasítóan. Valami olyan érződött a levegőben, mintha nem lenne szabad ezt a nótát muzsikálni. Később hallottam arról, hogy bizonyos nóták tiltott listára kerültek. Ez is azok közé tartozott volna?
Ami most következik az nagyon merész fantáziálás: A békét szimbolizáló fehér galambhoz nem társulhatott a szomorúság? Nem találok okosabb magyarázatot. Ha ezt a nótát hallom, mindig átélem azt a bizonytalan hangulatot.

nincs, ki járja,…”

♪ (C)

Fehér galamb száll a falu felett

Parlando

Fe - hér ga - lamb száll a fa - lu fe - lett,

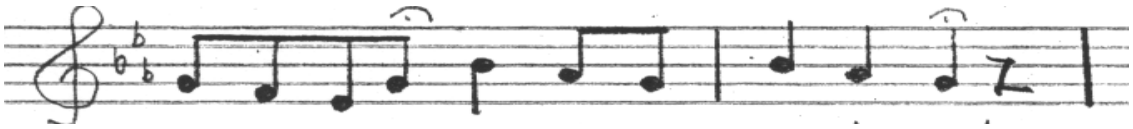

Vi - szi az én bá - na - tos lel - ke - met.

Nyug-ta - la - nul szál - dos i - de, s to - va,

Nem le - szek én bol – dog ta - lán so - ha.

Szerettem én már lányt eleget,
De igazán egyik sem szeretett,
Nem hall engem senki sóhajtani,
Csak igazán szeressen valaki.

„Nincs, ki húzza,

♪ (C)

Két babonás szép szemednek imádója lettem

Parlando (Hallgató nóta)

Két ba - bo - nás szép sze – med-.nek i – má – dó - ja let - tem.

Azt csak a jó Is - ten tud-ja, mily so - kat szen – ved - tem.

A pa - na - szom fe-hal – lat - szik a csil - la - gos é - gig,

Az éj - sza - kát min – dig ró - lad ál – mo – do - zom vé - gig.

Nagyanyám a második sort így ismerte:

Hej, ha tudnád, hogy azóta mily sokat szenvedtem!

Ettől, az így énekelt második sortól volt ez a nóta a Nagyanyámé, az I. világháborúban elesett Nagyapámhoz szállt a sóhajtás.

Őszbe hajló sötét felhők borulnak a tájra.
Az én szívem a te rózsás leveledet várja.
Meg is jött, de, hej, Istenem, nincs köszönet benne,
Mintha csak a szegény szívem gyászlevele lenne.

Olyan vagyok mintha mindig temetőben járnék,
Mintha mindig a sírok közt valakire várnék.
Pedig nékem halottam sincs, csak a szívem gyászol,
Amióta fejeden a menyasszonyi fátyol.

Virágosné (Berki Julianna, a tekerős Virágos Sándor felesége, Berki Péter húga, akiknél az általam csak rádióból ismert Sárossy Bálint is előfordult tekerő játékot tanulni.) nagyon kedvelte a Béres Ferenc által énekelt népdalokat. Emlékszem egy időszakra, amikor a *„Zöld erdőben, zöld mezőben sétálgat egy páva”* kezdetű nótát húzatta minden mulatságon, mert akkoriban a rádióban is gyakran sugározták. Erőteljes és szép hangja túltett még a férfiakén is.

♪ (C)

Zöld erdőben, zöld mezőben sétálgat egy páva

Andalgó

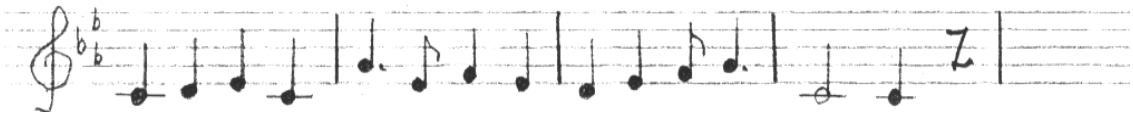

Zöld er – dő-ben, zöld me – ző-ben sé-tál - gat egy pá - va.

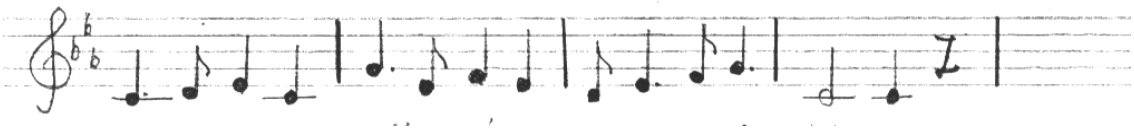

Kék a lá - ba, zöld a szá-rnya, a - ra - nyos a tol - la.

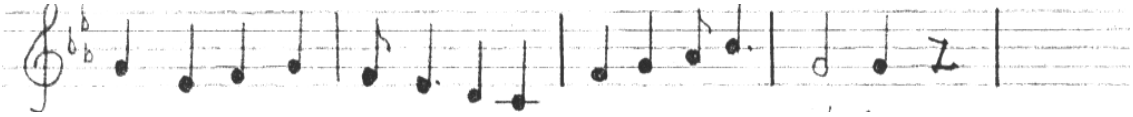

Hítt az en – gem ú - ti – társ-nak, nem men-tem el vé - le,

Vá-sár-he – lyen nin-csen o-lyan le-gény, sej, a – ki ne – kem ké - ne.

Édesanyám, kedves anyám menjen az erdőbe,
Keresse meg azt a pávát, kérdezze meg tőle,
Nem látta-e a kedvesem ebbe az erdőbe,
Kiér fáj a, fáj az árva szívem, tán meg is halok érte.

„Nincs, ki húzza,

Bözsike néném (Berki Péterné) legkedvesebb nótája a fia szerint:.

♪ (C+Cs)

Csináltattam egy hegedűt fehér rózsafából.

Csináltattam egy hegedűt fehér rózsafából.
Elhúzatom a cigánnyal, te leszel a párom.
Elhúzatom a cigánnyal halkan a fülébe,
Nem éltem egy boldog órát világéletembe.

Én is voltam valamikor hét falu legénye.
Most meg vagyok hervadt rózsa babám kis kertjébe.
Elhervadok, elsárgulok, mint ősszel a fűszál,
Majd tavasszal kivirulok a szeretőm sírján.

Kimegyek a temetőbe, beszélek a csősszel,
Ássa meg az én síromat kint a temetőben.
Ha ássa is, kettőt ásson, mert egy kevés nékem:
Egyiket a bánatomnak, a másikat nékem.

Jöjjön most a **„három gólyás”** nóta, amelyet Esztertől tanultam meg, és nagyon szeretem. A napokban az is kiderült, hogy miért nem ismertem én ezt a nótát: Eszter az anyósa testvérétől tanulta, s ez neki is csak most jutott eszébe. Szépen játszott hegedűn is, klarinéton is az a férfi. Fiatal korában este kiült a Szenteshez közeli tanya udvarára, ott fújta. Erre összesereglettek a szomszéd tanyákból az emberek, s mikorra a nótázásnak vége lett, a kukoricát is megfosztották.

♪ (C)

Gólya, gólya, gólya, hosszú lábú gólya

Parlando

Gó - lya, gó - lya, gó - lya, hosz-szú lá - bú gó - lya,

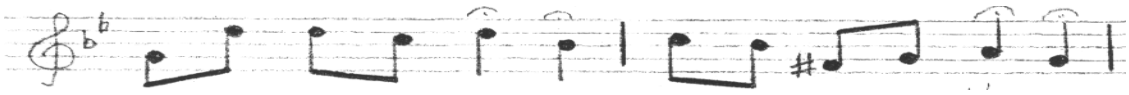

Rég meg - mond-tam né - ked, ne menj le a tó - ra,

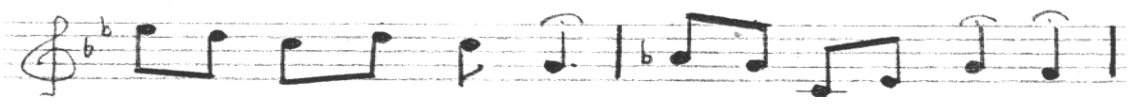

Ne za - vard a vi - zet, had i - gyam be - lő - le,

nincs, ki járja,…”

Had i - gyam be - lő - le, had ha - jak meg tő - le.

Amott jön egy legény, nagyon beteg szegény.
Látszik a szeméből, szállást keres szegény.
Adok neki szállást, a lovának állást,
Csak azt mondja meg, hogy szeret-e igazán.

Kendő, kendő, kendő, fehér selyemkendő,
Mondd meg nékem azt, hogy mit hoz a jövendő,
Fehér selyemkendő takard el a múltat,
Nincs igaz szerelem, azt én megtanultam.

Unokaöcsém, Berki Péter is ismeri ezt a nótát, tehát Szentesen ismert nóta, ha én a gyerekkoromból nem is emlékszem rá.

A következő nótából csak a két utolsó sorra emlékeztem már, Eszter viszont az egészre: **♪ (C)**

Ez a kislány akkor sír, mikor koszorú van a fején

Giusto (csárdás)

Ez a kis-lány ak - kor sír, mi-kor ko – szo-rú van a fe - jén,

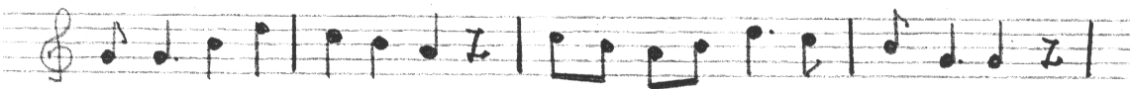

Megy az Is-ten há – zá-ba, rá – bo-rul az úr – asz - ta – lá - ra.

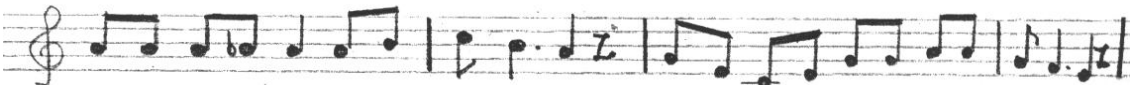

Csa-tos i-ma-könyv van a ke – zé - be, ré - gi sze-re-tő - je jár az e-szé-be,

Ne sírj ked-ves vi – o - lám, visz-sza-jö-vök én még te-hoz - zád.

„Nincs, ki húzza,

Kerüljön még néhány szál a gyűjteményből ebbe a koszorúba. A megmaradókat talán majd más keretek között szedjük csokorba.

♪ (C)

Elmúlt az ősz,…

Cigány vagyok, árok partján születtem.
Egy csillag se ragyogott én felettem.
Rongy a ruhám, sátor az én palotám,
Kisírt szemű özvegyasszony az anyám.

A cigánynak nincsen fekvő vagyona,
Hegedűje, hozzá való vonója.
Olyan szépen penge-penge-pengeti,
Az a boldog, aki egymást szereti.

Három hete, hogy a vízen halászok,
Könnyeimtől még egy halat se látok,
Kifogtam a babám selyem kendőjét,
Négy sarkába belevarrva a nevét.

Parlando (Hallgató nóta)

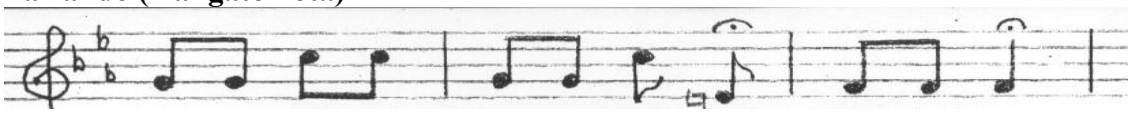

El – múlt az ősz, nem – so – ká - ra hull a hó.

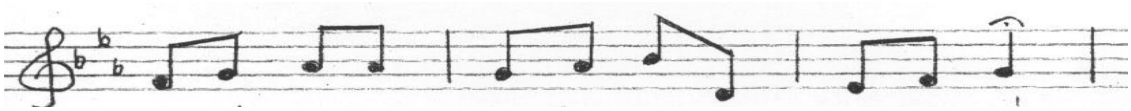

Az le - gyen a sí - ro – mon a ta - ka - ró.

A sí - rom - ra ne bo – rul – jon sen - ki sem,

(Hisz) O - da - lent már nem fog fáj - ni sem - mi sem.

nincs, ki járja,…”

♪ (C)

Élet, élet, betyár élet

Alacsony ház, füstös kémény,
Ott lakik a cigánylegény.
Búsan szól a hegedűje,
Elhagyta a szeretője.

Szeged felől jön egy halász,
Kalapjánál fekete gyász.
A két szeme ki van sírva,
A babáját tette sírba.

Parlando, Rubato

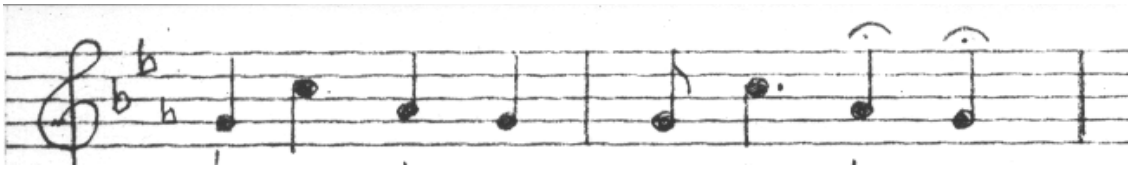

É - let, é - let, be - tyár é - let,

Mi - vel va - gyok a - dós né - ked?

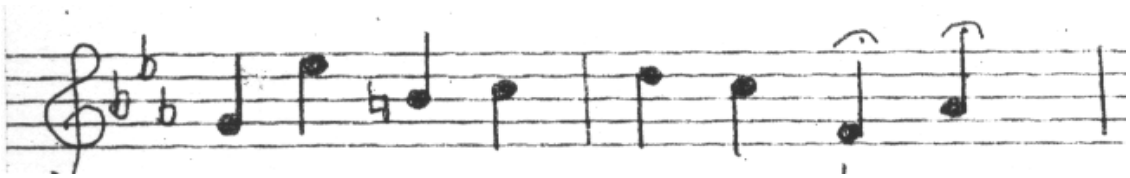

Le - ro - vom az a - dós - sá - gom,

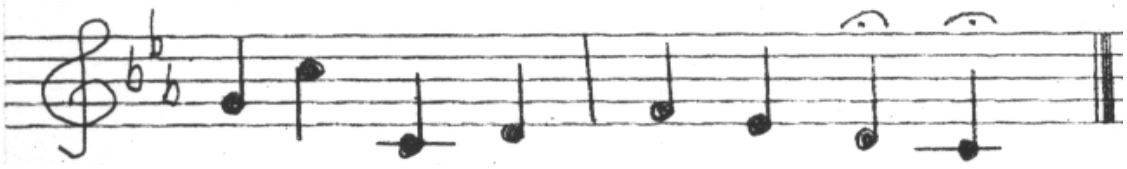

Ha meg - ha - lok, azt se bá - nom.

„Nincs, ki húzza,

♪ (C)

Búzavirág, de gyönyörű a te színed

Giusto

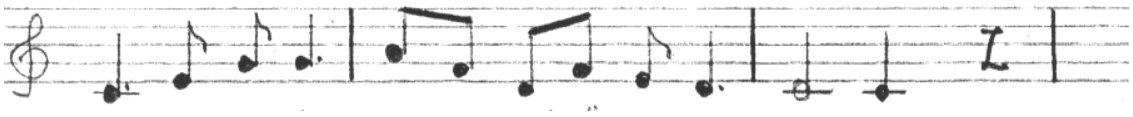

Bú – za - vi - rág, de gyö - nyö-rű a te szí - ned.

Bú – za – vi - rág, ha – za - vin - ni sze – ret - né - lek.

Nem tép – lek le, a me - zőt nem ron-tom, van már né - kem ott-hon

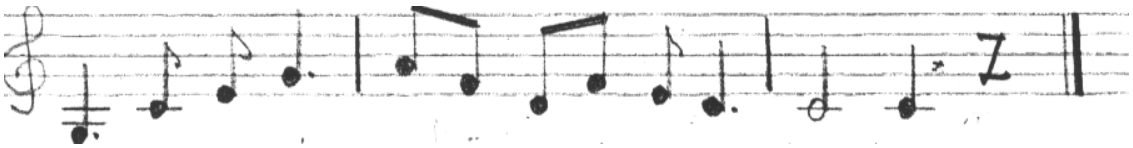

Bú - za - vi - rág, a - ki én - rám mo-so - lyog - jon.

A második sor így is szólt:

Barna kislány hazavinni szeretnélek.

nincs, ki járja,…”

♪ (C)

Régi nóta, híres nóta cseng fülembe

Rubato

Ré - gi nó - ta, hí – res nó - ta cseng fü - lem-be,

Ré - gi ci - gány, hí – res ci – gány he - ge - dül - te.

A-hány lány volt, a-hány le-gény, mind da - lol - ta,

De szép is volt, de jó is volt az a nó - ta.

Régi nóta, híres nóta elfeledve,
Régi cigány, híres cigány eltemetve.
Nincs, ki húzza, nincs, ki járja, **MÁS A NÓTA,**
A világ is más azóta, más azóta.

„Nincs, ki húzza,

Mik azok a sötét foltok a Holdon, Édesanyám? –
kérdeztem gyerekkoromban.
Azt felelted: Ott a Holdban Cicella hegedül.

Utána mindig úgy néztem a Holdra, hogy látni akartam Cicellát, ha a muzsikája nem is hallatszott le idáig.

Te tudtad meg előbb, hogy milyen is az a muzsika.
Nem hiszem, hogy tetszett Neked Cicella muzsikája, mert úgy képzelem, hogy uraknak való muzsikát játszott, hiszen a neve is olyan fehír kënyírhën való. Nem szerethetted, mert Te sem olyan muzsikát hallottál életedben először.

Néked a messzire hallatszó tárogatószó fogta meg a lelkedet a fábiáni tanyavilágban. De sokszor emlegetted, hogy az mennyire szép volt!

Látod, én így voltam a Gergély bátyám hegedűjátékával!

Azt hiszem, hogy Édesapám se tudott volna mulatni arra a holdbéli zenére. Honnan ismerhette volna Cicella a *Kapás voltam, az is leszek még élek…* kezdetű nótát!
Miután Te elmentél, nem láttam többé mulatni Édesapámat. Elmentünk Jancsi öcséd második „lakodalmába”. Korán hazaindultunk vacsora után, kikísérte a banda, a nótáját húzták, de csak legyintett, és megemelte búcsúzóul a micisapkát.

Egy nagy titkot sejtek, Édesanyám!
Ott fent a Holdban már nem Cicella hegedül.

Gergély bátyám is utánatok ment.
Most igazán szép muzsika lehet odafent.
Úgy szeretném veletek együtt újra hallani!

KILENCEDIK FEJEZET

Mellékletek

Mellékletek

„szentesi” **K. B. (70 éves)**
kedves nótáinak kezdő sorai (2002-ben készült a lista)

A kanyargó Tisza mellett…
A kanyargós Tisza partján, ott születtem… (szól a nóta 13. 3. o.)
Ahogy én szeretlek, nem szeret úgy senki… (szól a nóta 4. 26. o.)
Akácos út, ha végig megyek rajtad én…
Akinek a lelke beteg és a szíve vérzik…
Alacsony a cipőm sarka…
Alszik már a juhász, mosolyog álmában…
Amikor az édesanyám imakönyvét…
Amikor majd én nem leszek, akkor tudd… (szól a nóta 1. 51. o.)
Asszony lesz a lányból, a bimbóból rózsa… (szól a nóta 5. 28. o.)
Az a szép, az a szép, akinek a szeme kék… (szól a nóta 2. 33. o.)
Az én ajkamról már ellopták a nótát…
Az én apám olyan volt…
Az én csizmám nem volt fényes… (szól a nóta 2. 17. o.)
Az, akinek bánata van, minden reggel… (szól a nóta 2. 45. o.)
Azt a fehér rózsát… (szól a nóta 5. 34. o.)
Azt beszélik a faluba… (szól a nóta 5. 7. o.)
Badacsonyi kéknyelű… (szól a nóta 1. 41. o.)
Bementem a patikába szombat este… (szól a nóta 3. 9. o.)
Búcsút int az ősz a nyárnak… (szól a nóta 4. 41. o.)
De szeretnék hajnalcsillag lenni… (szól a nóta 4. 13. o.)
Debrecenben voltam… (szól a nóta 2. 51. o.)
Deres már a határ… (szól a nóta 8. 6. o.)
Diófából, sej-haj, diófából nem csinálnak koporsót…
Édesanyám is volt nékem, keservesen nevelt…
Édesanyám kössön kendőt…
Édesanyám, nem tudok elaludni…
Édesanyám, te jó asszony… (szól a nóta 2. 55. o.)
Egy Jóska van a faluba…
Egy krajcáros levélpapír reszkető betűkkel tele írva…
Eladom a fehér gulyát…
Eladom a kocsimat meg a lovamat…
Elmegyek az életedből… (szól a nóta 1. 48. o.)
Elnémult a nagykörúti lárma…
Eltörött a hegedűm… (szól a nóta 7. 4. o.)
Énnálam egy boldog óra… (szól a nóta 2. 29. o.)
Erdőszélen nagy a zsivaj, lárma…
Eresz alatt fecskefészek… (szól a nóta 3. 43. o.)
Esik eső csendesen… (szól a nóta 3. 17. o.)
Esik eső sűrű cseppje sötét felhők alatt…
Este, ha lefekszik, álmodozzon rólam… (szól a nóta 5. 42. o.)
Fa leszek, ha fának vagy virága… (szól a nóta 4. 27. o.)
Fagyban, közepében a télnek…
Fekete szem éjszakája…

Galambszívet örököltem az édesanyámtól… (szól a nóta 7. 57. o.)
Gólya, gólya, hosszúlábú gólya… (szól a nóta 4. 46. o.)
Gyere Bodri kutyám, szedd a sátorfádat… (szól a nóta 1. 49. o.)
Gyöngyvirágos kis kertedben mosolyog a napsugár is.. (szól a nóta 1. 43. o.)
Ha én gazdag lennék…
Hajlik a jegenye, zöldül a levele… (szól a nóta 1. 57. o.)
Halljátok cigányok, valahogy ma oly jó kedvem van… (szól a nóta 6. 58. o.)
Halljátok-e füstös képű cigányok, a fülembe ezt a…
Harangoznak a mi kis falunkban…
Hogy mondjam meg néked, mennyire szeretlek… (szól a nóta 2. 49. o.)
Hogyha ír majd édesanyám… (szól a nóta 3. 3. o.)
Hogyha látsz majd nap-nap után… (szól a nóta 7. 29. o.)
Isten véle őrmester úr…
Itt hagyom a falutokat nemsokára…
Jaj, de magas, jaj, de magas ez a vendégfogadó…
Jaj, de messze mentél tőlem…
Jaj, de nagyon messze mentél…
Jaj, de szép kék szeme van magának… (szól a nóta 1. 58. o.)
Jaj, de szépen muzsikálnak…
Jégvirágos hideg tél volt…
Kakukk madár az erdőben…
Kék a búzavirág, kék az egész világ… (szól a nóta 6. 29. o.)
Könnyek nélkül élni könnyebb… (szól a nóta 8. 48. o.)
Künn a pusztán szántok, vetek, kezem-lábam fárad…
Lakodalom van a mi utcánkba… (szól a nóta 1. 6. o.)
Lányok a legényt jól megbecsüljétek… (szól a nóta 2. 21. o.)
Lement a nap a maga járásán… (szól a nóta 4. 12. o.)
Lőre, lőre, de lőre, lőre, de savanyú lőre…
Majd, ha nékem sok pénzem lesz…
Már húsz éves koromban…
Már minálunk babám, már minálunk babám az jött a szokásba
Maros vize folyik csendesen… (szól a nóta 2. 11. o.)
Megfordítom kocsim rúdját…
Megkondult a kecskeméti öreg templom… (D. Album 8. o.)
Meguntam az életemet…
Megyen már a hajnalcsillag… (szól a nóta 4. 9. o.)
Mert már nékem beborult az ég…
Messze van a kicsi falum…
Minden piros, fehér rózsát neki vittem…
Mindenkinek kommendálom…
Mindig mondtam, veszedelmes a lány…
Mit keres a temetőben, mit keres a nap sugára… (B. Á. Album 35. o.)
Most van a nap lemenőbe… (D. Album 39. o.)
Nagy ünnep az nékünk, mikor eljössz hozzánk… (szól a nóta 6. 46. o.)
Ne gondold, hogy az a tavasz… (szól a nóta 6. 21. o.)
Nem én lettem hűtlen hozzád… (szól a nóta 2. 28. o.)
Nem hiszek a szerelembe, hogy…(szól a nóta 1. 56. o.)

Mellékletek

Nem járok én a templomba…
Nem kell nékem a pogácsa…
Nem kell nékem a világon semmi…
Nem tudok én megjavulni… (szól a nóta 2. 32. o.)
Nem tudom, az életemet hol rontottam én el…
Nem tudom, hogy szeretem-e… (szól a nóta 6. 5. o.)
Nem való bokréta gyűrött süveg mellé… (szól a nóta 2. 18. o.)
Nem zavarom életedet, az utadból messze megyek… (szól a nóta 6. 57. o.)
Nótás kedvű volt az apám… (szól a nóta 2. 39. o.)
Oda van a virágos nyár…
Oly távol, messze van hazám…
Öreg prímás tégy hangfogót hegedűdnek mind a… (szól a nóta 6. 24. o.)
Páros csillag az ég alján… (szól a nóta 3. 19. o.)
Piros pettyes ruhácskádban… (B. Á. Album 9. o.)
Piros rózsák beszélgetnek… (szól a nóta 1. 46. o.)
Piros volt a paradicsom nem sárga… (Cigánydalok és táncok 11. o.)
Rámás csizmát visel a babám…
Rászállott a, rászállott a vadgalamb a vetésre
Repülj, repülj hét pettyes katica bogárka…
Sárga a csikóm, sárga a nyereg rajta…
Sűrű csillag ritkán ragyog az égen… (szól a nóta 1. 29. o.)
Szálldogál a fecske…
Száz szál piros rózsát küldöttem tenéked…
Szomorú a nyárfaerdő… (szól a nóta 5. 6. o.)
Születtem én Kiskunságon…
Tagadom, tagadom, tagadom, hogy valaha is… (szól a nóta 5. 15. o.)
Talán majd egy napon elmondom tenéked…
Te adtad nekem az első álmatlan, szomorú, bús éjet… (szól a nóta 3. 36. o.)
Te akartad, hogy így legyen…
Tele van a város akácfa virággal… (szól a nóta 2. 58. o.)
Temető a Tisza, mikor kivirágzik…
Temiattad züllök folyton lázas éjszakákon…
Tudok egy dalt, fájót, édeset…
Túl a Tiszán kopognak az ácsok… (szól a nóta 1. 5. o.)
Ütött-kopott öreg csárda…
Valahol egy kis faluban…
Valamikor néked küldtem… (szól a nóta 7. 21. o.)
Vallomásra küldöm a szívemet néked… (szól a nóta 4. 53. o.)
Van egy ház a Tisza-parton…
Van egy szőke asszony…
Vándor felhők fenn az égen…
Várjatok még őszirózsák… (szól a nóta 6. 48. o.)
Vecsernyére szól a harang…
Vékony héja, de vékony héja van a piros almának…
Vékony héja, de vékony héja…(Két hold földje, de két hold földje)
Volt nekem egy fehér szárnyú, bóbitás galambom... (szól a nóta 3. 37. o.)
Zöld erdő mélyén, kis patak szélén… (szól a nóta 8. 8. o.)

„szentesi” **K. Z. (42 éves)**
kedves nótáinak listája (kezdő sorok)
(2002-ben kaptam lemásolásra kölcsön)

A cigányok sátora…
A kanyargó Tisza partján…
A pécskai cigánysoron…
A szegedi sürgönykaró…
Akácos út…
Azt a kutya mindenit…
Befogom a lovam…
Beterelték a ménest…
Búcsút int az ősz a nyárnak…
Csináltatok egy hegedűt…
Debrecenben jártam…
Deres már a határ…
Eladom a fehér gulyám…
Elment a Lidi néni…
Eltörött a hegedűm…
Erdély országban van az én hazám…
Erdő szélén sátoroznak…
Eresz alatt fecskefészek…
Esik eső sűrű cseppje…
Este, este, sej este akar lenni…
Esteledik a faluban…
Fagyban, közepében a télnek…
Fehér galamb száll a falu felett…
Galamb szívet örököltem…
Gólya, gólya…
Gyere Bodri kutyám…
Hajlik a jegenye…
Hideg szél fúj Édesanyám…
Hogyha ír majd Édesanyám…
Kecskebéka felmászott a…
Kék nefelejcs…
Kis kutya, nagy kutya…(L…sz a seggibe)
Lakodalom van a mi utcánkban…
Leégett a juhásznak a…
Lement a nap…
Már ezután úgy élem világom…
Már húsz éves koromba…
Maros menti fenyves erdő…
Megismerni a kanászt…
Megkondult a kecskeméti…
Megugrattak Hortobágyon…
Megyen már a hajnalcsillag…
Mit keres a temetőben…
Most van a nap lemenőben…
Nem látlak én téged többé…
Nem loptam én életemben…
Nem zavarom életedet…
Nincsen pénzem, se ruhám…
Nótás kedvű volt az apám…
Ott, ahol zúg az a négy folyó…
Öreg baka sétál az erdőben…
Paraszt volt az én Nagyapám…
Piros rózsák beszélgetnek…
Repülj, repülj hétpettyes…
Sárga a csikóm…
Sárga csikóm…
Sarkon van az özvegyasszony kocsmája…
Száz forintnak ötven a fele…
Szegény vagyok, árokparton születtem…
Szép vagy, gyönyörű vagy Magyarország…
Szombat este, mikor haza mentem…
Születem én Kiskunságon…
Temető a Tisza…
Tizenhárom ezüst pityke…
Ütött, kopott öreg csárda…
Van nekem egy imakönyvem…
Vándor felhők fenn az égen…
Volt nekem két ökröm fehér, mint a hattyú
(hi*ányosan ismeri a szöveget*)

Mellékletek

„szentesi” **Vörös Jancsi**
lakodalmi nótaszöveg repertoárja

Sorszám — Kezdősor/cím

22 A cigányok sátora
1 A Csap utcán
13 A faluban nincs több kislány
11 A fonóban szól a nóta
5 A kanyargó Tisza partján
7 A lehulló falevelet sodorja a szél is
6 A pécskai cigánysoron
15 A rátóti legények
17 A szögedi sürgönypózna
4 A ti utcátokban fényesebb a csillag
10 A vén cigány
2 Ahogy én szeretlek
23 Álmodó Tisza-part
14 Amerre én járok
12 Árad a Duna vize
3 Asszony lesz a lányból
16 Asszony, asszony, az akarok lenni
9 Az a szokás járja
21 Az asszony, ha veszekszik
18 Az én bánatom már
8 Az én jó apámnál
24 Az én rózsám, kedves rózsám
19 Azért csillag, hogy ragyogjon
20 Azt mondják, hogy tavasz nyílik
25 Badacsonyi kéknyelű
27 Baj van, nagy baj
26 Befogom a lovam
28 Befútta az utat a hó
312 Bementem a patikába
33 Beterelték a ménest a karámba
32 Bíró uram, bíró uram
29 Búcsút int az ősz a nyárnak
34 Búsan szól a kecskeméti
30 Búzaföldön, dűlő úton
35 Cigány vagyok, árok partján születtem
42 Csak még egyszer tudnék hazamenni
41 Csak te benned bíztam
39 Csak, csak, csak az esik nékem keservesen
40 Csendesen, csak csendesen
36 Cserfaerdő újra zöldül
38 Csitt babám
37 Csitt, csak rózsám, hallod
43 Csókra csókot
44 Csuka, potyka, kecsege
45 Darumadár útnak indul
49 Délibábos álmok
47 Deres már a határ
46 Domboldalon áll egy öreg nyárfa
48 Dombon van egy ház
72 Édes tündérmese
71 Édesanyám is volt nékem
69 Édesanyám nem tudok elaludni
70 Édesanyám, kösse fel a kendőt
74 Édesanyám, te jó asszony
68 Ég a kunyhó, ropog a nád
57 Egy cica, két cica
65 Egy csillag se ragyog fenn
66 Egy kicsi ház van a domb tetején
50 Egy, kettő, három, négy, öt, hat, hét
62 Eladtam egy pej csikót
58 Elhagyott az asszony
64 Elmegyek az életedből
59 Elmegyek én
51 Eltörött a hegedűm
60 Eltörött a kerekem
73 Énnálam egy boldog óra
67 Erdő mélyén kakukkmadár búsan szól
53 Erdőszélén nagy a zsivaj, lárma
52 Eresz alatt fecskefészek
63 Eresz alatt fészkel a fecske
75 Érik a, hajlik a búzakalász
61 Esik eső csendesen
54 Ez a kislány megy a kútra
56 Ez a legény nyalka is
55 Ez az én szeretőm
78 Fa leszek, ha fának vagy virága
82 Favilla, fakanál, fatányér
76 Fehér galamb száll a falu felett
83 Fehér selyem, csipkés szélű
81 Fekete szárú cseresznye
84 Fekete szem éjszakája
80 Felleg borult az erdőre
79 Felszállott a vadgalamb
77 Fodrozik a Tisza vize
85 Galamb száll a Hortobágyon
86 Galambszívet örököltem
90 Gyere Bodri kutyám
89 Gyere haza kincsem
87 Gyere velem akáclombos falumba
88 Gyöngyvirágos kiskertedben
97 Ha meguntál kisangyalom szeretni
98 Ha szívedbe zárnál
91 Hajlik a jegenye
93 Hajlik a rózsafa
94 Hajnalom, csillagom
109 Halkan pengesd ezt a csárdást
95 Halljátok cigányok
108 Hallod rózsám, Kata
105 Haragszik a pusztabíró
92 Három sósperec
96 Hat nap óta szól a nóta
112 Házam ereszére
114 Házasodom nemsokára, Édesanyám
99 Hazudnak a gyöngybetűk
100 Hegedülnek, szépen muzsikálnak

104 Hiába süt a világra
101 Hiányzik valaki ebből az utcából
102 Hogyha ír majd édesanyám
103 Hogy mondjam meg néked, mennyire szeretlek
111 Holló lovam lába nyomát
106 Hull a zápor künn a pusztán
107 Hull az eső, nagy a sár
110 Hullámzó Balaton tetején
113 Hűvösebb van már
116 Ici-pici kis galambom
115 Illa berek, nádak, erek
117 Írom a levelem
118 Itt hagyom a falutokat
124 Jaj, de magas, jaj, de magas
121 Jaj, de szép kék szeme
119 Jaj, de szépen muzsikálnak
125 János-csárdás
123 Jégvirágos hideg tél volt
120 Jó bor, jó egészség
126 Jó estét kívánok
122 Jön a tavasz, jön már
137 Káka tövén költ a ruca
138 Kantinosné, angyalom
136 Károg a holló a jegenyén
130 Kék a búzavirág
127 Kék pettyes rakott szoknya
142 Keresek egy régi utcát
139 Kérges a tenyerem
132 Két babonás szép szemednek
133 Kétszer kettő sosem három
128 Kilencet ütött az óra
140 Kint lakom én Kis-Perjésen
130 Kis kutya, nagy kutya
129 Kiskereki betyárcsárda
141 Kócos fejed, ha rám hajtod
135 Kondorosi csárda mellett
134 Könnyek nélkül élni könnyebb
143 Kukorica csalán
156 Lakodalom van a mi utcánkba
152 Lányok a legényt
148 Lányok, lányok, simongáti lányok
144 Lehullott a rezgőnyárfa
145 Lehullott a rózsalevél
147 Lekaszálták már a rétet
149 Lemondás
155 Lenn a délibábos Hortobágyon
146 Lenn a falu végén
154 Leszállt a csendes éj
150 Libamáj, kacsamáj
153 Lila krizantémok
151 Lőre, lőre, cudar lőre
165 Magas a kaszárnya
177 Magas jegenyefán
170 Már minálunk babám
163 Maros vize folyik csendesen
175 Még azt mondják, nincs boszorkány
172 Még azt mondják, picike babám
158 Megállok a keresztútnál
168 Megáradt a patak
171 Megugrattak Hortobágyon
173 Megüzente a babám
174 Megy a gőzös, fut a gőzös
160 Mért nem szabad, szeresselek
164 Messze mentél, nagyon messze
159 Messze van a nyíregyházi kaszárnya
176 Mikor én még a tavaszban
169 Mikor ezt a kislányt megismertem
161 Mindig mondtam, veszedelmes a lány
166 Minek turbékoltok
157 Mit susog a fehér akác
162 Most kezdődik a tánc
167 Most még hideg van
178 Nádfedeles kis házikóm
185 Ne ábrándozz orgonáról
194 Ne gondold, hogy az a tavasz
199 Ne menj rózsám a tarlóra
200 Ne nézzetek úgy rám
279 Ne nézzetek úgy rám
197 Ne szidjatok soha engem
189 Nékem olyan asszony kell
179 Nem én lettem hűtlen hozzád
187 Nem fúj a szél
193 Nem hiszek a szerelemben
202 Nem jó mindig
180 Nem jön levél
182 Nem kell pénz a boldogsághoz
186 Nem loptam én életembe
201 Nem tudok én néked csak virágot hozni
191 Nem tudom az életemet
181 Nem tudom, hogy szeretem-e
195 Nem ütik a jogászt agyon
198 Nem volt fényes a kantárom
190 Nem zavarom életedet
188 Nem zörög a haraszt
192 Nincs a földön olyan ember
184 Nincsen annyi tenger csillag az égen
183 Nincsen rózsa tövis nélkül
196 Nótás kedvű volt az apám
203 Oda van a virágos nyár
204 Ördög bújt a vonóba
207 Öreg idő, szálló idő
206 Öreg prímás, tégy hangfogót
205 Őszi rózsa, fehér őszi rózsa
208 Paprika, só
210 Páros csillag az ég alján
212 Páros élet a legszebb a világon
209 Piros alma csüng az ágon
213 Piros pettyes ruhácskában
211 Piros pünkösd napján
214 Piros rózsák beszélgetnek
216 Rácsos kapu, rácsos ablak

Mellékletek

218 Réten, réten
219 Rózsabimbó, rózsabimbó
220 Rózsabokorba jöttem a világra
224 Sárga a rigó
226 Sárga csizmát visel a babám
225 Sárgul már a kukoricaszár
228 Sárika, kis szentem
221 Selyem kendő, selyem kötény
222 Sirassatok engem orgonavirágok
227 Sose lettem volna
230 Sötét erdő sűrűjéből
229 Sűrű csillag ritkán ragyog
223 Sűrű sötét erdő
231 Szabad, szabad, szabad
236 Szálldogál a fecske
245 Száz szál gyertyát
233 Száz szál piros rózsát
240 Százforintos bankóm
244 Szeged felől jön egy halász
235 Szép a babám fekete szeme
238 Szép a szőke, szép a barna
247 Szép asszonynak kurizálok
239 Szerelem, szerelem
241 Szerelemből sosem elég
237 Szeretem a kertet
246 Szeretnék május éjszakákon
243 Szeretnélek újra rózsák között látni
234 Szeretőt keresek
232 Szőke kislány, csitt, csitt, csitt
242 Születtem a Kiskunságon

„szentesi” **Kiss Hajdú Eszter (szül.: 1935.)** nóta szöveg feljegyzései (az 1950-es évek elején)

24 A csenyéti dombtetőn integet a szeretőm
27 A csenyéti dombtetőn integet a szeretőm
81 A kanyargós Tisza mellett, ott születtem
98 Aki nekem mindenem volt sose legyen senkije
15 Alacsony ház, füstös kémény
51 Amikor az édesanyám imakönyvét utoljára kértem
54 A mi kutyánk elment egyszer napszámra
69 A szerszám közt a legelső a kapa
13 Asszony lesz a lányból, a bimbóból rózsa
28 A Vidrocky húszesztendős korában
95 Az én életemből elfogytak a nóták
63 Azt mondták, hogy azt mondják
64 Cigány vagyok, árok partján születtem
33 Csak titokba, csak titokba akartalak szeretni
26 Csillagok, csillagok szépen ragyogjatok
60 Csináltattam egy hegedűt fehér rózsafából
100 Darumadár útnak indul, búcsúzik a fészkétől
41 De szeretnék hajnalcsillag lenni
79 De szeretnék hajnalcsillag lenni
38 De szeretnék, seje-haj, de szeretnék az erdőbe fa lenni
101 Elsírom a bánatomat, de csak titkon, halkan
32 Édesanyám kössön kendőt, selymet a fejére
65 Édesanyám, szól a levél, köszöntelek téged
6 Egy rózsafán megszámláltam száz rózsát
86 Ejnye, ejnye, ejnye, ejnye, de sárgás a bajuszod
91 Erdő szélén nagy a zsivaj, lárma
78 Este, ha lefekszik, álmodozzon rólam
76 Este van már, késő este, kilencet ütött az óra
10 Falu végén van egy kis ház rácsos kapu, nyitott ablak rajta
12 Fehér galamb száll a falu felett
73 Gyere Bodri kutyám, kullogj hát utánam
46 Gyere velem akáclombos falumba
56 Gyöngyvirágos kis kertedben mosolyog a napsugár is
49 Ha kimegyek a temető mély árkába
17 Halvány sárga csillagos az ég alja
53 Harangoznak a mi kis falunkba
29 Három csillag van az égen egy sorba
99 Hogyha ír majd édesanyám, írjon a falunkról
11 Hová viszi az őszi szél azt a sok-sok felleget
31 Jaj, de bajos a szerelmet eltitkolni
45 Jaj, de széles, jaj, de hosszú azt az út
67 Kedves édesanyám, ha fel akarsz keresni
16 Kéknefelejcs, kéknefelejcs virágzik a, virágzik a tó partján
39 Kerek a káposzta csipkés a levele
30 Kétfelé vált a mi utunk, semmi közünk egymáshoz
14 Két nyárfa közé besütött a holdvilág
92 Kertünk alatt kopognak az ácsok
94 Ketten vagytok a szívemben, te meg a búbánat
52 Kis ablakok nyílnak egymásután sorba
21 Kis kertemben szép tavaszi estén, estén
20 Lassan kocsis, hogy a kocsi ne rázzon
71 Látod-e babám azt a tearózsát
55 Leégett a juhásznak a nádfedeles háza

Mellékletek

103 Lehullott a rezgőnyárfa aranyszínű levele
62 Lent a délibábos Hortobágyon
83 Majd, amikor nem leszek már
47 Majd, ha egykor vége lesz a sok-sok szenvedésnek
61 Majd, ha egyszer légy esik a boromba
66 Maros menti fenyves erdők aljába
48 Márványkőből van a, márványkőből van az édesanyám keresztje
68 Még azt mondják, Szegeden nincs boszorkány
34 Megérett a gyapot szedjük a kosárba
89 Megugrattak Hortobágyon
77 Mindenkinek komendálom
97 Mit ér, ha távolból elfog a vágy
80 Nagy ünnep az nékünk, mikor eljössz hozzánk
95 Ne gondold, hogy az a tavasz, amikor a rózsa nyit az ágon
84 Nem akarsz a kis falumba asszony lenni
96 Nem szeretsz, mert szegény vagyok, azt beszéled másnak
87 Nem tudom, hogy szeretem-e, csak valamit érzek
90 Nem vagyok én öreg legény, utca csavargója
4 Nincsen annyi tenger csillag az égen
74 Nincsen annyi tenger csillag az égen
5 Nincsen csillag az égen, lehullott a földre
25 Nyisd ki babám az ajtót, csendesen, mert meghallják a szomszédok
7 Páros csillag az ég alján
X Piros rózsa, feslő rózsa
93 Piros rózsák súgjátok meg nékem
95 Piros rózsás nyáron forró szerelemmel szerettelek téged
9 Piros pünkösd napján imádkoztam érted
40 Rózsa, rózsa, labdarózsa levele
44 Sárga a csikóm, sárga a nyereg rajta
37 Sarkon van egy ház rozmaringos ablak rajta
102 Sudár magas, sudár magas a nyárfa teteje
18 Sűrű csillag ritkán ragyog az égen
72 Száz szál piros rózsát küldök el tenéked
42 Szegfűre szokott a harmat leszállni
23 Széles a Balaton, azért ingadozik
22 Széles a Balaton vize, keskeny a híd rajta
3 Szépen úszik a vadkacsa a vízen
57 Szerelmes a Nap a Holdba
88 Szeretnélek újra rózsák között látni
30 Tábortűznél leveledet írom
36 Tollfosztóba voltam az este
70 Úgy jól laktam jó zsíros tarhonyával
19 Úgy vártam én minden szavad
50 Utcára nyílik a kocsmaajtó
35 Utca, utca, utca, utca, nagybátori utca
8 Vadvirágos erdőszélén rózsabokor, csak te tudod mennyit sírtam utánad
104 Vándor felhők fenn az égen, ha majd egyszer kis falumba értek
59 Város felől, csuhaj, város felől kerekedik egy felhő
82 Vásárhelyi sétatéren Béla cigány muzsikál
85 Volt nekem egy fehér szárnyú bóbitás galambom
75 Zöld erdőben keskeny a gyalogút
58 Zöld erdőben terem a mérges kígyó
43 Zölderdőben, zöld mezőben sétálgat egy páva

Parlando
Grusió
Grusió
Grusió
Grusió
Grusió
Vége

Mellékletek

Mellékletek

"Lekaszálták már a rétet, nem terem több virágot.

Megutáltatták már vélem ezt az egész világot..."

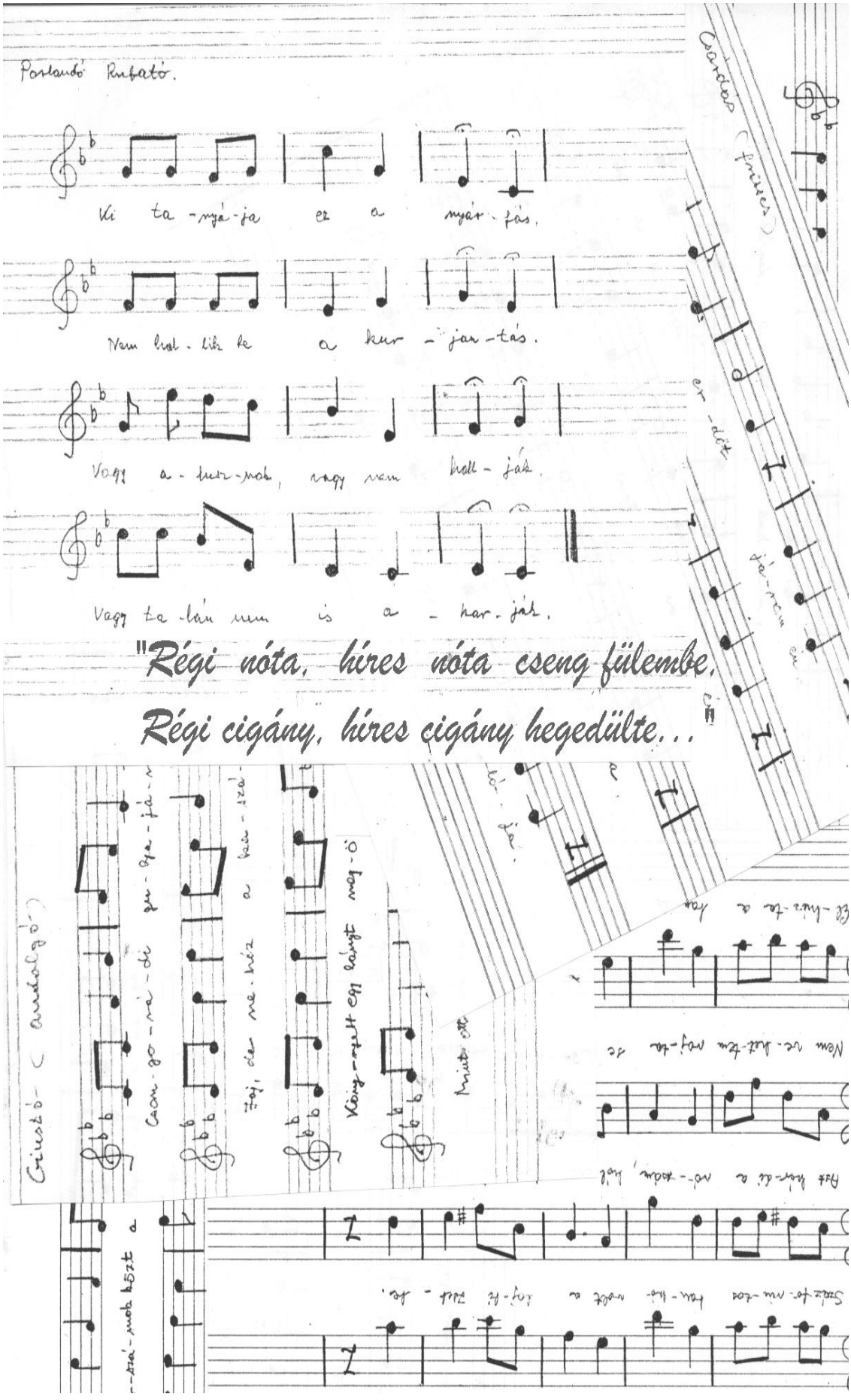
Portandó Rubató.
Ki ta -nyá -ja ez a nyár -fás.
Nem hal -lik le a kur -jan -tás.
Vagy a -kar -nak, vagy nem hall -ják.
Vagy ta -lán nem is a -har -ják.
"Régi nóta, híres nóta cseng fülembe,
Régi cigány, híres cigány hegedülte..."